

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ühiskonnateaduste instituut
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

Hebe Paas

**Kuuendate klasside õpilaste arvamus
alkoholiennetuse kohta**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Mari-Liisa Parder, MA

Tartu 2015

Sisukord

SISSEJUHATUS	3
1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD.....	5
1.1. ALKOHOLI TARVITAMISE HETKESEIS	5
1.1.1. Alkoholitavitamine Eestis ja maailmas.....	5
1.1.2. Eesti noored ja alkohol	7
1.1.3. Noorte alkoholi tarvitamise põhjused	8
1.2. ALKOHOLIENNETUS	9
1.2.1. Ülevaade ennetusprogrammidest.....	9
1.2.2. Noorte arvamus ennetusprogrammidest	12
1.2.3. Mis mõjutab noorte suhtumist alkoholi tarvitamisse?	13
2. UURIMISKÜSIMUSED	16
3. MEETOD JA VALIM.....	17
3.1. VALIMI KIRJELDUS	17
3.2. UURINGU LÄBIVIILJA JA RAHASTAJA	18
3.3. MEETOD	18
3.3.1. Ankeetküsitlus.....	18
3.3.2. Standardiseeritud kontentanalüüs ja temaatiline sisuanalüüs	18
3.3.3. Kodeerimisprotsess	19
4. TULEMUSED.....	22
4.1. KVANTITATIIVNE SISUANALÜÜS	22
4.2. KVALITATIIVNE SISUANALÜÜS.....	33
4.2.1. Hirm potentsiaalsete alkoholi liigtarbimisega kaasnevate tagajärgede ees.....	33
4.2.2. Alkoholiennetuse-teemalised tegevused ja üritused koolides.....	39
4.2.3. Noorte soov ise alkoholiennetuseks midagi ära teha	42
4.2.4. Kooli roll noorte alkoholiennetuses	45
4.2.5. Eeskujude roll noorte alkoholiennetuses	48
5. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON.....	54
5.1. HIRM POTENTSIAALSETE ALKOHOLI LIIGTARBIMISEGA KAASNEVATE TAGAJÄRGEDE EES	54
5.2. ALKOHOLIENNETUSE-TEEMALISED TEGEVUSED JA ÜRITUSED KOOLIDES	57
5.3. NOORTE SOOV ISE ALKOHOLIENNETUSEKS MIDAGI ÄRA TEHA	59
5.4. KOOLI ROLL NOORTE ALKOHOLIENNETUSES.....	59
5.5. EESKJUJUDE ROLL NOORTE ALKOHOLIENNETUSES.....	61
5.6. MEETODI KRIITIKA JA EDASISED UURIMISVÕIMALUSED	64
KOKKUVÕTE	67
SUMMARY.....	69
KASUTATUD KIRJANDUS.....	71
LISAD.....	75
LISA 1. KODEERIMISJUHEND.....	75
LISA 2. KÜSIMUSTIK	82

Sissejuhatus

Alkoholi suurenev tarbimine on noorte seas on üha kasvav probleem ning uuringud on näidanud, et noorte tarbimine saab alguse juba väga varases eas. 2011. aastal 15-16aastaste koolinoorte seas läbi viidud ESPAD (*European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*) uuringu tulemustest selgus, et 95% uuringus osalenud Eesti noortest oli selleks hetkeks vähemalt korra elu jooksul tarbinud mingit alkohoolset jooki, neist 76% olid seda teinud 13aastaselt või varem ning kolmandik neist oli olnud esimest korda purjus 13aastaselt või varem (Hibbell jt., 2012). See näitab, et noortele tuleks uimastavatest ainetest ja nendega kaasneda võivatest kahjulikest tagajärgedest rääkima hakata võimalikult varakult, et nendeni jõuaks teadmine ja arusaam uimastavatest ainetest kui millestki, millega noorelt ja suurtes kogustes mitte eksperimenteerima hakata. Kuna kooliealised lapsed veedavad tõenäoliselt suurema osa oma päevast olles vanematest eemal koolis, on koolil küllaltki suur roll noorte harimises erinevate uimastavate ainetega seotud informatsiooni valdkonnas.

Käesolev bakalaureusetöö põhineb 2012/2013. õppeaastal Tartu Ülikooli haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskuse poolt 1033 kuuenda klassi õpilase seas läbi viidud ankeetküsitlusel, milles nad vastasid mitmetele tervist mõjutavat käitumist puudutavatele küsimustele. Mina olen analüüsinud viit alkoholi käsitlevat avatud vastustega küsimust. Töö eesmärgiks on välja selgitada, millised on kuuenda klassi õpilaste arvamused ja hoiakud seoses alkoholiennetusega. Soov on kindlaks määrata, kuivõrd teadlikud on nad alkoholi tarvitamisega kaasneda võivatest kahjulikest tagajärgedest ning kas ohud neid ka hirmutavad. Lisaks uurin, millist mõju avaldavad eeskujud noore alkoholikäitumisele ning kuna fookuses on kooli roll noorte alkoholiennetuses, on eesmärgiks ka välja selgitada, kas ja kuidas tegeleb nende kool praegu alkoholiennetusega; mida kool tegema peaks ning kas ja mida on nad ise valmis ette võtma selleks, et noorte alkoholitarvitamise vähenemisele kaasa aidata.

Antud bakalaureusetöö on jaotatud viieks osaks:

I Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad – annan ülevaate alkoholi tarvitamise hetkeseisust maailmas ning tutvustan uimastiennetuse lähtekohti.

II Uurimisküsimused – sõnastan uurimisküsimused.

III Meetod ja valim – kirjeldan valimi moodustamist, tutvustan töös kasutatavaid meetodeid ning põhjendan nende valikut.

IV Tulemused – tutvustan töö peamisi uurimistulemusi lähtuvalt uurimisküsimustest.

V Järeldused ja diskussioon – toon uurimisküsimustest lähtuvalt välja peamised tulemused ning püüan neid tõlgendada, tuginedes varasematele uuringutele ning oma teadmistele-kogemustele.

Soovin tänada oma juhendajat, Mari-Liisa Paderit, kes töö valmimisele konstruktiivse kriitika ja heade nõuannetega kaasa aitas ega pidanud paljuks mõnda asja vajadusel mitu korda selgitada.

1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

Enne teoreetiliste ja empiiriliste lähtekohtade juurde asumist defineerin mõisted, mida käesolevas töös kasutan.

Noor – antud töö empiirilises osas peetakse noorte all silmas 6. klassis õppivaid, 11-14aastaseid, teoreetilises osas on uuringutes noori defineeritud kui 7-26aastaseid inimesi.

Riskikäitumine – teatud tüüpi käitumine, mis omab või võib omada käituja enda või kaaskodanike tervisele ebasoodsat mõju. Antud juhul on riskikäitumiseks alkoholi liigtarvitamine ehk korraga suurtes kogustes tarvitamine. Meeste puhul on tervist ohustav kogus 41 ja rohkem grammi absoluutset alkoholi päeva jooksul, naistel 21 ja rohkem grammi absoluutset alkoholi päeva jooksul (Alkoinfo.ee..., 2014).

Täiskasvanud elanik – antud uurimistöö raames mõistetakse täiskasvanud isiku all 15+ vanuses inimesi. Andmed üldise tarvitamise kohta on võetud täiskasvanud isikute kohta, kuna mitmetes peamistes allikamaterjalides olid andmete esitamisel tarvitamise kohta lähtunud just sellest vanusest, mitte üldpopulatsioonist.

Uimastid – psühhoaktiivsed ained, mis mõjutavad inimese enesetunnet, ümbritseva maailma tajumist ja käitumist (Streimann ja Pertel, 2014).

Ennetustöö – ennetustöö on kahjuliku nähtuse või protsessi tekkimise ennetamiseks või arengu pidurdamiseks tehtav töö. Uimastiennetuse ülesandeks on ära hoida eri probleemide (nt tervisehäirete, sotsiaalprobleemide, kuritegevuse, koolist väljalangemise ning töövõime kaotuse) teket ja süvenemist. (Streimann ja Pertel, 2014)

1.1. Alkoholi tarvitamise hetkeseis

1.1.1. Alkoholitarvitamine Eestis ja maailmas

Paljudes riikides üle maailma on alkohol üks peamisi terviseprobleemide põhjustajaid. Alkoholitarvitamine ning sellega seonduvad probleemid varieeruvad laialdaselt, kuid haiguste ning surma põhjustajana on alkohol üpris märkimisväärne tegur mitmetes riikides. Maailma Terviseorganisatsiooni (*World Health Organization*, WHO) hinnangul tarvitati 2010. aastal maailmas 6,2 liitrit absoluutalkoholi täiskasvanud elaniku kohta. Aastal 2012 suri kogu maailmas alkoholitarbimise tulemusel umbes 3,3 miljonit inimest. (Poznyak ja Rekve, 2014)

Olgugi, et vaid pool maailma elanikkonnast tarvitab alkoholi, on see siiski tähtsuset kolmas riskitegur varajase suremuse ning tervisekahjude põhjustajana (Gogek ja Hopkins, 2011). Aastal 2012 oli umbes 5,9% kogu maailma suremusest põhjustatud just alkoholitarvitamise tõttu, mis on suurem kui näiteks suremus HIV/AIDSi (2,8%), vägivalda (0,9%) või tuberkuloosi (1,7%) tõttu (Poznyak ja Rekve, 2014).

Eesti kuulub alkoholitarbimiselt maailma enim tarvitavate riikide hulka. OECD raporti (Sassi, 2015) järgi oli eestlaste tarbimine 2012. aastal võrreldes ülejäänud liikmesriikidega kõige kõrgem tõeses 12,3 liitri alkoholini elaniku kohta. OECD raport märgib ära, et Eesti on Venemaaga sarnaselt kõige suuremat muutust alkoholitarvitamises näinud riik. Eestlaste tarbimine on aastatel 1992-2012 tõusnud ligi 60% võrra (Sassi, 2015). Võrreldes 2007. aasta rekordilise tarbimisega Eestis, mil tarvitati 14,8 liitrit alkoholi täiskasvanud elaniku kohta (Orro, Martens, Lepane, Josing ja Reiman, 2014) on kogused küll langenud, kuid mitte piisavalt, et neid madalateks nimetada saaks. Aastal 2013 tarbiti Eestis 11,8 liitrit absoluutalkoholi täiskasvanud elaniku kohta (Orro jt., 2014). Maailma Terviseorganisatsiooni hinnangul (Health 21..., 1999) toob aga tarbimine üle 6 liitri absoluutalkoholi aastas elaniku kohta kaasa tõsiseid kahjustusi rahva tervisele.

Noorte esmaseid kokkupuuteid on lähemalt uurinud Sara Rolando ja kaasautorid (Rolando, Beccaria ja Tigerstedt, 2012), kes viisid Torino ja Helsingi noorte seas läbi uuringu, mille käigus viimastelt küsiti, kus ja kuidas nad puutusid esmakordselt kokku alkoholi tarvitamisega ning millal nad ise esimest korda alkoholi proovisid. Selgus, et Itaalia noortel oli väga raske meenutada, millal nad esmakordselt alkoholi kui sellist märkasid, kuna see oli neil pereringis pidevalt söögilauas esindatud ning normaalne osa igapäevaelust. Sellegipoolest tõi suurem osa itaallastest uuringus osalejaid välja, et nende esimene kokkupuude alkoholiga oli kodus, loomulikus keskkonnas (nt aastavahetuse pidustused), vanemate järelevalve all ning üsna varases eas, 7-8 aastaselt. (Rolando jt., 2012) Siit saab järeldada, et kui laps näeb, kuidas alkohol käib mingil määral igapäevaelu juurde, olles esindatud õhtusöögilauas, ei pruugi tal tekkida arvamus alkoholist kui millestki keelatud, millega peaks juba varakult salaja sõprade seltsis eksperimenteerima. Seega võib ka tema esmakordne purjus olemise kogemus edasi lükkuda, kuna vanemate järelevalve all tarbides on joobes olekuni jõudmine pigem väikese tõenäosusega.

Selgus, et Soome noorte seas proovisid alkoholi esimest korda koos vanematega pigem vähesed vastanud – ülekaalus oli eakaaslastega seltskonnas proovimine (Rolando jt., 2012). See tuleneb tõenäoliselt kultuurilistest erinevustest ning sellest, et Soomele (ja ühtlasi ka Eestile) ei ole kultuuriliselt iseloomulik igapäevaselt nt õhtusöögi kõrvale alkoholi tarbida, mistõttu ei pruugi Soome noortel olla ka nii palju erinevaid võimalusi alkoholi proovimiseks vanematega. Ühtlasi võivad ka vanemad olla alkoholi tarbimise osas konservatiivsemad, pidades seda millekski, mida ei tehta igapäevaselt, vaid pigem tähtpäevade puhul, ning millega ei peaks lapsed kindlasti kokku puutuma.

Need, kes alkoholi esmakordselt kodus olid proovinud, olid seda enamjaolt teinud koduste saunarituaalide ajal (Rolando jt., 2012). Kuna eestlaste seas on samuti laupäevaõhtused saunarituaalid levinud, on tõenäoline, et ka mitmetel Eesti noortel võis esmane maitsmine aset leida just saunas. Siiski tasub silmas pidada, et nagu ülalgi põgusalt mainitud sai, sarnaneb Eesti alkoholi tarbimise kultuur pigem Soome omaga, mistõttu on Eesti noorte seas tõenäoliselt vanematega esmakordne alkoholi tarvitamine vähem levinud. Ka Mari-Liisa Paderi magistritööst (2011), milles ta analüüsis noorte foorumipostitusi, selgus, et foorumivestluses, mis puudutas esimest korda purju joomist, tõi 188 sõna võtnud noorest vaid 9% välja, et said alkoholi esimest korda just vanemate käest, seevastu 41% mainis, et sai seda sõpradelt.

1.1.2. Eesti noored ja alkohol

2009/2010. õppeaastal Eesti kooliõpilaste seas läbi viidud tervisekäitumise uuringu (HBSC) tulemustest selgub, et vanemaks saades väheneb noorte hulgas alkoholi mittetarvitanute osakaal. Uuringus osalenud 11aastastest noortest oli alkoholi proovinud 40%, 13aastastest 75% ning 15aastastest 93% vastanutest. Neist 7% 11aastastest, 33% 13aastastest ning 63% 15aastastest noortest on vähemalt korra elu jooksul ka purjus olnud (Aasvee ja Tael, 2012). Ka Politsei- ja Piirivalveameti poolt tellitud ning Emori poolt 2013. aastal läbi viidud küsitlusest selgus, et noorte seas suurenes vähemalt korra elu jooksul alkoholi tarvitanute osakaal vastavalt vanuse suurenemisega: 4. klassi õpilastest oli alkoholi tarvitanud 23%, 6. klassi õpilastest 48% ja 8. klassi õpilastest 70% (Riskikäitumise..., 2014). Kuigi mõlemast uuringust selgub, et vastavalt vanuse suurenemisega suureneb ka alkoholi tarvitanud noorte osakaal, võib tulemusi omavahel võrreldes siiski märgata väikest tarvitanute protsendi langust noorte seas.

2011. aastal 15-16aastaste kooliõpilaste seas läbi viidud ESPAD (*European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*) uuring näitas, et alkoholi oli tarvitanud 95% küsitlusele vastanud Eesti noortest ning 76% oli seda teinud enne 13. eluaastat. 13aastaselt või nooremana oli küsitlusele vastanud noortest purjus olnud 32% (Hibell jt., 2012). Eesti kooliõpilaste seas läbi viidud tervisekäitumise uuringu järgi oli 27% poistest ning 21% tüdrukutest end esimest korda purju joonud 13aastaselt või varem (Aasvee ja Tael, 2012). Need numbrid näitavad, et Eesti noorte esimesed kokkupuuted alkoholiga sh esimene purju joomine toimuvad juba väga varases eas ning teevad seetõttu alkoholist ühe suurima riski noorte tervisele ning psühholoogilisele heaolule.

1.1.3. Noorte alkoholi tarvitamise põhjused

Kuntsche ja kaasautorid (2005) on joomismotiivid jaganud kolme gruppi. Esimene neist tähistab **sotsiaalseid motiive** (*social motives*), mis tähendab peamiselt sotsiaalses seltskonnas koos sõpradega alkoholi tarbimist ning tarbimisel on sealjuures eelkõige seltskonda sulandumise eesmärk (Kuntsche jt., 2005). Comasco ja kaasautorid (2010) on aga leidnud, et sotsiaalsetel motiividel tarbimine võib aset leida tihti ja suurtes kogustes, mistõttu võib sellistel motiividel tarbimine hilisemas elus potentsiaalset kahju kaasa tuua (Comasco jt., 2010). Teine Kuntsche et al (2005) poolt välja toodud motiiv on **enesetunde parandamine** (*enhancement motive*), mis seostub juba rohkema alkoholi tarbimisega, kuna juuakse nii sõprade seltskonnas kui üksinda olles. Tarbimise eesmärk on jõuda meeldiva tulemuseni olgu selleks joobunud olek, julgus, avatus või midagi muud. Kolmas motiiv on **toimetulek** (*coping motive*), mis seostub juba alkoholiprobleemidega, kuna eelkõige tarbitakse üksinda, mitte pere ega sõprade ringis. Toimetuleku eesmärgil alkoholi tarbivad inimesed teevad seda selleks, et toime tulla negatiivsete emotsioonidega nagu näiteks ärevus (Kuntsche jt., 2005).

Kõige enam tarbitakse alkoholi siiski sotsiaalsetel motiividel ning toimetuleku põhjusi esineb noorte seas pigem vähe (Kuntsche jt., 2005). Antud uuringu tarbeks pole valimisse kuulunud noortelt küll küsitud, millistel põhjustel nemad alkoholi tarbivad või on tarbinud, kuid mõned neist siiski mainisid teiste küsimuste kontekstis, et alkohol rahustab närve. Kanadas läbi viidud uuringust (Kairouz, Gliksman, Demers ja Adlaf, 2002) selgus, et noored joovad alkoholi väga erinevatel põhjustel olenevalt olukorrast. Näiteks osutusid määravateks faktoriteks nädalapäev, grupi suurus, suhted seltskonnakaaslastega, kohalikud tavad ning asukoht (kus juuakse). Peamise alkoholi tarbimise põhjusena toodi välja aga maitseelamust,

tähistamist ning sotsiaalsust (Kairouz jt., 2002). Alkoholi head maitset, viidates sealjuures ilmselt magusatele segujookidele, tõid ka käesolevas uuringus osalenud noored mitmel korral positiivse omadusena välja. Austraalia 14-24aastaste noorte seas läbi viidud uuringust (Borlagdan jt., 2010) selgus, et noored tõid alkoholi tarbimise põhjustena välja inimestega suhtlemise soodustamist, ürituse lõbusamaks muutmist ning enesekindluse juurde andmist.

Comasco ja kaasautorid (2010) oletasid, et eakaaslaste surve võib noorte seas moodustada omaette tarbimismotiivi. Noorte endi vastustest see aga tingimata ei selgu, kuna võib olla, et noored, kellel on juba esinenud probleeme seoses alkoholi tarvitamisega, ei näe selles süüd teistel ega tunnista seega eakaaslaste mõju oma tarbimisele (Comasco jt., 2010). Borlagdan (2010) on leidnud selle põhjuseks olevat noorte soovi säilitada oma autonoomsus – noored soovivad end ümbritsevatele mõjutustele vastuvõtlike asemel näidata hoopis iseseisvate indiviididena. Kui noor inimene tarbib alkoholi, teeb ta seda enda arvates pigem seepärast, et soovib ise seda teha, mitte teiste mõjutuste tõttu (Borlagdan jt., 2010). Käesoleva uuringu tulemustest eakaaslaste surve tarbida väga tugevalt välja ei tulnud, kuna selle kohta ei olnud ka otseselt küsitud, kuid leidus siiski mõningad vastajaid, kes muretsesid, mida eakaaslased arvaksid, kui nad abistaksid uimastiennetuse-teemaliste ürituste korraldamisel.

1.2. Alkoholiennetus

1.2.1. Ülevaade ennetusprogrammidest

Hetkel on alkoholiennetusprogrammides lähtutud peamiselt kahest mudelist: sotsiaalsete mõjutuste mudelist (*social influences model*) ning eluks vajalike oskuste mudelist (*life skills model*). Esimene neist, **sotsiaalsete mõjutuste mudel**, vaatab noore alkoholitarbimist kui ümbritseva keskkonna ja inimeste mõjutuste tulemust (Flay ja Petraitis, 1994). See mudel püüab tõsta teadlikkust ja arendada oskusi, mis minimeeriksid mõjutuste efekte noorte tarbimisele ning võimaldaksid neil ise tajuda, millal mingid mõjutused esile kerkinud on. Teine, **eluks vajalike oskuste mudel**, keskendub isiklike ja sotsiaalsete oskuste õpetamisele (Botvin, 2000). Need oskused on vajalikud otsuste tegemiseks, probleemide lahendamiseks, kaaslaste mõjust hoidumiseks ning samuti meedia (kognitiivsest) mõjust hoidumiseks. Eesmärk on tõsta inimese isiklikku kontrolli, suurendada tema enesehinnangut, toimetulekut ning paranenud enesekehtestamise võimet (Ogenchuk, 2012).

Bandura (2004) leiab sotsiaal-kognitiivsele teooriale tuginedes, et inimese puhul loob teadmine terviseriskidest eeldused muutuseks. Kui inimesel puuduvad teadmised selle kohta, kuidas tema eluviis mõjutab tema tervist, pole tal ka põhjust oma seniseid harjumusi, mis talle naudingut pakuvad, muuta. Seetõttu on inimesele tõese informatsiooni olemasolu väga oluline, et teha sellest lähtuvalt oma käitumisotsuseid (Bandura, 2004). Hoolimata sellest, et teadmised on käitumise muutmise aluseks, leiab Bandura (2004), et ainult teadmiste rõhuvad programmid, mida tervisekäitumise muutmises kõige enam kasutada eelistatakse, ei ole efektiivsed. Ka noored ise on varasemates uuringutes programmide kriitikana välja toonud liigselt kirjeldavale tasandile püsijäämise. Noorte sõnul käsitletakse programmides eelkõige omadusi ja tagajärgi, kuid praktilistest oskustest, nagu kuidas öelda “ei” või hakata vastu kaaslaste survele, jääb vajaka (Ogenchuk, 2012). Käesolevas uuringus osalenud 6. klassi õpilased tõid välja, et soovivad eelkõige kuulda tagajärgede ja omaduste kohta, kuid mõned neist leidsid ka, et ainult nii-öelda teooriast neile ei piisa.

Teaduskirjandusest leiab näiteid nii kirjeldavatest programmidest kui ka praktilise väljundiga programmidest, mis mõlemad oma seatud eesmärgi mingil määral täitnud on. Austraalias viidi 13-15aastaste õpilaste seas läbi uuring (Midford jt., 2012), milles sooviti välja selgitada kõiki uimasteid korraga käsitlevate programmide efektiivsust. Programmi kestvuseks oli kaks aastat ning nelja programmis osalenud kooli õpilased jaotati selle jooksul kahte gruppi: sekkuv grupp (*intervention group*) ning kontrollgrupp (*control group*). Sekkuva grupiga viisid eelnevalt erikoolituse läbinud sama kooli õpetajad läbi 22 spetsiaalselt programmi tarbeks väljatöötatud koolitundi: 12 esimesel aastal ning 10 teisel aastal. Kontrollgrupp osales samal ajavahemikul oma koolis tavapärase programmi järgi ettenähtud uimastiteemalistes tegevustes. Mõlema grupi noorte teadmisi, kogemusi ning hoiakuid mõõdeti läbi küsimustiku, mille noored täitsid anonüümselt enne programmi algust ning pärast selle lõppu. Uurijad jõudsid järeldusele, et programmid, mis käsitlevad uimasteid üldiselt, on efektiivsemad kui programmid, mis keskenduvad ühele kindlale uimastavate ainete esindajale (Midford jt., 2012). Kanada 11. klassi (16-17aastaste) seas läbiviidud küsitlusest selgus seevastu, et noored ise peavad kõigist uimastitest korraga rääkimist just valeks taktikaks, kuna näiteks alkoholi ja heroini koos käsitledes võib alkoholist heroini kõrval jääda mulje kui millestki pigem ohutust (Ogenchuk, 2012). Austraalia kooliõpilaste seas kahe aasta jooksul väldanud programm täitis sellegipoolest oma eesmärgi anda noortele laialdasemaid teadmisi alkoholi

kohta, panna neid rohkem oma vanematega alkoholist rääkima ning vähendada mingil määral ka tarbimist (Midford jt., 2012).

Norra 8. klassi õpilased osalesid programmis, milles neid kutsuti kollektiivselt üles tegema 7. klassi õpilastele õpetlik lühivideo, mis julgustaks neid alkoholist hoiduma. Kõigile Norra 8. klassi õpetajatele saadeti Haridusministeeriumi poolt kutse osalemiseks, milles kirjeldati projekti olemust ning lisati plakat klassi õpilastele tutvumiseks üles riputamiseks. Kahele parima video teinud klassile oli auhinnaks määratud 10 000 NOK-i (ligi 1200€) ning mõningaid videoid näidati ka riigitelevisioonis. Kokku osales programmis 60 klassi 32 koolist (kokku 978 õpilast), neist 39 klassi (586 õpilast) sekkuvas grupis (*intervention group*) ning 21 klassi (392 õpilast) võrdlusgrupis (*comparison group*). Mõlema grupiga viidi enne ja pärast projekti, mis kestis kokku neli kuud, läbi küsitlus, mis puudutas noorte hoiakuid alkoholi suhtes ning tarbimispraktikaid. (Natvig ja Aaro, 2014)

Programmi koostajate hüpoteesiks oli, et läbi praktilise tegevuse omandavad noored teadmisi alkoholi kohta ning neis kujunevad välja seisukohad, mida avalikkusele propageerima hakatakse. Kui aga avalikkusele edastatavad seisukohad ei ühti noore enda seniste praktikatega, võib uus teadmine neid viia oma suhtumise ja praktikate muutmiseni. Tulemustest selgus ootuspäraselt, et neljakuulise perioodi jooksul 13-14aastaste õpilaste seas alkoholi proovinute hulk küll kasvas, kuid programmis osalenute seas jäi proovinute protsent madalamaks, kui see oli programmis mitteosalenud noorte seas. Mõju programmis osalenute alkoholitarbimisele ja hoiakutele tulenes tõenäoliselt video loomisele pandud ajast ja energiast, mille käigus noored töötasid välja seitsmendikele suunatud sõnumeid, mis avaldasid omakorda mõju ka nende noorte endi hoiakutele ja tarbimispraktikatele. Kuna valminud videoid näidati ka üleriigilises televisioonis, on võimalik, et mõju võis olla suurem, kui seda uuringu tarbeks hiljem mõõdetud sai. (Natvig ja Aaro, 2014)

On oluline ära märkida, et vaatamata programmides osalemisele, ei ole koolidel õnnestunud kaotada vanusega alkoholi proovinute osakaalu suurenemise tendentsi, kuid sellegipoolest oli programmides osalenud noorte seas see protsent märkimisväärselt väiksem, kui see oli programmidest välja jäänud noorte seas.

Lisaks spetsiaalsetele programmidele mõjutab noorte tarbimist koolis valitsev õhkkond. Uuringud (Bond jt., 2007) on näidanud, et koolikliimal on otsene mõju uimastitavate ainete

tarbimisele, kuna see, millisena õpilane seda tajub (kuuluvustunne, toetavad suhted täiskasvanutega koolis, turvalisus koolis) mõjutab tema riskikäitumist (*ibid.*). Koolid, kus õpilased tõid välja valitseva üldise positiivse õhkkonna esines vähem probleeme võrreldes koolidega, mille puhul õpilased tõstsid esile mitte nii sooja sisekliimat (Denny jt., 2011). Seega ei ole erinevad probleemid meelemürkide tarbimisega noorte seas mõjutatud ainult sellest, kas ja kuivõrd neist tundides räägitakse või kui tugev on kooli kontroll õpilaste suhtes, vaid väga olulist mõju avaldavad igapäevased suhted ümbritsevate inimestega ja sulandumine keskkonda.

1.2.2. Noorte arvamus ennetusprogrammidest

Hetkel puuduvad täpsed andmed selle kohta, kui tihti peaksid uimastiennetuse-teemalised üritused aset leidma, et tulemused ka märgatavad oleksid (Ogenchuk, 2012). Kanadas uuriti 11. klassi õpilastelt, mida nemad arvavad ennetusprogrammide kohta. Nelja kooli õpilased täitsid küsimustiku, mis puudutasid nende arvamusi ja tähelepanekuid seoses alkoholiennetusprogrammidega, lisaks viidi nendega samal teemal läbi ka fookusgrupi intervjuud. Nii intervjuud kui ankeetküsitluste täitmised leidsid aset õpilaste koolides.

Kanada 11. klassi õpilased leidsid sarnaselt antud valimisse kuulunud noortele, et nende koolides on selliseid üritusi aset leidnud pigem vähe. Noorte sõnul on uimastiennetus järjepidev protsess, mida ei saa teha ühes vanuserühmas ning ainult sellega piirdudagi. On oluline näha, et sihtrühma hoiakud seoses uimastavate ainetega on pidevas muutuses. See tähendab seda, et kui noorematele klassidele alkoholiennetusest rääkida, ei pruugi nad sellest veel väga huvituda, kuna see ei ole veel nende tutvusringkonnas kuigi levinud, mistõttu vannuvad nad, et ei hakka ise mingil juhul tarvitama. Mõne aasta pärast võivad hoiakud aga muutunud olla ning need samad noored tarbivad juba alkoholi. Ennetustöös tuleb silmas pidada ka juba vanemaid õpilasi gümnaasiumiastmest. Hoolimata sellest, et keskkooli ajaks on suuremal osal noortest alkoholiga juba mingisugune kokkupuude olemas, tuleb neile järjepidevalt uimastavate ainete mõjust ja tagajärgedest rääkida. Vanuse suurenemisega tekivad noortel uued võimalused, mis võivad lisaohte kaasa tuua, näiteks auto juhtimine, millest 13aastastele veel rääkida pole mõtet, seega tuleks programmide puhul jälgida noorte arenguetappe ja seda, et uude etappi sisenevad noored ei jääks sellega seoses ühestki vajalikust infokillust ilma. (Ogenchuk, 2012)

Oluline on ka informatsiooni tõesus ja asjakohasus. Noored leiavad, et neile ei ole mõtet rääkida sellest, kuidas alkoholi tarbides võib koheselt alkoholisõltuvusse jääda, kui nad teavad, et see nii ei ole. Hirmutamistaktikad noorte puhul ei tööta, küll aga sooviksid nad näha ja kuulda reaalsete inimeste kogemustest, olgu nendeks ise ainete küüsis vaevelnud inimesed, nende lähedased või keegi, kes on nende läbi kannatanud. Samuti soovivad noored kuulda alkoholi tarbimisest hoidumisega kaasnenud positiivsetest omadustest: isiklikud lood selle kohta, kuidas see kellegi elu paremaks on muutnud ning milliseid positiivseid sündmusi nende ellu toonud. Reaalsete inimeste ja nende kogemustega suudaksid noored paremini suhestuda, kuna nii-öelda tavainimesed mõjuksid neile rohkem endasarnaselt. (Ogenchuk, 2012) Käesolevas uuringus osalenud 6. klassi noored tõid aga erinevalt Kanada 11. klassi noortest suures osas hirmuna välja alkoholisõltuvust ning leidsid, et sellele peaksid rõhuma ka kool ning vanemad. Sarnaselt kanadalastele ootasid nemadki just reaalsete inimeste kogemusi, mis neid tagajärgedele tõsisemalt mõtlema paneksid.

Sarnaselt antud uuringus osalenutele ei osanud paljud Kanada noored täpsemalt ja kindlusega öelda, mida kool saaks tarbimise vähendamiseks teha, kuna on mitmeid noori, kes on juba ise teinud otsuse tarbida, mida võib olla raske muuta (Ogenchuk, 2012).

Kuigi uuring keskendus noorte arvamustele ennetusprogrammide kohta, intervjuueeriti ka kokku kaheksat õpetajat. Intervjuudest selgus, et õpetajad on ise vastutavad selle eest, et õpilased saaksid ka uimastite valdkonnas haritud. Õpetajate vastutusallas oli leida informatsioon ning viis, kuidas seda informatsiooni ka noorteni viia. Mitmed õpetajad ei olnud aga päris teadlikud, millist informatsiooni tuleks noortele edastada ning millest neile juba varasemates klassides või teistes tundides räägitud on. Õpetajad tõid probleemina välja ka selle, et uimastiennetuseks ei ole koolitundidest eraldatud piisavalt aega. (Ogenchuk, 2012) Õpetajatel on sellisel juhul väga keeruline ülesanne viia noorteni teadmised nii muudest olulistest õppeainetest kui uimastiennetusest, kui viimasele on teiste õppeainetega võrreldes aega küllaltki napilt eraldatud.

1.2.3. Mis mõjutab noorte suhtumist alkoholi tarvitamisse?

Kuigi kooliealised noored veedavad suurema osa oma päevast koolis, mõjutavad nende arvamusi ja hoiakuid veel mitmed erinevad faktorid. Kooli poolt edastatavad sõnumid ei

pruugi jõuda noore inimeseni, kui ülejäänud teda ümbritsev keskkond oma käitumisega hoopis vastupidiseid sõnumeid edastab. (Ogenchuk, 2012)

Väga oluline roll noorte hoiakute kujunemisel on vanematel, kuna noorte alkoholitarbimise otsused on suuresti mõjutatud nende vanemate suhtumisest (Eddy, Gideonson, McClaffling ja Halloran, 2012). Kodune negatiivne suhtumine erinevatesse uimastavate ainete tarbimisse võib mõjutada noore sarnast suhtumist (Miller-Day, 2008). Noored otsivad oma vanematelt heakskiitu ja tuge, mistõttu on vanemate halvaks panu üks olulisemaid põhjuseid alkoholi mitte tarbida (Ogenchuk, 2012). Samas on võimalik, et nii alkoholi kui tubaka tarbijatest vanemate lapsed võivad just vähem huvituda meelemürkide tarbimisest, kuna on paremini informeeritud riskidest, mis meelemürkide tarbimisega kaasnevad (Clark ja Loheac, 2007). Ka vanemate järelevalve ning kontroll avaldab noorte alkoholikäitumisele mõju – noortel, kelle vanemad panustavad rohkem nende järelevalvesse, esineb episoodilist alkoholiga liialdamist (*heavy episodic drinking*) vähem (Markina ja Kask, 2013). Ka käesolevas uuringus osalenud noored tõid välja vanemate enda suhtumise, alkoholikäitumise ning järelevalve olulisust. Küsimusest, milles noortel paluti välja tuua, mida eeskujud nende tarbimiseks ära teha saavad, ilmnes, et eeskujudeks peetakse enamasti vanemaid. Noortel on juba varases eas olemas mingi ettekujutus, mille poole nad tulevikus püüelda soovivad: pere, töö, materiaalne heaolu. Siinkohal on vanemad oma tegevuste ja hoiakutega neile eeskujuks ning kui koolis räägitakse alkoholist kui millestki väga kahjulikust, millest peaks hoiduma, kuid samal ajal vanemad kodus seda küllaltki tihti tarvitavad, käies samal ajal tööl ning teenides perele elatist, saavad noored segaseid signaale alkoholi kahjulikkuse kohta.

Lisaks vanematele avaldavad noorte alkoholikäitumisele mõju eakaaslased. Suurema osa oma päevast veedavad noored eakaaslaste seltsis, kes neid oma käitumiste ja hoiakutega mõjutavad. Noore inimese elus on sotsiaalsetel sidemetel tähtis roll, mistõttu võib ta nende hoidmiseks või parandamiseks minna kaasa suuremas seltskonnas levinud käitumismustritega isegi juhul, kui üldlevinud käitumismuster on tervist kahjustav. Peatükis 1.1.3. selgus, et noored ei pruugi tingimata ise eakaaslaste mõju endale tunnistada, soovides säilitada oma autonoomsust (Borlagdan, 2010). Selle asemel märgivad nad, et tunnevad end ise imelikult, kui ümberringi sõbrad alkoholi tarbivad, kuid nemad on ainsad, kes seda ei tee. Selleks, et end mitte seltskonnast väljajäetuna tunda, soovib noor ka ise teistega koos alkoholi tarbida (Borlagdan, 2010; Ogenchuk, 2012).

Noorte seas on ihaldatud sotsiaalne eesmärk (*social goal*) kuuluda populaarsete hulka. Sealjuures võivad noored, kes selle staatuse ka omandavad, maksta selle eest ettenägematut hinda, kuna kannavad endas suuremat riski hakkamaks varajaselt uimastavate ainetega eksperimenteerima. Noored, kes tunnevad, et on eakaaslaste seas populaarsed, võivad sellega seoses tunda ka kaasnevat pinget tegeleda riskikäitumisega. Seega peaksid kooli ennetusprogrammid keskenduma lisaks tagajärgedest rääkimisele ka noorte survele kuuluda populaarsete gruppi ning fakte, et selline surve võib mõjuda ka alkoholi ja muude uimastavate ainete kuritarvitamisele. (Tucker jt., 2011) Nooremad õpilased kipuvad vanematele õpilastele alt üles vaatama ning kui nad näevad vanemaid õpilasi tarbimas, võivad nad arvata, et see ongi see, mida tegema peab, et olla “popp”. Seetõttu võib vanemate kooliõdede ja -vendade julgustus mitte juua neile isegi rohkem mõjuda kui õpetaja sõnad (Ogenchuk, 2012). Antud uuringus vastajad küll ei maininud, et sooviksid rääkida vanemate õpilastega, kuid mainisid, et nemad ju tarbivad niikuinii alkoholi. Samuti rõhutati mitmel juhul joomiseks hoidumisele innustamist põhjusega “see ei tee sind lähedamaks”, mis tähendab, et teatud ringkondades võib noorte seas levida arvamus, et alkoholitarbimine teeb noore kellegi silmis kuidagi lähedamaks.

Lisaks sotsiaalsetele mõjutustele ei saa tähelepanuta jätta ka antud juhul noorte seas ära märgitud ning kooli mõjualast välja jäävaid füüsilisi tegureid nagu alkoholi müügikohtade lähedus õppeasutustele. Mitmed uuringud on leidnud seose alkoholi müügikohtade läheduse ning alkoholi tarbimise tiheduse vahel. USA tudengite seas läbi viidud uurimus (Weitzman, Nelson ja Wechsler, 2003) leidis, et müügikohtade tihedus oli märkimisväärses seoses alkoholi tarbimisega. Sealjuures leidis uurimus erinevalt mõningatest varasematest sarnastest (Gruenewald, Johnson ja Treno, 2002), et müügikohtade lähedusest olid mõjutatud just eelkõige ala-, mitte täisealised õpilased (Weitzman jt., 2003). Käesoleva uuringu tulemustest küll ei selgunud, kuidas mõjutavad kooli ümbruses asuvad alkoholi müügikohad noorte tarbimist, kuid mõned noored mainisid neid häirivate faktoritena, millega kool midagi ette peaks võtma.

2. Uurimisküsimused

1. Kas ja millistel põhjustel hirmutavad alkoholi tarvitamisega kaasneda võivad tagajärjed uuringus osalenud noori?
2. Kuivõrd tegelevad õpilaste hinnangul nende koolid hetkel alkoholiennetusega?
3. Kas ja mida sooviksid õpilased ise kaaslaste alkoholi tarvitamise vähendamiseks teha?
4. Mida saab kool õpilaste arvates teha noorte alkoholist hoidumiseks?
5. Mida saavad eeskujud õpilaste arvates teha noorte alkoholist hoidumiseks?

3. Meetod ja valim

Andmete kogumiseks paluti uuringus osalenud õpilastel veebis täita ankeetküsitlus, mis oli koostatud Tartu Ülikooli haridusuuringute õppekavaarenduse keskuse ning Tartu Ülikooli Tervishoiu Instituudi teadurite poolt koostöös uuringus osalevate tudengite ning ekspertidega. Sealhulgas konsulteeriti ka erinevate teemade ekspertidega Tervise Arengu Instituudist, Tallinna Ülikooli Terviseteaduste ja Spordi Instituudist, Päästeametist ja Maanteeametist.

Kogu uuringu käigus viidi läbi küsitlused järgmiste tervist mõjutava käitumise valdkondades: toitumine ja kehaline aktiivsus, liiklus, tule- ja veeohutus, tubakatoodete, alkoholi ja narkootikumide tarvitamine ning seksuaalne riskikäitumine. Lisaks vastasid õpilased demograafiliste ja tervise näitajate ning koolikliima ja temperamendi küsimustele. Kooli esindajatel paluti täita kooliorganisatsiooni tegevusi hindavad küsimustikud samades tervise- ja riskivaldkondades, et teada saada, millised tegevused koolis mõjutavad õpilaste riskikäitumist. Mina võtan oma töös analüüsi alla alkoholiteemat puudutavad avatud vastustega küsimused, samadest küsimustest on tuletatud ka uurimisküsimused.

3.1. Valimi kirjeldus

Uuring on läbi viidud nelja maakonna (Harjumaa, Tartumaa, Pärnumaa ja Ida-Virumaa) koolide kuuendates klassides 2012/2013. õppeaastal. Uuringus osalemiseks saadeti kutse 78 koolile. Valimi moodustamisel võeti arvesse ka koolide terviseedenduslikku aktiivsust (kuulumine Tervist edendavate koolide võrgustikku). Kokku osales uuringus 1033 kuuenda klassi õpilast vanuses 11-14 eluaastat, kellest poisse oli 517 (50,1%) ja tüdrukuid 514 (49,9%), 699 (67,7%) oli eesti õppekeelega koolidest ning 344 (32,2%) vene õppekeelega koolidest. Tervist edendavate koolide võrgustikku (TEK) kuuluvatest koolidest oli vastajaid 503 (48,7%) ning võrgustikku mittekuuluvatest koolidest oli vastajaid 530 (51,2%).

Koolide jaoks oli uuringus osalemine vabatahtlik ning nõusoleku andis ja uuringus osales neist 52 kooli. Uuringus osalemine oli vabatahtlik ka õpilaste jaoks. Õpilaste vanematele/hooldajatele saadeti informeerimise ja teadliku nõusoleku vorm, mille lapsevanem/hooldaja allkirjastama pidi. Uuringus osalemise nõusoleku pidi andma ka õpilane ise, sealjuures jäi õpilasele õigus loobuda uuringus osalemiseks veel ka uuringu käigus.

3.2. Uuringu läbiviija ja rahastaja

Uuring viidi läbi 2012/2013. õppeaastal Tartu Ülikooli haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskuse poolt. 52 koolis viisid uuringut läbi 17 andmekogujat, kelleks olid Tartu ja Tallinna Ülikooli ning Tartu ja Tallinna Tervishoiu Kõrgkooli tudengid ning viis palgatud andmekogujat. Uuring on rahastatud Euroopa Regionaalarengu Fondi poolt (ERF).

3.3. Meetod

3.3.1. Ankeetküsitlus

Antud uurimistöös keskendun ankeetküsitluse viiele alkoholiteemat puudutavale avatud küsimusele. Veebis asuva ankeetküsitluse ehk internetiküsitluse eeliseks võib lugeda sõltumatust, kuna vastaja on oma vastustega üksinda ning uurija ei saa enda pilkude, hääletooni, rõhuasetuse ja muu sellisega teda tahtmatult mõjutada (Lewis-Beck, Bryman ja Liao, 2010), nagu intervjuu puhul paratamatult juhtuda võib. Ankeetküsitluse positiivseks küljeks võib lugeda ka anonüümsust ning seda, et vastajad saavad küsimustikku täita täiesti omas tempos (Lewis-Beck jt., 2010) ja sealjuures oma vastused rahulikult läbi mõelda. Antud juhul on ankeetküsitlus osutunud väga mõistlikuks ka seetõttu, et tegemist on küllaltki suure valimiga. Ankeetküsitluse abil saab koguda suure andmestiku, kuna võib korraga haarata palju inimesi ning esitada neile omakorda palju küsimusi, säästes nii aega kui pakkudes uuritavatele võimaluse anonüümselt vastuseid jagada (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara, 2010).

3.3.2. Standardiseeritud kontentanalüüs ja temaatiline sisuanalüüs

Uurimistöös olen andmete analüüsil kombineerinud kvantitatiivset ja kvalitatiivset meetodit, täpsemalt standardiseeritud kontentanalüüsi ning põhistatud teooriast inspireeritud temaatilist sisuanalüüsi. Kuna andmed on saadud ankeetküsitluse kaudu, kuid analüüsimise all on peamiselt avatud küsimused, on mõistlik rakendada kahe meetodi kombineerimist, et lisaks statistilistele andmetele tuginedes järelduste tegemisele ka rohkem mõista, mis ühe või teise vastuse taga peituda võib.

Standardiseeritud kontentanalüüsi on praegusel juhul kasutatud seetõttu, et soovin ka arvuliselt välja selgitada, kui palju esines mingeid tendentse ning kui suur oli protsentuaalne erinevus eesti ja vene noorte vahel. Standardiseeritud kontentanalüüsi kasutataksegi väga

sageli just abimeetodina ankeetküsitluste lahtiste küsimuste vastuste analüüsimisel (Kalmus, 2015).

Kvalitatiivne sisuanalüüs lubab analüüsida ka latentset sisu st võtta arvesse ridade vahele peidetut ehk kodeerida teksti autori vihjeid, kavatsusi ja eesmärke ning mitmete konnotatsioonide erinevaid tõlgendamisvõimalusi. Kvalitatiivse sisuanalüüsi käigus püütakse enamasti saada ülevaade uuritavast tekstist kui tervikust, näha teksti ja/või autori mõtteavalduste terviklikku mustrit või struktuuri (Kalmus, Masso ja Linno, 2015). Temaatilise sisuanalüüsi positiivne külg on selle paindlikkus, mis võimaldab laia andmete analüüsi ning võime välja tuua esialgu ootamatuid, kuid huvitavaid teemasid (Braun ja Clarke, 2006).

3.3.3. Kodeerimisprotsess

Kodeerimisjuhendi loomine ning andmete analüüsimine on läbi viidud sotsioloogide Barney Glaseri ja Anselm Straussi poolt 1967. aastal loodud põhistatud teooriast (*grounded theory*) inspireeritud temaatilise analüüsi teel. Põhistatud teooria näeb ette, et andmete analüüsimisel ja kodeerimisjuhendi koostamisel ei toetuta mingile hüpoteesile ega kindlatele uuringutulemustele, vaid analüütilised koodid ja kategooriad tuletatakse andmetest (Charmaz, 2006). Samuti olen andmete analüüsimisel kasutanud põhistatud teooriale omast induktiivset lähenemist, mis tähendab seda, et teksti kodeerides püütakse süveneda vastaja mõttemaailma ja seoseid luua (Kalmus jt., 2015). Andmeid kodeerides olen esmalt tutvunud kogu analüüsitava materjaliga, seejärel hakanud looma suuremaid koodi, mida andmeid korduvalt üle kodeerides omakorda väiksematesse teemadesse olen jaotanud. Suuremad teemad on jagunenud püstitatud uurimisküsimuste järgi, mille sees on omakorda lähtuvalt andmetest välja joonistunud väiksemad alateemad.

Kuna antud töö tarbeks analüüsisin avatud vastuseid, siis nendest ka esialgu lähtuda püüdsin. Siiski selgus kahest osast (skaalaline määratlus + põhjendus) koosnevate küsimuste avatud vastuste analüüsimisel, et ilma eelmisi koodi vaatamata on raske vastuseid mõista. Seetõttu jälgisin nende küsimuste juures mingil määral ka eelmisi vastuseid. Küsimuse puhul, mis palus noorel määrata, kas ja millistel põhjustel hirmutavad teda alkoholi tarbimisega kaasnevad tagajärjed, lähtusin kodeerimisel otsuseid tehes avatud vastustest, kuna selgus, et mingil põhjusel olid päris mitmed vastused nihkes st kui kood oli määratud, et alkoholiga

kaasnevad tagajärjed ei hirmuta noort, siis avatud vastus väitis tihtipeale vastupidist. Nende puhul määrasin koodi eelkõige põhjenduselahtris kirjapandust, kuna koodid võisid olla pärast esmast kiiret reaktsiooni suvaliselt märgitud, kuid põhjenduste juures võis noor olla oma seisukohtade üle juba pisut rohkem järele mõelnud. Vastused, mis olid märgitud koodiga “ei oska öelda”, kodeerisin aga kõik lähtuvalt eelmises küsimuses määratud koodist, kuna leidsin, et analüüsi seisukohalt oleks oluline ära märkida, et esmane reaktsioon oli tihtipeale kahtlev, isegi kui sellele järgnes sisuline põhjendus, miks noor tunneb hirmu või mitte. Arvasin, et noortel võis küll olla oma arvamus, kuid on võimalik, et nad ei olnud kindlad, kas nende arvamus ka nn normidele vastab ja ei osanud seetõttu esialgu kohe oma vastust kuhugi liigitada või jõudsid nad järeldusele alles pärast pikemat analüüsimist.

Nende küsimuste vastused, mis puudutasid alkoholiennetusega seotud ürituste aset leidmisi noorte koolides ning seda, kas ja mida sooviksid nad ise ennetustööks ära teha, kodeerisin samuti eelmiste koodide põhjal, kuna neile mõlemale järgnes küllaltki vähe ja sealjuures nappe põhjendusi. Tühjad lahtrid puuduvaks vastuseks kodeerides ei oleks ma saanud sisulist tulemust, kuna kolmandiku oleksid moodustunud puuduvad vastused. Kui aga vastus osutus nihkes olevat või põhjenduses oli noor koodile vaatamata kirjutanud, et ei saa küsimusest aru, lähtusin sellest, kuna kood võis olla suvaliselt märgitud.

Kuna respondendid erinesid üksteisest selle poolest, et mõned olid tahtnud oma vastuseid pikemalt põhjendada kui vaid “lihtsalt” või “niisama”, siis pidasin vajalikuks luua eraldi koodid “põhjendusega” ja “põhjenduseta”. Leidsin, et hilisemale kvalitatiivsele analüüsile mõeldes oleks mõistlik need välja tuua, et saaks ära märkida, kui paljud lihtsalt põhjendada ei viitsinud või ei soovinud.

Alkoholitarvitamisega kaasneda võivate tagajärgede hirmutamise kohta uuriva küsimuse puhul lugesin “põhjenduseta” vastuste alla need, kuhu põhjenduseks oli märgitud “niisama”, “lihtsalt” vms, kuna sisuliselt oli küsimus ikkagi vastatud, mistõttu ei kodeerinud seda puuduvaks vastuseks. Kõigi küsimuste puhul “põhjendusega-põhjenduseta” koode rakendatud pole ning seda sel põhjusel, et kõigi küsimuste puhul ei kumanud läbi suurt erinevust selliste vastuste esinemissagedusel.

“Ei vasta otseselt küsimusele” alla koondasin erinevad sisutühjad vastused nagu “fgjst” jms ning ka sellised vastused, mis olid küll sisulised, kuid vastasid küsimusest siiski mööda –

näiteks vastasid „miks“-küsimusele hoopis „kuidas“. Sisulised “ei vasta otseselt küsimusele” toon hiljem analüüsis ikkagi välja.

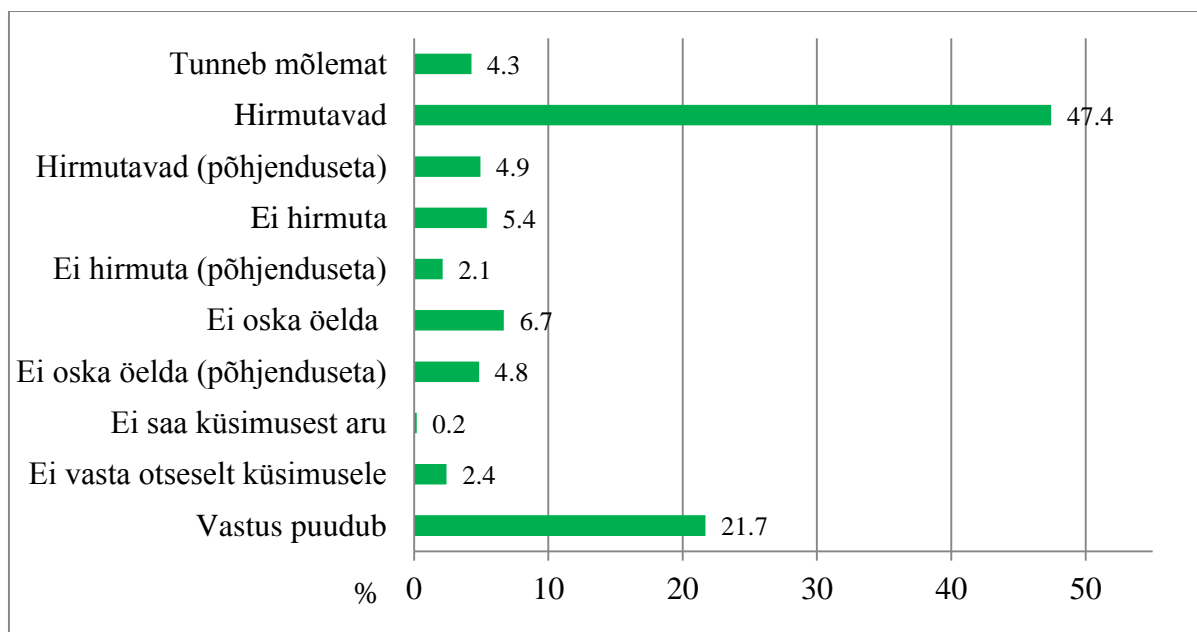
Vastuseid korduvalt läbi kodeerides hakkasid lõpuks silma ka mõned vastajad, kes ei olnudki läbivalt sisulisi vastuseid ühelegi küsimusele andnud, nende vastused lugesin küsimusele otseselt mittevastanuks, olenemata eelnevalt märgitud koodist. Seda seepärast, et kood võis olla suvaliselt määratud ning seetõttu mitte nende noorte tegelikku arvamust edasi anda.

Andmete kodeerimiseks ning jooniste tegemiseks kasutasin programmi Microsoft Office Excel 2013. Analüüsi alustades lõin esmalt avatud vastustest eraldi faili ning printisin need analüüsimiseks eraldi välja. Kuna venekeelsed vastused olid minuni jõudnud failis veel originaalkeeles, vajasisid need enne kodeerimist ning kvalitatiivset analüüsi eesti keelde tõlkimist. Tsitaatide väljatoomisel tulemuste peatükki lähtusin enda hinnangust, millised vastused minu arvates erinevaid töö seisukohast olulisi tendentse kõige paremini edasi andsid. Venekeelsed tsitaadid tõin sealjuures välja tõlgituna, mitte originaalkeeles. Kuna suurem osa vastajatest olid oma põhjendustes suhteliselt napisõnalised, püüdsin otsida vastuseid, mis oleksid pikemad ja sisukamad ning annaksid võimaluse korral edasi mitut ära märkimist vajavat mõtet.

4. Tulemused

4.1. Kvantitatiivne sisuanalüüs

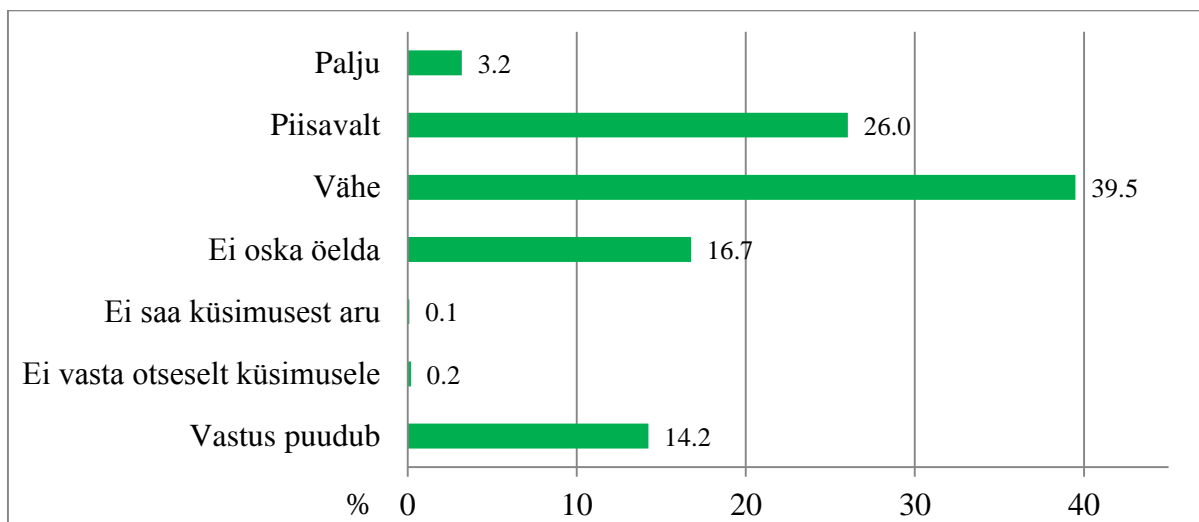
Käesoleva uuringu kvantitatiivsed tulemused on esitatud alljärgnevatel joonistel uurimisküsimuste kaupa, eesti- ja venekeelsed vastused on kokku pandud ühele võrdlevale joonisele. Rohelisega on joonised, milles on kajastatud koguvalimi tulemusi, eesti- ja venekeelseid vastuseid võrdlevatel joonistel märgib punane joon eestikeelsete noorte vastuseid ning sinine joon venekeelsete noorte vastuseid. Kahe, kooli ning eeskujude rolli, kohta uuriva küsimuse puhul esines mõnel juhul ühes vastuses mitu koodi (kuni 3), mistõttu ületab nende küsimuste puhul koodide kogusumma 100%.

Joonis 1. *Hirm alkoholitarvitamisega kaasneda võivate tagajärgede ees, koguvalim.*

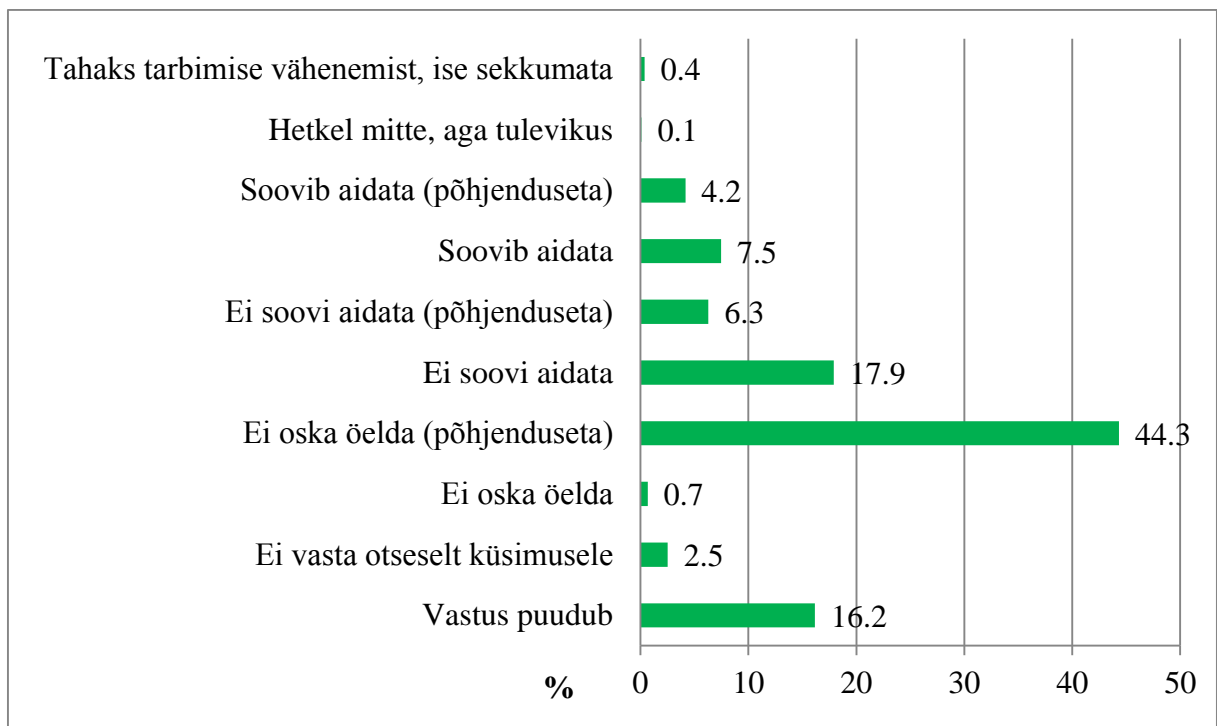
Uuringus osalenud noorte vastustest selgus, et veidi üle poolele, 52,3%-le, vastajatest tunduvad alkoholitarvitamisega kaasneda võivad tagajärjed hirmutavad olevat. Sealhulgas põhjendas oma vastust 47,4% vastajatest. Seda, et alkoholi tarbimisega kaasneda võivad tagajärjed neid ei hirmuta, tunnistas 7,5% vastanutest, sealjuures 5,4% neist ka põhjendas, miks nii tunnevad. Kahtleval seisukohal oli kokku 11,5% vastajatest, kuid 6,7%-le neist järgnes esialgu märgitud “ei oska öelda” vastusele ka sisuline põhjendus, miks nad ei oska vastata või miks neid tagajärjed tegelikult hoopis hirmutavad või ei hirmuta. Küsitlusele vastanud noortest 4,3% märkis, et tunnevad mingil määral mõlemat ehk teisisõnu mingid

aspektid alkoholi tarbimise ja sellega kaasnevate tagajärgede juures neid hirmutavad, kuid mingid mitte. Esines ka selliseid vastuseid, mis ei olnud otseselt küsimusele vastanud, neid oli 2,4%. Seda, et küsimus on arusaamatu, tunnistasid kaks vastajat, moodustades koguvalimist 0,2%. Vastuselahtri jättis tühjaks 21,7% vastajatest.

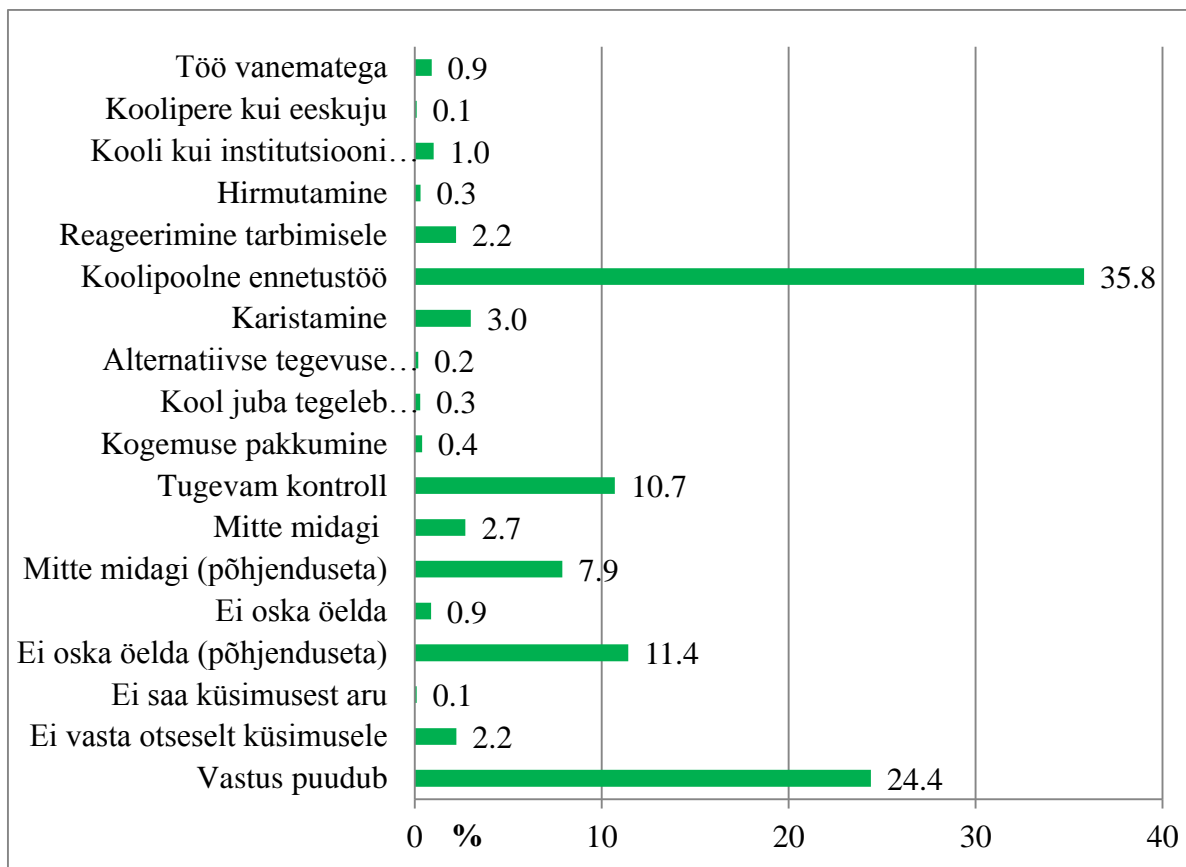
Joonis 2. Noorte hinnang oma koolis toimunud ürituste kvantiteedile, koguvalim.

Küsitluses osalenud noortest 39,5% leidsid, et nende koolis on alkoholi ja teiste uimastavate ainete tarvitamisega seonduvaid üritusi toimunud pigem vähe, 26% vastajatest pidas toimunud ürituste hulka piisavaks ja 3,2% leidis, et üritusi on toimunud palju. Sealhulgas ei osanud oma hinnangut toimunud üritustele anda 16,7% märkides vastuseks “ei oska öelda”. Kaks respondentit ei vastanud otseselt küsimusele, moodustades sellega 0,2% koguvalimist ning küsimuse mittemõistmist tunnistas üks vastajatest. Vastuselahtri jättis tühjaks 14,2% vastajatest.

Joonis 3. Noorte soov aidata kaasa alkoholi ja teiste uimastavate ainete vähendamisele, koguvalim.

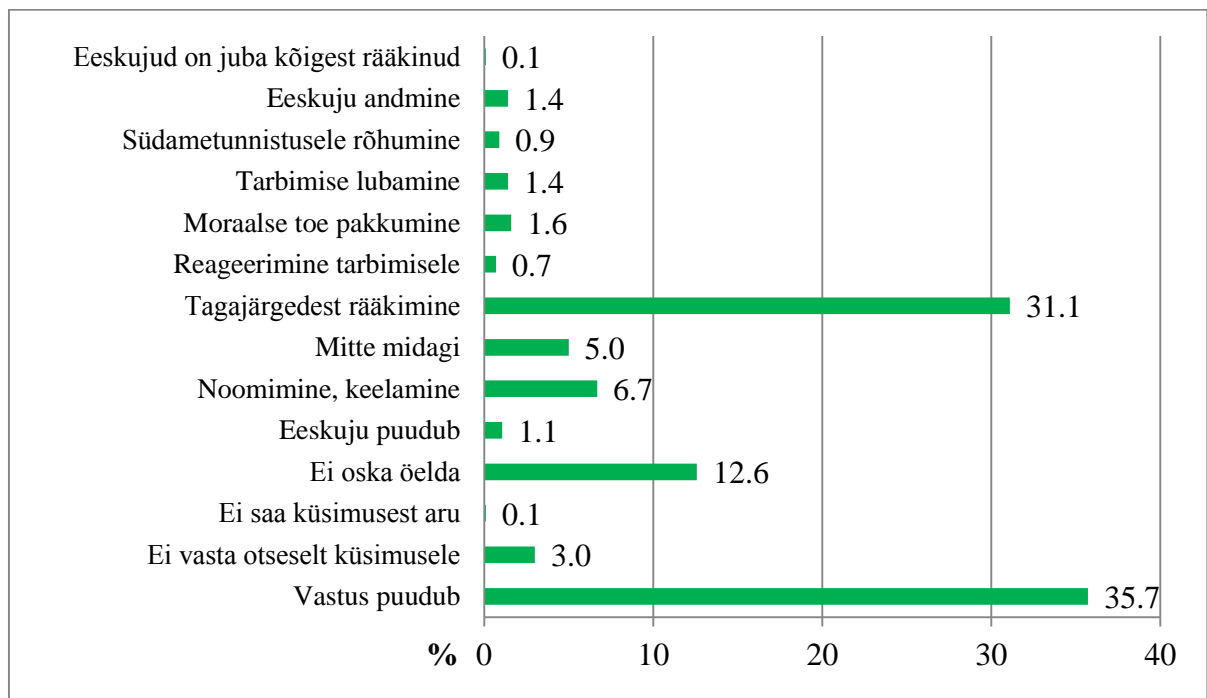
Ise abistamise osas oli kahtleval seisukohal suurem osa vastajatest, 45%, oma vastust põhjendas seitse vastajat ehk 0,7% kogu “ei oska öelda” märkinutest. Noori, kes tunnistasid, et ei soovi tarvitamise vähenemiseks midagi ette võtta, oli kokku 24,2%, neist 17,9% ka põhjendasid, miks nii tunnevad. Soovi aidata avaldas 11,7% vastajatest, neist 7,5% täpsustas, mida nad teha sooviksid. Neli vastajat (0,4% koguvalimist) leidsid, et tahaksid tarbimise vähenemist, kuid ise aidata ei soovi ning üks vastaja (0,1% koguvalimist) tunnistas, et on valmis aitama kunagi tulevikus, kuid küsitluse toimumise hetkel mitte. Otseselt küsimusele ei vastanud 2,5% ning täielikult vastamata jätsid 16,2% noortest.

Joonis 4. Kooli roll noorte alkoholi ja teiste uimastavate ainete tarvitamise vähendamises, koguvalem.

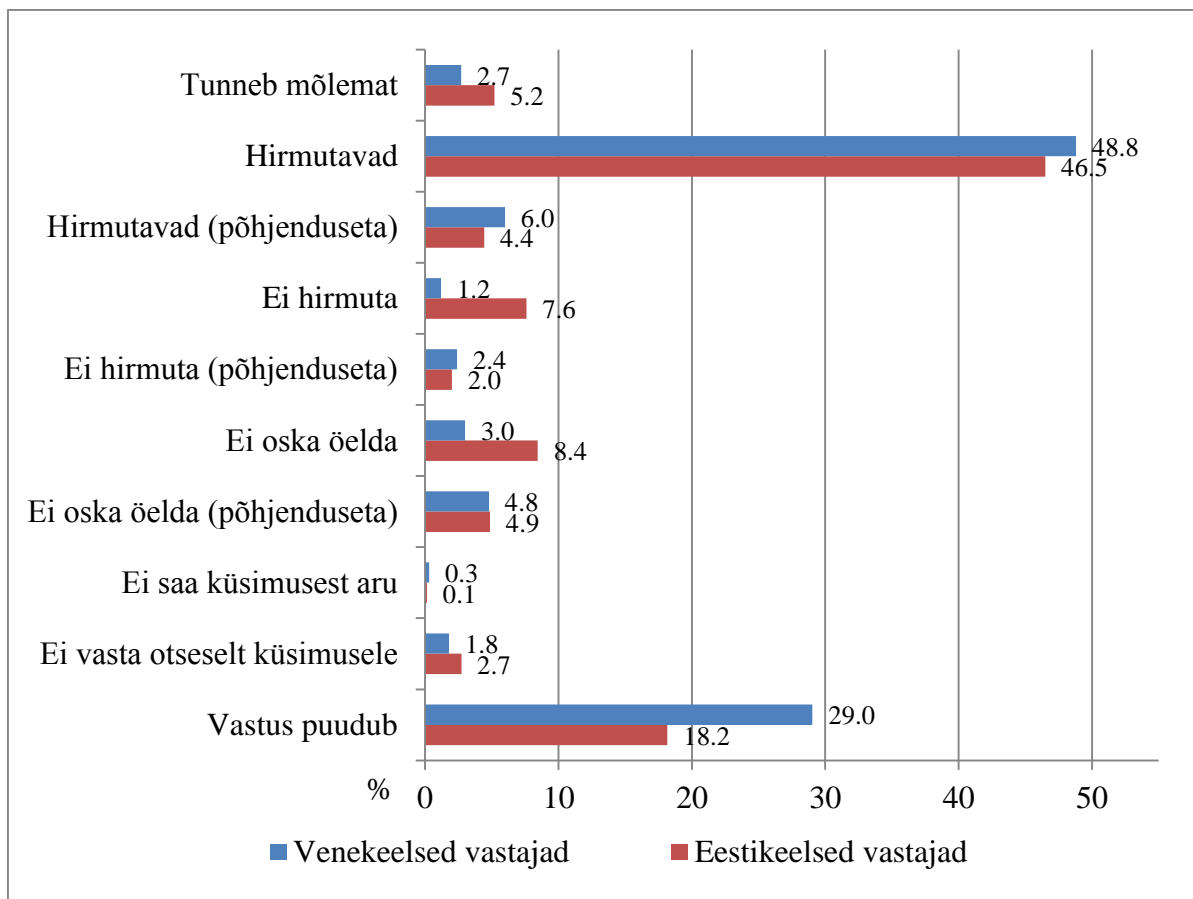
Valdav enamus, 35,8%, küsitluses osalenud noortest leidsid, et kõige enam oleks koolil vaja teha ennetustööd. See tähendab erinevaid teemakohaseid üritusi, projekte, kampaaniaid, õpilastega vestlemist ja palju muud. 12,3% vastajatest ei osanud öelda, mida kool teha võiks, sealjuures 0,9% põhjendas oma vastust. 10,6% leidsid, et kool ei saagi midagi ära teha, neist 2,7% tõid välja ka erinevaid põhjendusi, mille põhjal nad nii arvavad. Vastajatest 10,7% leidis, et kool peaks rakendama tugevamat kontrolli st paigaldama kaameraid, otsima kotte läbi, tegema koostööd seaduslike organisatsioonidega jne. 3% noortest pakkus, et tarbijaid peaks karistama - mõnikord tähendas see füüsilist karistust, mõnikord koolist välja viskamist, mõnikord karistust seaduslike organisatsioonide poolt. Vastajatest 2,2% arvas, et tarbimisele peaks reageerima st koolis peaksid olema kindlad reeglid ning õpetajad peaksid vahele astuma, kui näevad kedagi meelemürke tarvitamas. 1% vastajatest tõi välja erinevaid kooli kui institutsiooni tegevusi st müügikohtade sulgemise kooli lähedal, alkoholi hinna tõstmise, alaealistele müümise lõpetamine, diilerite eemaleajamise jms. 0,9% mainis, et kool peaks rohkem vanemaid kaasama ning nendega koostööd tegema. 0,4% arvas, et noortele tulebki

pakkuda uimastavate ainete tarvitamise kogemust. 0,3% vastajatest arvasid, et nende kool juba tegeleb probleemiga. 0,2% leidis, et noortele tuleks pakkuda alternatiivseid tegevusi nt erineva nänni (põrkepillid, kommid) jagamine. 0,1% leidis, et koolipere peaks ka ise kooliterritooriumil uimastavate ainete mittetarbimisega eeskuju näitama ning 0,1% vastajatest tunnistas, et ei saa küsimusest aru. Vastustelahtri jättis tühjaks 24,4% vastajatest.

Joonis 5. Eeskujude roll noorte alkoholitarvitamise vähendamises, koguvalim.

Vastajate enamuse, 35,7%, moodustasid seekord tühjad lahtrid. 31,1% vastajatest aga ootab eeskujudelt tagajärgedest rääkimist. Erinevaid noomivaid ja keelavaid ütlusi panid vastustesse kirja 6,7% vastajatest ning 5% arvas, et noori ei saa sõltuvusainetest eemal hoida. Moraalset tuge ja innustust eeskujudelt ootab 1,6% noortest ning 1,4% neist ootab eeskujudelt oma käitumise ehk siis mitte- või vähetarbimisega eeskuju andmist. Eeskujust tarbimise lubamist ootas 1,4% vastajatest ning 0,9% arvas, et eeskujud saaksid noorte südametunnistusele koputada, väljendades nende tarbimise mõju endale. Eeskuju puudumist tunnistas 1,1% vastajatest. 0,1% vastas, et tema eeskujud on talle juba kõigest rääkinud ning 12,6% vastajatest tunnistasid, et ei oska öelda, mida eeskujud tegema või ütleva peaksid.

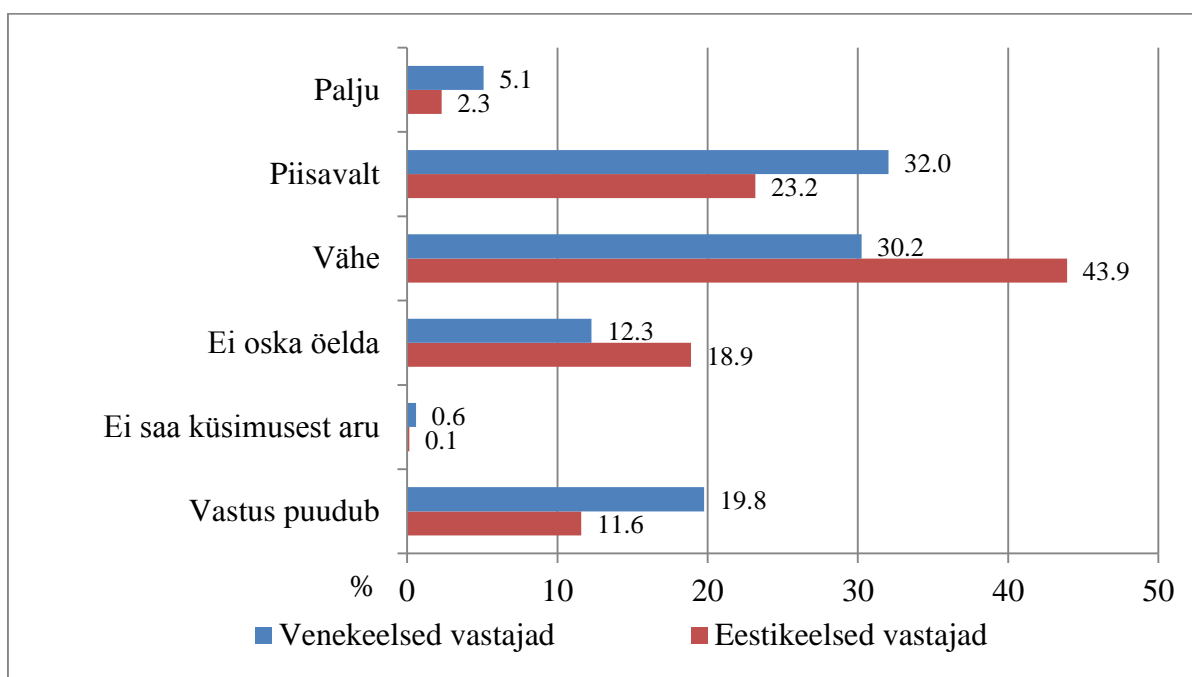

Joonis 6. *Hirm alkoholitarvitamisega kaasneda võivate tagajärgede ees, eesti- ja venekeelsed vastajad.*

Uuringus osalenud eestikeelsetest noortest leidis 50,9%, et alkoholitarvitamisega kaasneda võivad tagajärjed on neile hirmutavad, 46,5% neist tõi välja ka erinevaid põhjendusi, miks need hirmutavad tunduvad. Seda, et potentsiaalsed negatiivsed tagajärjed neid ei hirmuta, tunnistas 9,6% vastajatest, neist 7,6% ka põhjendas, miks tagajärjed neid ei hirmuta. 5,2% respondentide vastustest selgus, et mõned aspektid neid alkoholitarvitamise juures hirmutavad, kuid mõned mitte. “Ei oska öelda” vastas 13,3% noortest, 8,4% neist põhjendas oma vastust. Otseselt küsimusele ei vastanud 2,7% ning küsimust ei mõistnud 0,1%. Vastuselahtri jättis tühjaks 18,2% vastajatest.

Venekeelsete vastajate seast leidis 54,8%, et neid hirmutavad alkoholitarvitamisega kaasnevad potentsiaalsed tagajärjed, 48,8% neist ka põhjendas, miks nii tunnevad. Seda, et potentsiaalsed tagajärjed neid ei hirmuta, arvas 3,6% vastajatest, 1,2% neist seda arvamust ka põhjendas. Noortest 2,7% tõi välja, et mõned aspektid alkoholi juures hirmutavad neid,

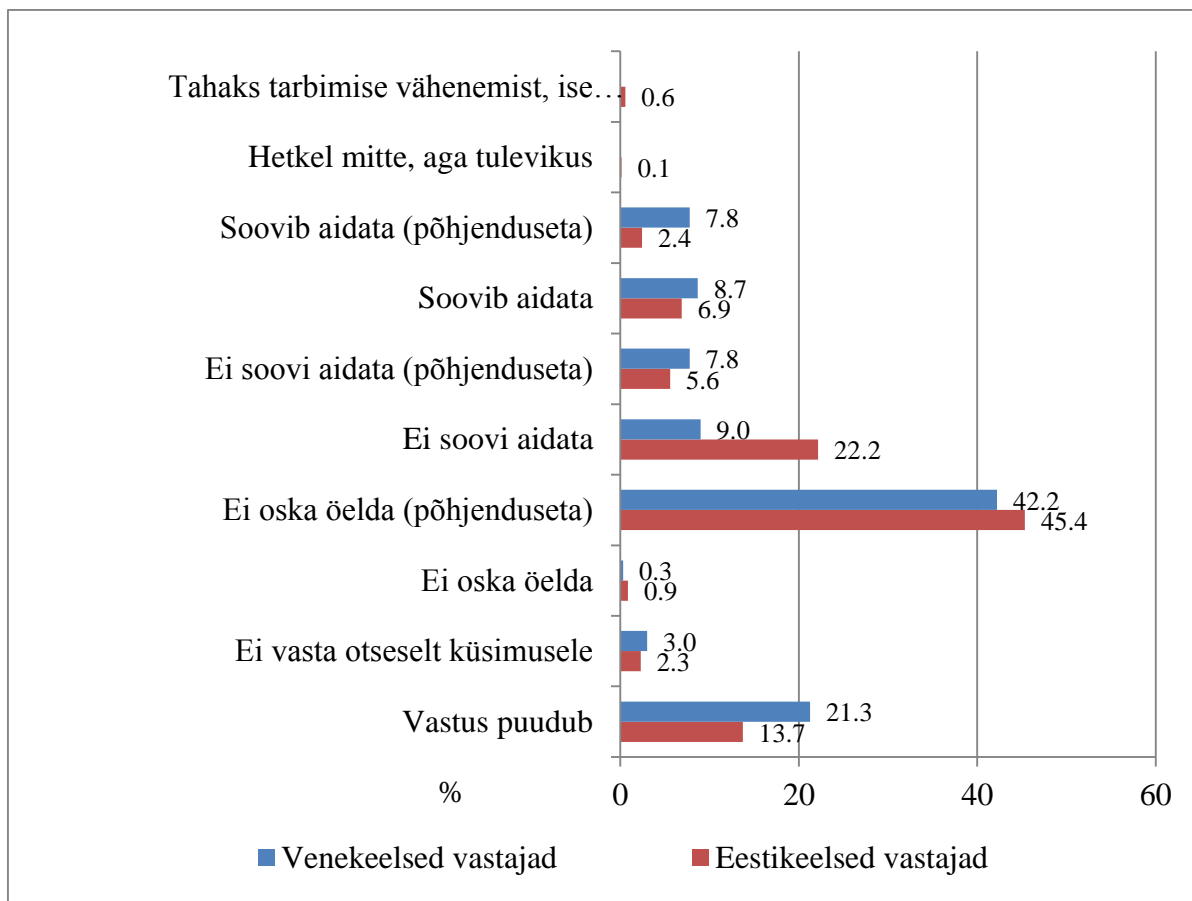
mõned aga mitte. 7,8% vastajatest ei osanud öelda, kas esineda võivad tagajärjed neid hirmutavad või mitte, kuid 3% neist noortest sealjuures ka põhjendasid, miks nii tunnevad. Vastustest 1,8% olid sellised, mis ei vastanud otseselt küsimusele ning 0,3% vastajatest tunnistas, et ei saa küsimusest aru. Küsimusele jättis vastamata 29% venekeelsetest vastajatest.

Joonis 7. Noorte hinnang oma koolis toimunud ürituste kvantiteedile, eesti- ja venekeelsed vastajad.

Eestikeelsetest vastajatest hindas 43,9% oma koolis toimuvate uimastiennetuse-teemaliste ürituste kvantiteeti väheseks, kuid 23,2% arvas, et neid on piisavalt ning 2,3%, et neid on palju. 18,9% ei osanud hinnangut anda ning 0,1% tunnistas, et ei saa küsimusest aru. Vastuselahtri oli tühjaks jätnud 11,6% vastajatest.

Venekeelsete vastajate seast hindas suurem osa, 32%, oma koolis seni toimunud uimastiennetuse-teemaliste ürituste kvantiteeti piisavaks, mis on märgatavalt suurem protsent kui eesti noorte seas. Seevastu 30,2% venekeelsetest vastajatest leidis, et üritusi on toimunud vähe ning 5,1%, et neid on toimunud palju. Küsimusele vastata ei osanud 12,3% ning otseselt küsimusele ei vastanud 0,6% vastajatest. Täiesti vastamata jättis küsimusele 19,8% noortest.

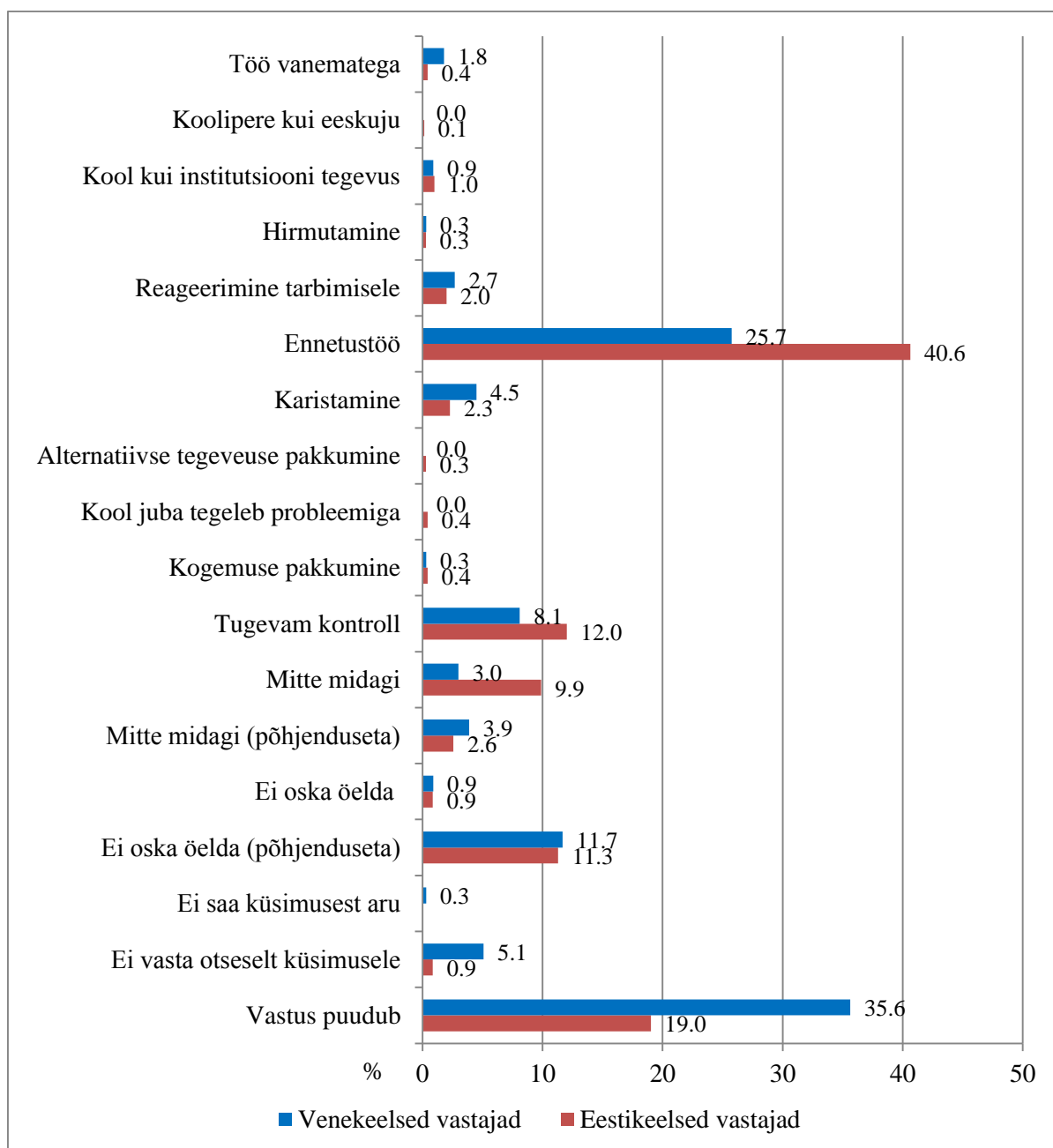

Joonis 8. Noorte soov aidata kaasa alkoholi ja teiste uimastavate ainete tarvitamise vähendamisele, eesti- ja venekeelsed vastajad.

Küsimusele, kas nad sooviksid ka ise alkoholi ja teiste uimastavate ainete tarvitamise vähenemiseks midagi ette võtta, reageeris 46,3% eestikeelset vastajat kahtlevalt, neist vaid 0,9% ehk kuus vastajat pidas vajalikuks põhjendada, miks nii tunnevad. Aidata mittesoovijaid oli 27,8%, neist 22,2% ka põhjendas oma otsust. Oma abi pakkumisest huvitatuid oli kokku 9,3%, neist 6,9% tõi ka välja, mida nad abistamiseks teha sooviksid. Vastajatest 0,1% leidis, et ei soovi hetkel aidata, kui võib-olla tulevikus ning 0,6% sooviks tarbimise vähenemist, kuid ise selleks midagi ette võtta ei tahaks. Otseselt küsimusele ei vastanud 2,3% ning põhjenduselahtri jättis tühjaks 13,7% vastajatest.

Venekeelsetest vastajatest 42,5% ei osanud öelda, kas sooviksid ka ise ennetustööga abistada, 16,8% arvasid, et nad ei soovi aidata (9% neist oma otsust ka põhjendas) ning 16,5% märkisid, et sooviksid ka ise midagi selleks ette võtta. Abistada soovijatest täpsustas 8,7%,

mida nad täpsemalt teha tahaksid. 3% respondentidest ei vastanud otseselt küsimusele ning küsimusele täiesti vastamata jättis 21,3% venekeelsetest vastajatest.

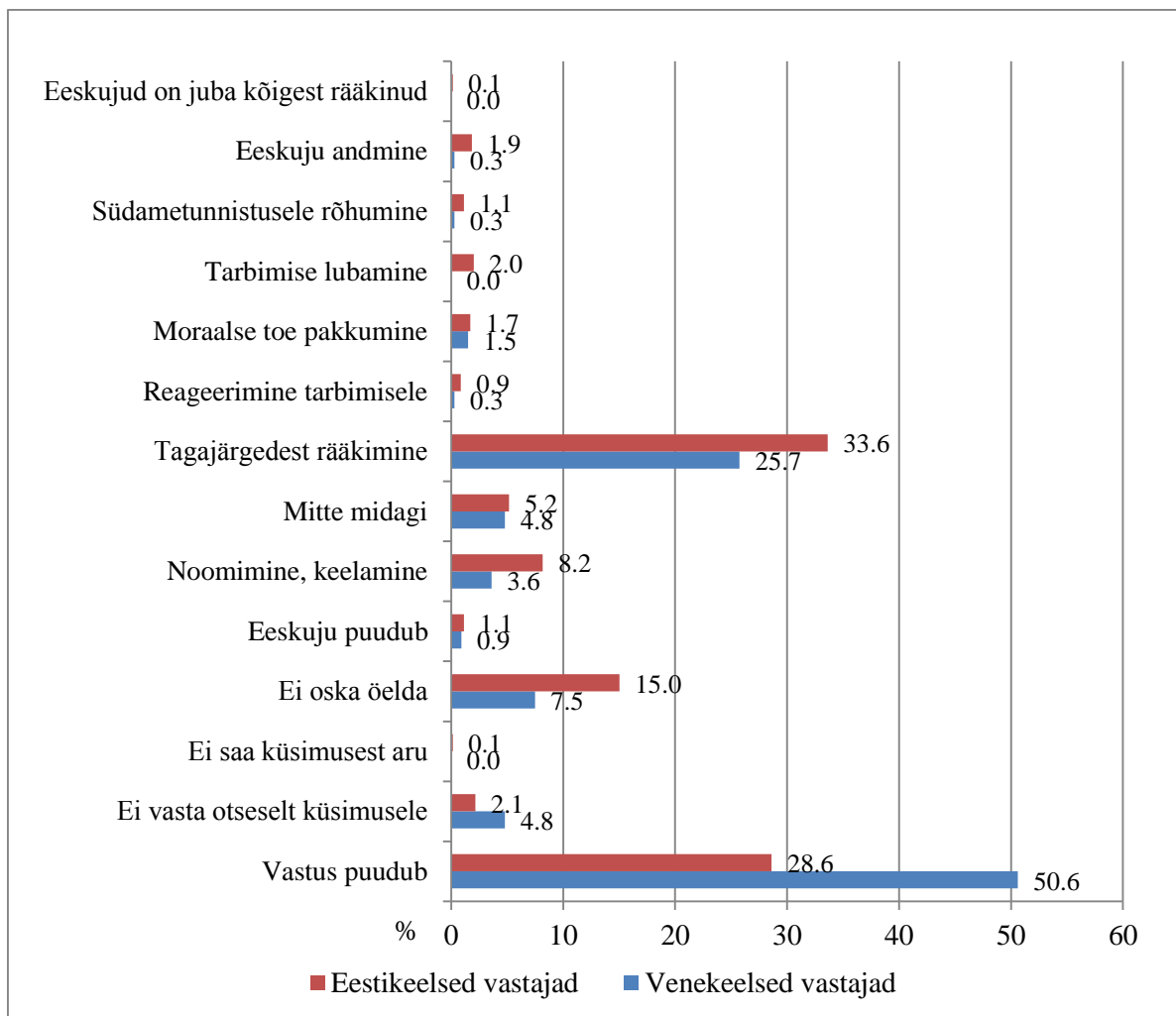

Joonis 9. Kooli roll noorte alkoholi ja teiste uimastavate ainete tarvitamise vähendamises, eesti- ja venekeelsed vastajad.

Suurem osa, 40,6%, küsitluses osalenud eestikeelsetest noortest leidsid, et kõige enam oleks koolil vaja teha ennetustööd, mis kujutab endas erinevaid teemakohaseid üritusi, projekte, kampaaniaid, õpilastega vestlemist jpm. 12,2% vastajatest ei osanud öelda, mida kool teha

võiks, sealjuures 0,9% põhjendas oma vastust. 12,5% leidsid, et kool ei saagi midagi ära teha, neist 2,6% tõid välja ka erinevaid põhjendusi, miks nii arvavad. Vastajatest 12% leidis, et kool peaks rakendama tugevamat kontrolli st paigaldama kaameraid, otsima kotte läbi, tegema koostööd seaduslike organisatsioonidega jne. 2,3% noortest pakkus, et tarbijaid peaks karistama. Mõnikord tähendas see füüsilist karistust, mõnikord koolist välja viskamist, mõnikord karistust seaduslike organisatsioonide poolt. Vastajatest 2% arvas, et tarbimisele peaks ka reageerima st koolil peaksid olema kindlad reeglid ning õpetajad peaksid vahele astuma, kui neil on tarbimiskahtlus kellegi suhtes. 1% vastajatest tõi välja erinevaid kooli kui institutsiooni tegevusi st müügikohtade sulgemise kooli lähedal, alkoholi hinna tõstmise, alaealistele müümise lõpetamise, diilerite eemaleajamise jms. 0,4% mainis, et kool peaks rohkem vanemaid kaasama ning nendega koostööd tegema. 0,4% arvas, et noortele tulebki pakkuda uimastavate ainete tarbimise kogemust ning 0,4% vastajatest arvas ka, et nende kool juba tegeleb probleemiga. 0,3% leidis, et noortele tuleks pakkuda mingisuguseid alternatiivseid tegevusi. 0,1% leidis, et koolipere peaks ise samuti kooliterritooriumil uimastavate ainete mittetarbimisega eeskuju näitama ning otseselt küsimusele ei vastanud 0,9% noortest. Vastustelahtri jättis tühjaks 19% vastajatest.

Kui eestikeelsete vastajate hulgas oli enim märgitud ennetustööd, siis venekeelsete seas domineerisid tühjad lahtrid: küsimusele vastamata jättis 35,6% noortest. Otseselt küsimusele ei vastanud 5,1% ning küsimuse mittemõistmist tunnistas 0,3% vastajatest. 12,6% ei osanud öelda, mida kool selleks ette võiks võtta ning 0,9% oma seisukohta ka põhjendas. 25,7% vastajatest, mis on peaaegu poole väiksem protsent kui eestikeelsete vastajate seas, märkis vajalikuks koolipoolset ennetustööd ning 8,1% leidis, et tugevam kontroll distsiplineeriks õpilasi kõige enam. Karistamist pidas oluliseks 4,5% vastajatest ning 0,3% arvas, et noori peaks hirmutama, täpsustamata, kuidas. 6,9% arvas, et kool ei saa meelemürkide tarvitamise vähendamiseks midagi ette võtta ning 3% neist ka oma arvamust põhjendas. 2,7% märkis, et tarbimist märgates peaksid õpetajad ja teised koolitöötajad sellele ka reageerima ning 0,3% arvas, et noortele peakski pakkuma tarbimiskogemust. 1,8% tõstis esile vanematega koostöö vajalikkust ning 0,9% leidis, et kool peaks institutsioonina midagi ette võtma nagu näiteks alkoholi müügikohti vähendama jms.

Joonis 10. Eeskujude roll noorte alkoholitarvitamise vähendamises, eesti- ja venekeelsed vastajad.

Enamus eestikeelseid vastajaid ehk 33,6% ootavad eeskujudelt kõige enam tagajärgedest rääkimist. 8,2% uuringus osalejatest tõid oma vastustes välja erinevaid noomivaid-keelavaid ütlusi ning 5,2% arvas, et eeskujudel puudub võim noort selles osas muuta-mõjutada. Moraalset tuge ja innustust oma eeskujudelt ootab 1,7% vastajatest ning 1,9% ootab eeskujudest endale oma käitumise ehk siis mitte- või vähetarbimisega eeskuju andmist. Eeskujust tarbimise lubamist ootas 2% vastajatest ning 1,1% arvas, et eeskujud saaksid noorte südametunnistusele koputada, väljendades nende tarbimise mõju endale. Eeskuju puudumist tunnistas 1,1% vastajatest. 0,1% vastas, et tema eeskujud on talle juba kõigest rääkinud. 15% nentis, et ei oska küsimusele vastata ja täiesti tühjaks jätsid küsimustelahtri 28,6% vastajatest.

Ka eeskujude rolli kohta uuriva küsimuse vastuste hulgas domineerisid venekeelsete vastajate seas tühjad lahtrid: 50,6% vastajatest oli otsustanud küsimusele vastamata jätta, 25,7% leidis,

et eeskujud peaksid rääkima rohkem tagajärgedest, mida alkoholi tarvitamine kaasa võib tuua ning 4,8% leidis, et eeskujud ei saa selleks midagi teha. 3,6% vastajatest tõid välja erinevaid noomivaid-keelavaid ütlusi ning 1,5% märkis, et ootab oma eeskujudelt moraalset tuge ja innustust mitte tarbida. Võrdselt, 0,3%, jaotusid noored, kes leidsid, et eeskujud peaksid reageerima noore tarbimisele neid keelates ja karistades; kes leidsid, et eeskujud peaksid ka ise oma tarbimispraktikaga olema eeskujuks ning kes leidsid, et eeskujud peaksid noore südametunnistusele koputama, rõhutades seda, kuidas noore tarbimine eeskujule isiklikult mõjub. Küsimusele vastata ei osanud 7,5% ning otseselt küsimusele ei vastanud 4,8% venekeelsetest osalejatest.

Eesti- ja venekeelsete vastuste analüüsist ja omavahelisest võrdlemisest selgus, et noorte vastused on jaotunud küllaltki sarnaselt. Kui eesti noorte vastajate hulgas suurem osa noori leidis, et alkoholitarbimisega kaasneda võivad tagajärjed on hirmutavad, siis sama leidsid ka venekeelsed vastajad. Samuti ei osanud mõlemad noored seisukohta võtta selle osas, kas sooviksid ka ise ennetustööks midagi reaalselt ära teha. Silmnähtav erinevus eesti- ja venekeelsete vastajate vahel tuli välja küsimuses, kus noored pidi andma oma hinnangu koolis toimunud üritustele. Nimelt suurem osa vene noortest vastas, et üritusi on nende koolis piisavalt, kuid eesti noored leidsid enamasti, et üritusi on siiski liiga vähe. Kuigi nii eesti- kui venekeelsete vastajate hulgas oli täiesti avatud küsimuste all väga palju tühje lahtreid, siis venekeelsete vastajate hulgas oli “vastus puudub” nende küsimuste hulgas domineerivaks koodiks. Samuti paistis, et eestikeelsed vastajad olid rohkem valmis oma eelnevalt skaalal määratud vastuseid põhjendama, kui seda olid venekeelsed vastajad.

4.2. Kvalitatiivne sisuanalüüs

4.2.1. Hirm potentsiaalsete alkoholi liigtarbimisega kaasnevate tagajärgede ees

Tulemustest selgub, et suurem osa uuringus osalenud noortest peab alkoholiga kaasneda võivaid tagajärgi enda jaoks hirmutavateks, kuid on ka noori, kes alkoholis midagi hirmsat ei näe ning neid, kelle jaoks mõned aspektid alkoholitarvitamise juures on hirmutavad, mõned aga mitte. Leidus mitmeid vastajaid, kes ei osanud kohe alguses seisukohta võtta, kas ja kuivõrd neid alkohol hirmutab, kuid olid põhjenduselahtris mõtteid kogunud ning kirja pannud kas hirmutava või mittehirmutava aspekti alkoholi juures või hoopiski põhjendanud, miks nad seisukohta võtta ei oska.

Selgub, et nii eesti kui vene noored on enamasti teadlikud, et alkoholiga võivad kaasneda negatiivsed tagajärjed ja sõltuvus. Mõned nimetavad tagajärgi hirmsateks üsna üldsõnaliselt, kuid mõned oskavad nimetada ka konkreetset negatiivset mõju inimese füüsilisele tervisele.

“Ma tean, kuidas see tugevalt kahjustab südant ja maksa.” (VK6)¹

“Alkoholi juues hävitad sa oma ajurakke.” (EK199)

Noored tõid negatiivse hirmutava tagajärjena korduvalt välja ka surma ning alkoholisõltuvust.

“Sest see võib esile kutsuda sõltuvust ja surma.” (VK32)²

Samuti paistavad noored teadlikud olevat pohmelli olemusest. Mitmel juhul on see mainitud suisa ainsa või siis kõige enam hirmutava faktorina alkoholi juures.

“ma ei taha pohmakat” (EK156)

“no sellepärast, et algul on kõik hästi, kui sa jood, aga järgmisel päeval võib hakata halvem.” (VK146)

Paistab, et noorte hirmu alkoholi ees on süvendanud ka meedia. Nimelt tõid päris mitmed vastajad välja, et neid hirmutavad alkoholi tarbimisega kaasneda võivad tagajärjed, kuna olid neist kuulnud läbi reklaamide. Mainiti ka konkreetset purjus peaga ujumamineku soovi ning uppumisohtu, mis on neile tõenäoliselt just erinevatest kampaaniatest kõrvu jäänud.

“Sest siis kui sa jood liiga palju alkoholi, võib tekitada tahtmise minna ujuma.” (EK130)

“sest nendest on tehtud hirmutavaid reklaame” (EK525)

Leidus noori, kes mainisid hirmu alkoholijoobes toimuda võivate liiklusõnnetuste ees, millest nad on kuulnud eelkõige uudiste vahendusel.

“Kuna uudistes kuuleb kuidas enamus õistest avariidest oli põhjustatud joobe tõttu.” (EK139)

Lisaks erinevatele õnnetusjuhtumite esinemisele ning üleüldisele teadmisele, et “alkohol kahjustab tervist!” paistavad noored kursis olevat ka sellega, et alkoholitarbimisest põhjustatud surmajuhtumite arv ning üldine tarbimine on suur, eriti teismeliste seas.

“sest iga aasta tapab see sadu” (EK215)

“alkoholi juuakse üsna palju ja väga palju joovad seda teismelised” (EK684)

¹ Siin ja edaspidi vastused esitatud muutmata kujul.

² Tsitaadid tunnusega VK on otsetõlge venekeelsetest vastustest, EK tähistab eestikeelseid vastuseid.

Mõned noored mainisid, et alkohol on nende jaoks hirmutav, kuna nad on kuulnud ja näinud palju tagajärgede kohta. Näiteks on sellest räägitud koolis, meedias või on sellest rääkinud nende eeskujud (vend, ema jt).

“sest ma tean ja mulle on räägitud et see on väga kahjulik” (EK6)

“vend on rääkinud nende tagajärgesid” (EK155)

Mõningatel juhtudel ei tulenenud hirm alkoholi ees niivõrd sellega kaasnevatest potentsiaalsetest tagajärgedest, millest noored teadlikud on, kuivõrd isiklikest ebameeldivatest kogemustest proovimisel. Siiski ei maini ükski noor selliseid kogemusi, mis oleksid kaasa toonud alkoholimürgituse, mäluaugu või halva enesetunde järgmisel hommikul, vaid eelkõige on mainitud ebameeldivat maitset ja/või lõhna.

“see haiseb ja on mõru” (EK83)

Oma kogemustele ei toetu noored aga mitte ainult maitsemise mõttes. Leidus noori, kes mainisid, et on ise purjus inimestega kokku puutunud ja neile ei ole meeldinud nende inimeste käitumine. Mõnel juhul oli nendeks purjus inimesteks olnud koguni keegi nende enda lähedastest.

“sest ma ei tahaks neid tarbida ja olen näinud neid inimesi kes neid tarvitavad ja see on ebameeldiv” (EK79)

“ma olen näinud oma purjus vanaonu ja see ei olnud ilus vaatepilt” (EK400)

Lähedaste seas toodi hirmutavana ka välja alkoholi liigtarbimisega kaasnenud probleeme. Oli noori, kes tunnistasid, et nende hirm alkoholi ees tuleneb sellest, et keegi tema vanematest tarbib alkoholi koguses, mis on neile peresiseselt probleeme põhjustanud või on alkohol kaasa toonud lähedase inimese surma.

“Sest mu isa tarbib üle ühe six-paki päevas ja selle tõttu on meil päris palju peretülisid” (EK4)

“vanaisa suri sellepärast” (VK251)

Alkoholiga kaasneda võiva purjus oleku suhtes paistsid noortel olevat kahetised tunded. Seda peeti nii negatiivseks kui positiivseks tagajärjeks. Näiteks tõi üks vastaja välja, et kuigi alkoholiga kaasneb purjus olek, kaasneb sellega ka palju muud hirmsat, mis teeb selle lõppkokkuvõttes ikkagi hirmsaks. Selle põhjal võib arvata, et noorel on arusaam, et purjus olek ongi see, mille poole alkoholi tarbides püüelda.

“See teeb purju küll, aga sellega võib ka surma saada nn: auto õnnetuses, kõnnid tänaval kukud, kõnnid autole otsa.” (EK74)

Teisalt toodi purjus olekut välja ka kui etteaimamatu ning sealjuures labase käitumise kaasatoojat, mis noori hirmutab.

“kuna alkohol teeb sind purju ja sa kunagi ei tea mida sa teed kui sa oled purjus” (EK469)

“Sellepärast, et nad hakkavad ennast üleval pidama väga labaselt ja mittekorrektelt” (VK109)

Purjus olekut tuuakse negatiivsena välja ka vägivaldse ja agressiivse käitumise kontekstis, mida noored kardavad. Vastustest ilmneb, et mõni neist võib seda ka omal nahal kogenud olla.

“sest ma olen näinud purjus kaabakaid kes väivad isegi minu suhtes vägivaldseks hakata.” (EK187)

Samuti on noortel hirm, et käitumine muutub niivõrd, et inimene võib endale viga teha. Vastajad ei ole täpsustanud, kust nendeni selline teadmine on jõudnud, kuid võimalik, et näiteid enesetapust, vara maha müümisest jms pärinevad kuskilt lähikonnast.

“Sest kui inimene joob siis võib juhtuda, et ta võtab täispeaga endalt elu, on ka olnud juhuseid et ta ei tea mida teeb ja siis sureb selle tegevise tõttu.” (EK291)

“Võid end purju juua ja siis jääd kusagil õues magama, ja võid ära külmuda.” (EK485)

Mõne uuringus osalenud noore jaoks on hirmutavalt mõjunud kuuldused omavanustest noortest, kellel on seoses alkoholitarvitamisega tekkinud probleemid koolis.

“Kuna ma olen kuulnud noori, kes on tarvitanud alkoholi ja muutunud täielikult, hinded, käitumine jms)” (EK318)

Noored paistavad vaatamata vanusele juba ette mõtlevat tulevikule. Oli noori, kes märkisid, et alkoholi tarbimine seab ohtu nende huvialased saavutused ning plaanid õnnelikule elule, perekonnale ja töökohale.

“Kuna ma olen veel noor ja ma ei taha oma elus allakäia, vaid pigem töötada ja olla niisama õnnelik.” (EK459)

“ma olen sportlane ja ei taha rikkuda perekondlikku tulevikku.” (VK209)

Üldjuhul uuringus osalenud noored siiski tajuvad, et on alkoholi tarbimiseks liiga noored, kuid neil on tekkinud mingi ettekujutus teatud sündmustest, kus täiskasvanud alkoholi tarbida võivad ja võib-olla isegi peavad.

“ma olen veel liiga väike” (EK492)

“SEST alkoholi ma ei joo ega tarvita aga vanemad inimesed tohivad minu aurst pidupäevadel.) nt sünnipäevadel, uuel aastal jne.” (EK72)

Suurem osa vastajatest küll tunnistas, et alkohol ja sellega kaasneda võivad tagajärjed on nende jaoks küllaltki hirmutavad, kuid leidus ka noori, kes teatasid suhteliselt kindlalt, et neid alkohol ei hirmuta. Põhjendusi sellele oli mitmeid. Leidus nii neid, kes arvasid seda oma praktiliste kogemuste põhjal kui ka neid, kellele on igapäevaelust lihtsalt selline mulje jäänud.

Noortes, just eriti eestikeelsetes vastajates, on süvenenud arvamus, et alkohol võib küll olla natukene kahjulik, kuid võrreldes tubakatoodete või narkootikumidega ei ole see sugugi hull ja alkoholi tarbimisega ei kaasne väga hirmsaid tagajärgi.

“sest alkoholi tarvitamine ei ole nii hull kui suitsetamine” (EK195)

“Sellepärast, et need ei ole nii surmavad kui narkootikumid.” (EK569)

Uuringus osalejad märgivad, et palju tarbimine on ohtlik ning seda tuleks vältida, kuid “mõõdukas” tarbimine on sealjuures aktsepteeritav, kuna sellega ei kaasne ohtu. Seda, milline see mitteohtlik ja mõõdukas tarbimispiir noorte jaoks on ja kas see vastab ka tegelikele seatud soovituslikele koguselistele piirangutele, vastustest ei selgu.

“Alkohol on kahjulik kui seda väga palju juua. Kui juua mõõdukalt, siis ohtu pole.” (EK292)

Lisaks õigetele kogustele arvavad noored end teadvat, kui tõenäoline on jääda alkoholist sõltuvusse, mis tagab alkoholi väiksema negatiivse mõju ning kui palju on sobilik rasedatel alkoholi tarbida.

“Alkoholi jääb aeglasemini sõltuvusse kui mõnda teise narkootikumi, kuid sellest on kõige raskem välja saada.” (EK463)

“Mitte väga tugevad, sest kui juua tšut-tšut kahes kuus, siis tervisega on kõik normaalne, seda enam, et ma käin trennis, mis soodustab kiiret paranemist.” (VK54)

“Alkohol rikub maksa, aga kui alkoholi kasutada õigetes doosides, siis midagi hirmsat ei juhtu, näiteks rasedad võivad pidudel juua pokaali veini, kuid mitte rohkem.” (VK214)

Mitmed noored leidsid, et alkohol ei saa olla midagi väga hirmsat, kuna seda tarbivad nii paljud inimesed ja tõenäoliselt proovivad selle ka kõik varem või hiljem ikka ära.

“Sest alkohol on millest jääb purju ja nahunii kõik proovivad ära” (EK25)

“pole kahjulik sest praegu kõik joovad ja sellest ma saan kiiresti läbi” (EK580)

Mõned vastajad toovad välja, et ei tunne hirmu, kuna ise alkoholi mitte tarbides ei ole neil tarvis karta.

“Sellepärast, et kui ma neid ei kasuta, ei ole mul vaja karta.” (EK115)

Lisaks konkreetset hirmutavale ja mittehirmutavale seisukohale joonistusid välja arvamused, kus mingid aspektid alkoholi juures hirmutavad noori, kuid mingid mitte. Näiteks sageli ja suurtes kogustest joomine. Mitmel juhul märgiti, et mõistetakse, et alkohol on kahjulik ja seetõttu ka hirmus, kuid samal ajal õigustati enda senist tarbimispraktikat.

“Sest et ma ei joo nii tihti ja see on natukene vähem mõjutav. Ma ei joo ennast täis ega midagi sellist, ma joon ainult mingi üks kord suvel mingil sünnal oma piffidega. Mingi summerby aga ainult üks enda peale ja joon seda mingi 3 tunniga ära, niiet ma ei ole alkohoolik.” (EK504)

“Tagajärjed on kohutavad aga ma joon alkoholi ainult pidudel ja see on kaks korda aastas” (EK609)

Mõned noored on alkoholi juba korduvalt proovinud, ilma et oleks juhtunud midagi nende jaoks hirmutavat, seega ei oska nad ka seda karta. Leidus ka noori, kes tõid välja enesetunde parandamise omaduse, mis alkoholil nende kogemuste põhjal on.

“kuna olen seda juba mitu korda teinud” (EK628)

“Rahustab närve” (EK106)

Ka kogemused lähedaste peal on näidanud, et alkohol ei ole niivõrd hirmus kui räägitakse.

“Sest ma tean inimesi kes tarbivad alkohooli, ma ei tea kuidas teiste inimestega, aga minu tuttavad ei lähe vägivaldseks.” (EK316)

“Ma arvan, et kui ma suur olen, siis on normaalne, kui ma vahel näiteks veini joon. Ma ei arva, et minust saaks alkohoolik ja see tõttu ma ei karda tagajärgi, sest neid pole. Mu vanemad joovad nädalavahetusel natuke veini, aga nad ei jää purju, sest nad tarbivad normaalsel kogusel alkoholi.” (EK296)

Oli noori, kes tõid välja, et täiskasvanuna sotsiaalsetel sündmustel veini tarbimine on justkui iseenesestmõistetav, kuid samas on see ka hirmutav, kuna võib kaasa tuua sõltuvushaiguse. Sellest võib välja lugeda teatavat pinget noorele, justkui kuuluks täiskasvanud elu juurde kindlasti ka alkoholitarbimine.

“Ma arvan, et loomulikult ma hakkas suurena veini jooma kuskil pidulikel üritustel ja sünnipäevadel, aga see hirmutab mind sest sa võid jääda alkohoolikuks ja see võib lõppeda surmaga.” (EK664)

Esines ka vastuseid, kus noorte esmane reaktsioon on olnud ebakindel, kuid sellele on hiljem siiski järgnenud mingi sisuline põhjendus, mis väljendab tema hirmu esinemist või mitteesinemist. Võimalik, et noor on küll teadlik kõigest alkoholiga kaasnevast, kuid ei suuda vaatamata sellele ise seisukohta võtta, kas see ka teda isiklikult hirmutab või mitte.

“kui tarbid siis jääd purju ja siis sa tõmbad omale probleeme kaela” (EK236)

*“paljud tarvitavad alkoholi ja see trekitab hea tunde kui võtta natuke siis ei peaks midagi juhtuma!
! (EK191)*

Oli ka selliseid, kes tõepoolest ei osanud määratleda, kas neid hirmutab alkohol või mitte ja tõid selleks välja erinevaid põhjendusi. Mõned mainisid, et ei ole alkoholi ise veel tarbinud ja seetõttu ei oska öelda, millised tunded neid sellega seoses valdavad, samuti mainiti põhjusena liiga väheseid teadmisi alkoholi kohta.

“Ma ei tea kui hirmutav see võib olla, sest ma ei ole ise seda õnneks kogenud.” (EK119)

“ei tea väga palju tagajärgi” (EK241)

Mõned ei olnud aga ilmselt päris kindlad, kas nende senised tarbimispraktikad peaksid neid hirmutama või mitte.

“Selle, et ma ei tea väga kas 2x aastas tarvitamine võib külge jääda” (EK166)

Leidus vastajaid, kes paistsid justkui segaduses olevat, kuna nende vanemad ja teised ümbritsevad inimesed tarbivad alkoholi, mistõttu on nad tõenäoliselt pisut segaseid signaale saanud selle osas, kas nad peaksid ise alkoholi väga kartma ja sellest hoiduma või pigem mitte.

“sest mu vanemad tarvitavad alkohooli” (EK481)

Selgus, et enamjaolt on nii eesti kui vene noored teadlikud alkoholi tarbimisega kaasneda võivatest tagajärgedest ja tunnevad nende suhtes pigem hirmu. Siiski on noori, kellel puuduvad piisavad teadmised või kes lihtsalt hirmu ei tunne, kuna nende senised kogemused väidavad midagi muud. Noortel on selge ka “mõõduka tarbimise” mõiste, mida nad oma vastustes ei ole küll detailsemalt selgitanud, seega ei saa kommenteerida, millist tarbimispraktikat nad selle all silmas peavad.

4.2.2. Alkoholiennetuse-teemalised tegevused ja üritused koolides

Alkoholiennetuse-teemaliste ürituste kohta rääkivate vastuste hulgas üldjuhul väga palju sisulist informatsiooni ei leidunud. Siin hakkas silma, et noored ei olnud enamasti osanud põhjendada, miks nad küsimusele üht või teistpidi vastanud olid. See võis tulla küsimuse esitamise viisist: kuna sobiv variant oli palutud enne ära määrata, ei osatud skaalalist määratlust enam sisuliselt põhjendada, kuna otseselt polnud küsitud, mida vastajad täpsemalt põhjendama peaksid. See võis neid pisut segadusse ajada ning nad ei teadnud, kas peaksid

kirjutama, milliseid üritusi rohkem või vähem olla võiks või millised seni aset leidnud on, kui tihti üritusi vaja oleks, miks neid vaja oleks või hoopis midagi muud. Nende noorte vastustest, kes olid ilmselt kohusetundest siiski midagi põhjendanud, kuna küsimus seda ette nägi, võis enamasti välja lugeda lihtsalt täiendust juba vastatule, nt “piisavalt on olnud”.

Sellegipoolest leidis ka mõningaid sisukamaid vastuseid. Näiteks mitmel juhul märkisid noored lihtsalt, et üritusi ei ole nende arvates eriti olnud. Samuti mainiti mõnikord toimumissagedust nt kord aastas või viimase ürituse asetleidmise aega.

“On tehtud aga mingi ca 3 aastat tagasi.” (EK74)

Mõned noored, kes vastasid, et üritusi on olnud vähe, tõid hilisemas põhjenduses aga välja, et neid pole suisa üldse olnud või ei ole nemad ise kordagi midagi näinud-kuulnud. Mitmed noored märkisid, et üritusi võiks rohkem olla, kuid need vastajad olid enamasti need, kes märkisidki eelnevalt, et üritusi oli olnud pigem vähe. Seda, et võiks rohkem olla, tõdesid ka mõned “piisavalt” vastajad. Need vähesed, kes leidsid, et üritusi on palju, ei toonud üldjuhul välja, et neid võiks veelgi rohkem olla.

“Miks siin pole vastust et üldse pole.” (EK528)

Vastuseid analüüsides võis märgata, et noored mõistavad erinevalt seda, kui palju üritusi on vähe, kui palju piisavalt ja millal võib öelda, et üritusi on palju olnud. Näiteks tõid kolm vastajat kõik välja ühe aset leidnud sündmuse, kuid suhtusid sealjuures ka selle piisavusse küllaltki erinevalt.

Üks vastaja tõi välja, et üritusi on piisavalt, täpsustades, et ükskord neile räägiti mokatubakast ning näidati sinna juurde videoid.

“Kua ükskord meile räägiti mokatubakas , ja näidati videosid kuidas on teistel juhtunud.” (EK188)

Teine noor tõi välja, et neil käis koolis korra uimastitest rääkimas üks mees, kuid tema arvates ei ole see piisav ja üritusi on üldplaanis koolis siiski vähe toimunud.

“meil on ühe korra käinud koolis mees kes rääkis meile narkost ja tubakast ja alkost” (EK20)

Kolmas noor, kes leidis, et üritusi on olnud palju, selgitas, et nemad tegid kunagi ühe grupitöö.

“Tegime grupitööd” (VK144)

Oli ka noori, kes põhjenduse juures detailsemalt välja tõid, millised üritused nende koolides aset leidnud on.

“meil on käinud tuletõrjujad, kooli medõde ja loodusõpetaja on rääkinud” (EK307)

Oli ka mõni selline vastus, kus noor tõi välja, et mingisuguseid tema arvates olulisi üritusi neil toimunud ei ole, vaid aset on leidnud muud ettevõtmised, mis tema silmis tõenäoliselt ei ole niivõrd olulised või informatiivsed.

“Meile ei ole eriti nende kohta tehtud eraldi mingit loengu, filmi ega projekti. Meil käis siin pommirühm, kiirabi, tuletõrje jne.” (EK27)

Vastuseid analüüsid hakkas silma, et eestikeelsed vastajad ei olnud enamasti kommenteerinud seda, kuidas neile aset leidnud üritused meeldinud on. Leidus siiski neid, kes kritiseerisid varasemalt toimunud üritusi ja pakkusid välja enda arvates huvitavamaid lahendusi.

“meil on mingid mõtetudnäidendid ja mingid mõtetud asjad mida keegi vaadata ei taha. Pigem võiks olla midagi muud nt nagu kuidas uimastite sõltuvusest lahti saada jne.” (EK504)

Venekeelsete vastajate seas võis aga märgata, et noored avaldasid rohkem arvamust toimunud ürituste kohta. Näiteks tõid mõned noored näiteid toimunud üritustest ja lisasid siis, et neile on need meeldinud.

“Meil olid külalisloengud ja projektid. Mulle väga meeldis ja ma sain palju teada.” (VK119)

Leidus ka selliseid vastajaid, kes arvasid, et kooli poolt on korraldatud üritusi küll piisavalt, kuid nad on nende mõjukuses pigem kahtleval seisukohal, kuna tundub, et need ei pane kaaslasi ohutumalt mõtlema ja tegutsema.

“Loenguid nendel teemadel oli piisavalt, aga mulle tundub, et lapsed ikkagi jätkavad nende kahjulike ainete tarvitamist vaatamata kõikidele ohtudele, millest räägitakse nendel loengutel.” (VK233)

Vähesed uuringus osalejatest tõid välja, et koolis toimunud üritusi on olnud palju. Mitmed õpilased mainisid, et neile piisab praegusest hulgast üritustest, kuna on juba vajalikud teadmised omandanud, kuid oli ka neid, kes arvasid, et uimastid ei ole esiteks nende kooli probleem ning teiseks, et sellised üritused ei huvita õpilasi.

“Meil peaaegu mitte keegi ei tarvita joovastavaid aineid”. (VK295)

“fucking kedagi ei huvita need need on mõtetud” (EK159)

Ka mõned vastajad, kes leidsid, et üritusi on vähe, tunnistasid siiski, et teavad juba piisavalt.

“On olnud vähe, aga ma arvan, et me teame piisavalt.” (EK35)

Vastuseid analüüsides hakkas eelkõige silma, et noored soovivad, et üritusi oleks rohkem, kuna vaatamata sellele, et nad teavad üldsõnaliselt, et alkohol on kahjulik, soovivad nad ilmselt veelgi detailsemalt neist teadmisi omandada. Need noored, kes enda teadmiste pärast enam ei muretsa, kardavad, et teised eakaaslased võivad teadmiste puudumisel halvale teele kanduda.

4.2.3. Noorte soov ise alkoholiennetuseks midagi ära teha

Suurem osa uuringus osalenud noortest ei osanud öelda, kas nad soovivad ise alkoholiennetuseks midagi ära teha. Oli ka vastajaid, kes teatasid kindlalt, et ei soovi aidata ning neid oli kokku rohkem kui neid, kes abistamiseks soovi avaldasid. Viimase puhul mängis rolli ka see, et mõned vastused, kus oli vastatud küsimusele, miks nad soovivad aidata, selle asemel, et kirjutada, mida nad teha soovivad, said kodeeritud “ei vasta küsimusele” alla. Seega tuleb silmas pidada, et umbes 2% vastajatest omab tegelikult soovi aidata, nad tõenäoliselt lihtsalt ei lugenud küsimust piisavalt põhjalikult läbi. Sellegipoolest ei oma see protsentuaalselt väga suurt tähtsust, kuna mitte aidata soovijaid oli märkimisväärselt rohkem. Põhjendusi, miks noored ise ürituste jms korraldamisel kaasa lüüa ei soovi, on erinevaid. Näiteks on neid, kes toovad põhjuseks ajapuuduse.

“Mul on niigi väheaega, sest käin koolis ja trennis” (EK74)

On ka neid, kes arvavad, et neil puuduvad vastavad teadmised-oskused, mida teistele edasi anda ning selliste üritustega peaksid ikkagi tegelema eksperdid. Leiti, et selliste ürituste korraldamine oleks liigne vastutus, mida noor enda kanda võtta ei soovi. Mõningatel noortel oli arvamus selle kohta, mida analoogsete ürituste korraldamine neilt nõuda võiks (aeg, ressursid, esinemisoskus ja –julgus), kuid mida neil ei ole.

“sest ma ei oska seda teha ja mulle ei meeldi esinimine” (EK324)

“Sest ei tea veel piisavalt palju, et teistele rääkida.” (EK453)

Mitmel juhul märgiti ausalt ära, et puudub viitsimine millegi sellisega tegeleda või et teema ei ole noore jaoks piisavalt intrigeeriv.

“ei viitsi :P” (EK512)

Mitmel juhul tõid noored välja, et hetkel nad millegi sellisega tegeleda ei tahaks, kuid võib-olla oleksid selleks valmis kunagi tulevikus. Lisaks mainiti veel, et kuigi nad ise ei sooviks midagi korraldada, siis võiks seda teha keegi teine, sest tarbimise vähenemist oleks vaja küll.

“ma tahaks et see väheneks, aga ma ei taha üritust teha.” (EK553)

“võib olla tulevikus kui olen targem” (EK155)

Vastustest hakkasid silma ka noorte kahtlused ja hirmud seoses eakaaslaste arvamuse ja reaktsiooniga. Mitmel juhul mainiti hirmu, et kaaslased võivad pahaseks saada, neid välja naerda või arvata, et need on noore enda kogemused. Samuti leiti endid olevat mitte piisavalt autoriteetsed, et kaaslased neid ka kuulaksid.

“Võib teistes tekitada pahameelt” (EK43)

“ma karadn, et äkki hakatakse arvama, et ma räägin omadest kogemustest.” (EK497)

“Ma olen nii noor et keegi nagunii ei kuulaks mind .” (EK495)

Paistis, et mitmed noored arvasid, et ennetusüritusi korraldatakse pigem juba meelemürkidega kimpus olevatele noortele, kes on nende tarbimises ise süüdi ning need inimesed, keda see teema eriti puudutaks, ei ilmuks niikuinii kohale. Samuti kardeti, et teised võivad neid oma kommetega “nakatada”.

“Sest nad on selles ise süüdi ja nagunii ei ilmu nad kohale.” (EK528)

“nad võivad mind nakatada oma harjumustega nt suitsetada” (EK699)

Leiti veel, et üritustest ei ole kasu, kuna need ei huvitaks paljusid ning kuna inimesed ei jälgi reegleid juba praegugi, siis vaevalt see ka pärast üritusi muutuks.

“Sest ma arvan, et paljud lihtsalt ei kuulaks” (EK511)

“Kuna inimesed ei jälgiks neid reegleid niivõi naa. Nad juba praegu astuvad piiridest üle.” (EK674)

Mitmed vastajad tõid keeldumise põhjusena välja selle, et ei tea isiklikult kedagi oma koolist, kes alkoholi või muid aineid tarvitaks ning et suurem osa inimesi ikkagi pigem ei soovi neid ka tarvitama hakata.

“Sest ma usun , et paljud ei soovi tarvitada uimastavasid aineid Ja neid üritusi om Minu arvates piisavalt.” (EK327)

“Ei, sest ma ei tea kedagi koolis, kes neid tarvitab” (EK125)

Ühtlasi tunduvad alkoholitarvitamisega kaasneda võivad tagajärjed neile pigem müüdi kui tegelikkusena. Mõne noore hinnangul on ka alkoholi-teemalisi üritusi juba piisavalt olnud ning teadmised sellest valdkonnast on juba omandatud.

“need tavaliselt ei aita midagi, kuna seal nad näitavad mis “võib” juhtuda aga see võimalus et sul midagi hullu juhtub on 1 – 1000000.” (EK157)

“Sest, kõik tevad, et see on kahjulik jne. Kõik tevad seda.” (EK302)

Mitmel juhul mainiti, et alkoholi ja teiste sõltuvusainete tarvitamine on igauhe enda otsus, mistõttu ei ole neil ka huvi selle vastu ise midagi ära teha.

“SEST SEE KAS INIMENE SUITSETAB VÕI TARBIB ALKOHOLI, SEE LÕPETAMINE ON TEMA ENDA HUVIDES.” (EK24)

Olgugi, et aidata mittesoovijaid oli küllaltki palju, leidus ka neid, kes soovisid ise tarbimise ennetamiseks-vähendamiseks midagi ära teha. Esile tõsteti soovi erinevaid üritusi korraldada: projektid, loengud, ekskursioonid, õppepäevad jne.

“Ma kogusin kokku 5-6-7 klassid ja näitaksin filme, projektid, et ei tohi seda võtta! Ja muidugi loeksin loenguid.” (VK123)

Kuigi mitmed vastused, kus ei olnud vastatud otseselt sellele, mida oli küsitud, said kodeeritud küsimusele otseselt mittevastanuks, oli neis hoolimata küsitud mittejälgimisest ka sisukaid mõtteid. Enamasti põhjendati oma soovi aidata. Näiteks seetõttu, et liigset tarbimist tajutakse probleemina. Lisaks esines noorte seas üldist soovi lihtsalt inimesi aidata ning ka veidi isiklikumaid põhjuseid: näiteks kogemus lähikonnast uimastavate ainete võitlusel.

“sellepärast et tean nimesi kes on sellega võidelnud ja on ka palju minuvanuseid kes joovad suitsetavad jne mis tõttu peaks rääkima ohtudest” (EK242)

“Ma armastan aidata ja hoolitseda inimeste eest, eriti kui neil on abi vaja.” (VK214)

Muuhulgas mainiti üldist soovi maailma parandada ning uskumist, et erinevad üritused aitaksid probleemidega inimesi, kes nende hinnangul väga teiste abi vajavad.

“Ma tahaksin väga aidata oma eakaaslasi, aga üldiselt on mu unistus kui kasvan, vabastada maailma alkoholist, suitsetamisest ja narkootikumidest” (VK233)

“Jah, sest see aitaks selliseid inimesi ja minu arvates vajavad nad väga abi.” (EK272)

Mõned vastajad leidsid, et abistamine pakuks neile küll huvi ja nad on isegi selle peale varasemalt mõelnud, kuid ometi pole nad kindlad, kas sellest ka kasu oleks või kas neid üldse tõsiselt võetaks.

“ma arvan, et see meeldiks mulle, kuigi sel ei pruugiks kasu olla” (EK115)

“Ma tahaksin aidata alaealisi paremuse poole. Olen selle peale mõelnud, aga ma tean, et keegi ei võtaks mind tõsiselt.” (EK426)

Esines ka vastuseid, milles noor tõi välja, et soovib abistada, kuna on ise juba uimastavate ainete kahjulikkusega kursis ning tahab, et ka teised noored sellest teaksid.

“Sest siis saaksid teised noored ka teada kui halb on tegelikult uimastite tarbimine.” (EK395)

Mõnel juhul sooviti abistada hetkel oma tegelikust võimusest välja jäävate tegevuste läbi. Näiteks mainiti müügipiiranguid ning hinna tõstmist.

“Alkoholi ja suitsude ja uimastite hinnad alates 100 eurot c: 1 sigart 100 eur, 1 pitsi põhi mingit jama 1000 eur, uimastite 1 väike tükk 1048230562357257823875283759236987 eurot c: HAKKAKE OSTMA SÕLTLASED c:” (EK87)

Oli ka neid, kes mõistsid, et mõnikord ei pea aitamiseks ette võtma suurt üritust ning töid esile soovi olla lihtsalt moraalseks toeks ning probleeme kuulata.

“Tahaksin nende probleeme kuulata. Aidata. Olla moraalseks toeks.” (EK66)

Olgugi, et vastuseid analüüsides tundub, et noored ei ole ise väga valmis alkoholi ja teiste uimastavate ainete tarvitamise vähendamiseks midagi ette võtma, paistab, et nad saavad enamasti sõltuvusainete liigtarbimisega kaasnevatest probleemidest siiski aru. Aitamise vastu huvi mitte tundmine on tingitud suuresti teadmatusest, mida abistamine endast täpsemalt kujutab ning milliseid teadmisi ja oskusi neilt selleks nõutakse. Abistamisest huvitatud noored soovivad kõige enam korraldada erinevaid üritusi, et aidata vältida klassi- või koolikaaslastel uimastitega seonduvatesse probleemidesse sattumist.

4.2.4. Kooli roll noorte alkoholiennetuses

Kooli rolli alkoholi ja teiste sõltuvusainete tarvitamise ennetamises puudutava küsimuse juures oli märgata, et tühjade lahtrite hulk oli suurem kui muidu. Võimalik, et noored ei viitsinud pikka juttu täiesti tühja lahtrisse ise kirjutada või ei olnud neil ees vastusevariante, mis aidanuks neil enne põhjendusi oma mõtteid rohkem koondada. Siiski leidis mitmeid sisukaid kooli rolli puudutavaid vastuseid.

Suurem osa noori leidis, et kool peaks eelkõige tegelema ennetustööga. See tähendab erinevate ürituste korraldamist, kus räägitaks alkoholitarvitamisest ja sellega kaasneda võivatest tagajärgedest põhjalikult ning erinevates sarnastes projektides, nagu on "Suitsuprii klass" osalemist. Tagajärgedest rääkimise puhul töid noored välja tagajärgede näitamise vajadust realistlikumalt, kui pildid või loenguvormis esitlus seda võimaldaks sh võiks oma kogemustest rääkida keegi, kes on võitluse uimastitega ise läbi teinud. See võib olla vajadus nn šokiteraapia järele, mis mõjuks paremini kui lihtsalt jutt, kuid tagajärgede võimalikult realistliku ja näitlikustatud esitamise soovi taga võib noortel olla ka meelelahutuslik efekt.

"Teha rohkem koolis koolitusi ning näidata neid tagajärgi mitte piltidelt vaid otse." (EK4)

"Näiteks tuleks meile üks suitsetaja,alkohoolik,narkar kes on selle halva asja maha jätnud ning räägib sellest milline ta elu oli kui ta tarvitas neid halbu aineid." (EK567)

Mitmed noored mainisid, et uimastite teemadel vaja tihti rääkida ning koolitundides võiks neid seetõttu rohkem käsitleda.

"Õpetajad võiksid rääkida tunnis sellest, kui kahjulikud need ained on" (EK152)

Kuigi mitmed õpilased mainivad õpetajat kui inimest, kes peaks neile koolis meelemürkidest rääkima, on ka mitmeid, kelle jaoks õpetaja ei pruugi enam olla autoriteet, kes kõigest kõike teab, mistõttu toovad nad välja hoopis eksperdi kaasamise vajaduse.

"Kutsuda selleks sellest asjast teadev inimene kes räägib sellest teemast rohkem kui õpetajad või teha sellel alal üritusi." (EK56)

Vastajad töid välja ka individuaalvestluste vajadust õpilastega, kuna paljud uimastite tarvitajad ei julge oma tarvitamist tunnistada, mistõttu tuleks neile eraldi tähelepanu pöörata.

"Teha eraldi vestlusi kooli õpilastega. Ma arvan, et keegi ei julgeks välja öelda kas ta suitsetab või tarbib uimasteid. Eraldi peaks inimestega vestlema." (EK274)

Lisaks erinevates vormides tagajärgedest rääkimisele mainisid noored korduvalt distsiplineeriva kontrolli vajadust. Näiteks soovitati paigaldada kooli ümbrusesse kaameraid ning õpilasi seeläbi jälgida ja tarbijaid omakorda karistada. Samuti arvati, et õpilaste kotte tuleks läbi otsida nii õpetajate kui seaduslike organisatsioonide poolt.

"Kooli juures võiks olla kaamerad ja munitsipaalpolitsei ja need kes vahele jäävad tuleb karistada" (EK53)

"Õpetajad ja teised töötajad vaataksid läbi neid või siis politsei käiks koolis koos koeraga" (EK188)

Venekeelsete vastajate hulgas toodi mitmel korral välja arstliku kontrolli ja spetsiaalsete aparaatide, millega õpilaste tarbimist kontrollida, vajadust.

“Aparaat, mis määrab kindlaks, kas inimene suitsetab või mitte.” (VK41)

“/.../ Kontroll arsti juures jne” (VK108)

Ühe võimalusena on mainitud ka kontrolli õpilaste koolimajast väljas käimise üle vahetundide ajal.

“Mõned suuremad käivad vahetundide ajal üle tee maja taga suitsetamas. Näiteks, paneks ukse lukku, et keegi ei saaks välja, väljaarvatud tõendiga või siis, kui tunniplaanist vaadata, et tunnid on läbi.” (EK588)

Mitmel juhul mainiti, et keelatud ainete tarbimine ei leia tingimata aset ainult kooli ümbruses, vaid tähelepanu tuleks pöörata ka mujale.

“Nad peaks rohkem vaatama metsast ja sellistest kohtadest sest nad vaatavad ainult kooli ümbert /.../” (EK165)

Oli ka vastajaid, kes leidsid, et selleks, et noored mõistaksid alkoholi kahjulikkust, tuleks neile just nimelt kogemust pakkuda, mis neile negatiivselt meelde jääks ja alkoholist eemale hoidma paneks.

“Anda nii palju, et mürgituse saaks ja enam kunagi ei tahaks. :)” (EK244)

Samuti leidis vastajaid, kes arvasid, et noori ei ole mõtet väga palju keelata ja karistada, sest just keelatud asju nad proovida tahavadki.

“ei püüa iga hinna eest karistada inimest kes on seda proovinud kuna koolilapsed tahavadgi just siis enamasti proovida asju mis on keelatud” (EK519)

Mitmed vastajad leidsid, et on oluline, et kool tarbimisele ka reageeriks ning selle osas oma selgelt arusaadava suhtumise kujundaks. Näiteks tõid õpilased välja kindlate reeglite vajalikkuse ning mitmed mainisid, et kool võiks “teemat tõsiselt võtta”.

“Kehtestada kindlad reeglid!” (EK40)

“võtaks tõsiselt seda teemat” (EK586)

Samuti märkisid noored, et kooli töötajad peaksid õpilaste vihjetele tarbimise kohta reageerima ning sekkuma, kui kuskil tarbimist märkavad.

“/.../turvamehed peaks vahele minema aga nad ei tee midagi vaid suitsetavad nendega koos.” (EK165)

Mõningatel juhtudel toodi välja ka selliseid tegevusi, mis ei ole otseselt kooli võimuses, näiteks alkoholipoodide sulgemine kooli ümbruses.

“Kool võiks selle alkoholipoega midagi ette võtta. See on põhimõtteliselt kooli vastas.” (EK619)

Mõned õpilased märkisid, et nende arvates on kool probleemiga juba tegelenud.

“Nad juba tegid seda (lasid politseidel kõik joped läbi otsida)” (EK495)

Oli noori, kes suhtusid ennetustöösse pisut pessimistlikumalt arvates, et midagi ei saagi teha, kuna inimesi ei huvitaks ning nad jätkaksid ikka uimastavate ainete tarvitamisega.

“ei saagi mitte midagi teha. Isegi kui kool peaks politseid päev läbi maja ümber ringe tegema panema, et vaadata, kes majade taga suitsu tegemas käivad, siis ega see õpilasi ei takista, niiet põhimõtteliselt ei saagi mitte midagi teha.” (EK348)

Samas oli ka noori, kes märkisid samuti, et kool ei saa midagi teha, kuna inimesi ei huvitaks, kuid nende vastustest tundus, et see seisukoht ei olnud nii kindel, vaid pigem tähendas seda, et nemad ei tea, mida teha saaks, kuna noori ei paista see jutt huvitavat.

“maitea sest ma arvan et on olemas inimesi kes suitsetaks ja jookes alkot (jne)edasi ja neid eriti ei huvita see jutt (“ (EK20)

Mitmed noored paistsid olevat pettunud kooli senises tegevusetuses, mistõttu ei osanud nad samuti öelda, mida siis lõpuks teha saaks, kui õpetajad juba praegu nende hinnangul midagi ei tee.

“Ma ei tea, aga me oleme õpetajatele öelnud ja nad on näinud ka, aga nad ei tee mitte midagi. Harva vahepeal kutsutakse politsei.” (EK27)

Näib, et noored ootavad koolilt eelkõige ennetustöö tegemist erinevate ürituste ja ettevõtmiste läbiviimise näol, kuid oluliseks peetakse ka kontrolli ja kindlate reeglite kehtestamise vajadust. Noortele on oluline, et kool tarbimisele reageeriks ning reeglite rikkujad karistuse saaksid, kuna neile tundub, et kool suhtub hetkel tarvitajatesse liiga leebelt.

4.2.5. Eeskujude roll noorte alkoholiennetuses

Sarnaselt eelmisele oli ka eeskujude rolli alkoholiennetuses puudutava küsimuse juures märgata, et küsimusele vastamata jätnute hulk oli küllaltki suur. Oli vastajaid, kes ütlesid, et neil puuduvad eeskujud sootuks, kuid noored, kes näevad oma eeskujuna kedagi lähedastest, tõid välja sisukamaid vastuseid, mida eeskujud nende tarbimisest hoidumiseks teha saaksid.

Eeskujudele on noortel suhteliselt sarnased ootused nagu koolilegi, kuna ka neilt ootavad noored eelkõige tagajärgedest juttu tegemist. Tagajärgedest rääkimist mainiti mitmel juhul üldiselt, kuid oli ka vastajaid, kes ütlesid, et tahaksid näha võimalikult realistlikult mõjuvat illustreerivat materjali ning kuulda eeskujude enda või nende tuttavate kogemuste kohta.

“Kui näiteks rääkida mõnest ala käinud inimesest kes on alla käinud alkoholi pärast” (EK83)

“kui mulle näidatakse rõvedta pilti alkoholiga seoses” (EK587)

Nagu juba hirmude kohta uurivast küsimusest selgus, on noored suhteliselt teadlikud erinevatest alkoholi tarvitamisega kaasneda võivatest tagajärgedest. Mitmed vastajad tõid välja konkreetseid omadusi ning kaasnevaid tagajärgi, mida nad tahaksid, et eeskujud neile ka kinnitaksid. Näiteks muutused käitumises.

“Alkohol võib sind sundida tegema või ütleva asju, mida sa ei tahtnud öelda.” (EK125)

Mitmel juhul mainiti üldsõnaliselt, et eeskujud peaksid neile ütleva, et alkohol kahjustab tervist, kuid palju toodi välja ka vajadust rõhutada alkoholiga kaasnevaid ohtlikke tagajärgi nagu sõltuvus, alkoholism või koguni surm.

“Pole vaja juua, sellest võib sattuda sõltuvusse” (VK53)

“Ära tarbi alkoholi, kuna see võib hilejm sind tappa” (EK237)

Noored, kes olid varasemate küsimuste juures välja toonud alkoholiprobleeme perekonnas, leidsid, et eeskujud võiksidki rõhutada, et noore tarbimine võib viia samasuguse saatuseni.

“Sa ei taha ju olla oma lähedastega riisus ja saada selliseks nagu mina.” (EK4)

“et ma ei soovi saada vähki ja surra nagu mu vanaia” (EK527)

Vastustest ilmneb, et noored paistavad teadvat, et alkohol on halva maitsega ning toob kaasa ebameeldivad tagajärgi. Ometi tundub neis olevat uudishimu seda ise korra proovida, mistõttu leiavad nad, et eeskujud peaksid ise neile alkoholi proovida andma, et nad mõistaksid, et see ei ole hea.

“anavad võibolla alguses proovida, et ma mõistaks et see ei ole hea ja see tekitab halva enesetunde pärast” (EK118)

Oli ka vastuseid, milles noored tõid välja, et eeskujud võiksid lubada natukene tarbida, kuid sealjuures rõhutada, mida võib liigne tarbimine kaasa tuua noore tulevikule.

“Sa võid juua, aga ära joo nii palju, sest sa võid jääda sõltuvusse ja teha purjuspeaga midagi väga tobedat ja pärast võid seda kahetseda.” (EK61)

“Vahepeal võib juua kuid tihti ei tohi, sest sa võid jääda vaaseks joodikuks! :(” (EK166)

Esines vastuseid, kus arvati, et noortel peaks lubada ilma igasuguste piiranguteta, kuid oli ka vastuseid, milles leiti, et tarbimist peaks keelama alaealisena, kuid täisealisena andma selleks vabad käed.

“Ise tead mida oma eluga teed.” (EK369)

“Et saa enne 18 täis ja siis tee mis tahad.” (EK11)

Samas oli ka neid, kes ütlesid kindlalt, et eeskujud peaksid just mitte andma võimalust tarvitada.

“mitte anda võimalust tarvitada” (VK134)

Mitmed uuringus osalenud noortest tundusid juba mõtlevat kaugema tuleviku peale ning sellele, kuidas alkohol seda mõjutada võib. Näiteks tõid vastajad välja, et alkoholi tõttu võib tulevikus tööst ilma jääda või võivad alkoholiga kaasnevad negatiivsed tagajärjed edasi kanduda nende järglastele.

“Ära joo alkoholi – sul ei saa raha olema.” (VK198)

“Alkoholist võid jääda sõltuvusse ja siis võid suurena tööst ilma jääda” (EK499)

“Kui sa tarvitad alkoholi võid sa jääda sõltuvusse ja samuti su lapsed ja lapselapsed jne. Ära tarvita alkoholi!!!” (EK41)

Samuti tajutakse alkoholi või muude meelemürkide mõju huvitegevusele, eriti spordile.

“kui tahad saad spordis meistriks siis ei tohi suitsetada” (EK508)

“ma ei joo kunagi ja ma olen hea jalgpallur” (EK210)

Uuringus osalejad paistsid teadlikud olevat, et alkohol võib eriti kahjulik olla just noortele, kes seda liiga varakult tarvitama hakkavad. Vastajad tõid mitmel korral välja, et enne täisealiseks saamist on see eriti kahjulik. Samas jäi mõne vastuse puhul segaseks, kas nad arvavad, et vanemas eas alkohol enam tervist ei kahjusta, kuna inimese keha ja organism on vanusega piisavalt arenenud, või leiavad nad, et alaealisena on igasugune tarbimine kahjulik, kuid mõõdukas tarbimine täisealisena sobilik.

“Kui sa ei ole täisealine siis alkohol on nagu mürk su kehale” (EK700)

“See on kahjulik väiksena” (EK342)

Mitmed noored tõid välja, et teavad, on hetkel veel liiga noored, et alkoholi tarbida ja seetõttu ka eriti ei mõtle sellele.

“Ma saan ise aru, et ma olen veel laps ja rohkem, kui keele peale maitsemiseks mulle ei sobi.” (EK296)

“ei tea, olen 13-aastane. Ma ei mõtle nendest rumalustest.” (VK310)

Oli ka vastuseid, millest selgus, et noored küll tajuvad, et alaealisena neile alkoholi tarbimine ei sobi ega olegi lubatud, kuid on enda jaoks selgeks mõelnud, et proovivad seda siiski täisealisena, jäädes sealjuures mõõdukuse piiridesse.

“ma ei tarvita enne 18 eluaastat alkohooli, ja siis kui olen nii vana tarvitan seda mõõdukalt.” (EK642)

Leidus ka vastajaid, kes ütlesid, et eeskujud ei saa eriti midagi öelda, kuna nad teavad juba ise, et ei plaani niikuinii alkoholi tarvitama hakata.

“mulle pole tähtis, mida nad ütlevad, ma ei taha ja ei hakka tarvitama alkoholi” (VK187)

“Ma ei hakka nii või naa alkoholi tarvitama.” (EK220)

Samuti mainisid mitmed noored, et eeskujud ei pea midagi tegema, kuna noortel on endal juba piisavad teadmised olemas, et alkoholist hoiduda.

“Nad ei peaks midagi ütlema, sest ma oskan ise sellest hoiduda.” (EK34)

“mm... isegi ei tea.. mul on endal pea” (VK137)

Mõni noor tõi välja, et noore alkoholitarbimisel ei ole eeskujudel kuigi suurt rolli, kuna ainult probleemidega inimene ise saab oma tarbimise vähendamiseks midagi ära teha.

“Eeskujud ei saa midagi teha. Saab ainult teha see inimene, kellel on alkoholi probleemid.” (EK670)

Leidus ka vastajaid, kes tunnistasid, et neid ei mõjuta eeskujude ütlemsed, kuna teavad ise, mida oma eluga teha ja kuidas otsuseid langetada. Samuti leidus neid, kes tunnistasid, et tarbivad ja neile see meeldib. Üks noor isegi väitis, et on juba sõltuvuses, millest keegi teda enam ei päästa.

“See mis nad ütlevad ei pruugi mind mõjutada. Minu otsused ja minu elu.” (EK307)

“Ei tea, tarvitan siis, kui tuju on” (EK649)

“keegi ei võta mind sõltuvusest ära kuna ma joon end pidevalt kasti” (EK159)

Oli ka noori, kes olid ilmselt küsimust veidi valesti mõistnud ning arvanud, et küsijad eeldavad, et ta juba tarbib alkoholi. Seetõttu pidasid mitmed vastajad vajalikuks täpsustada, et nemad ei tarbi keelatud aineid.

“jou ma ei suitserta” (EK248)

“MAI TARVITA JU ALKOHOLI!!!!!!!!!!” (EK422)

Ka eeskujude enda tarbimispraktika on noortele tähtis. Mitmed neist ütlesid, et kõige toetavam oleks see, kui nende ümber alkoholi ei tarvitataks. Noored soovivad näha, et nende eeskujud muudes eluvaldkondades näitaksid eeskuju ka oma alkoholi (mitte)tarvitamisega.

“mind toetab see kui minu juures ei jooda palju alkoholi” (EK98)

“Peaksid andma eeskuju ja seda võimalikult vähe ise tarvitama /.../” (EK450)

Oli palju vastajaid, kes tõid napisõnaliselt välja erinevaid keelavaid ja noomivaid ütlusi. Mõned neist olid lihtsalt keelamised alkoholi tarbida (nt “Ära joo!”), teised aga pigem noomivad ütlused, mis peaksid noori rohkem mõtlema panema, kas alkohol ikka teeb neid “lahedamaks”.

“Et see, et see ei tee sind lahedaks sul pole eeliseid, ega sa pole selletõttu teistest üldse parem.” (EK523)

“Ära joo ,sa oled nõme kui jood!” (EK183)

Samuti leidsid noored, et alkoholist eemale hoidmist motiveeriks suhtumise kujundamine eeskujude poolt ehk teisisõnu tarbimise mittelubamine noortele, ähvardades reeglite rikkumise korral karistusega.

“sa ei tohi juua muid eui saa arvutit” (EK616)

Lisaks reaalse tagajärgedega ähvardamisele ning keelamisele-noomimisele märkisid noored, et neile mõjuks see, kui eeskujud ütleksid, kuidas noore joomine neid ennast tundma paneb. Mõnel juhul oli selleks pettumus ning pahameel, mõnel juhul mure ja kurbus.

“Poiss ma vihkan sind kui sa jood” (EK154)

“ära tee ma olen siis kurb.” (EK89)

Noorte vastustest ilmnes, et eeskujult oodatakse eelkõige toetavat suhtumist ning märkamist ja huvi tundmist. Noored soovivad, et eeskujud mõistaksid neid ning keelamise ja hurjutamise asemel hoopis julgustaksid neid sõbralikult alkoholist hoiduma.

“nad tunneksid juvi kuidas mul läheb” (EK317)

“jää iseendaks ja ära tee sedea mis ei ole sulle hea” (EK383)

“Aidata mul hoida kinni tervest eluviisist” (VK6)

Lisaks võiksid nad noori julgustada alkoholi tarbimisele alternatiivseid tegevusi leidma.

“maal on palju huvitavat” (VK30)

“parem juua vett!!!” (VK73)

Eeskujude all paistavad noored silmas pidavat eeskätt vanemaid, kellelt nad ootavad sarnaselt koolile eelkõige tagajärgedest rääkimist. Vanemate arvamus ja suhtumine on noortele tähtis ning kuna nad ei soovi neid pahandada, on neile oluline, et vanemad rõhutaksid, kui halvasti noore tarbimine neid ennast tundma paneb. Samuti ootavad noored, et eeskujud neid igapäevaselt toetaksid ja nende tegevuste vastu huvi tunneksid, pakkudes noorele moraalset tuge alkoholist hoidumiseks ning olles oma vähese või mittetarbimisega eeskujuks. Samas on neil uudishimu alkohol ükskord ise ära proovida, mistõttu nad arvavad, et eeskujud võiksid neile seda korra võimaldada.

5. Järeldused ja diskussioon

Järelduste ja diskussiooni peatükis toon välja peamised uurimistulemused uurimisküsimustest lähtuvalt ning arutlen tulemuste üle, toetudes varasematele teoreetilistele ja empiirilistele tulemustele. Peatüki teises pooles esitan meetodi kriitika ning annan soovitusi uurimisteema edasi arendamiseks.

5.1. Hirm potentsiaalsete alkoholi liigtarbimisega kaasnevate tagajärgede ees

Selleks, et mõista, millist informatsiooni noored vajavad, oli otstarbekas uurida nende seniste alkoholialaste teadmiste kohta. Vastustest selgus, et noored on üldjuhul teadlikud alkoholi tarbimisega kaasneda võivatest kahjulikest tagajärgedest ning mõned neist oskavad sealjuures isegi detailselt nimetada, milliseid terviseprobleeme alkoholi liigtarbimine kaasa võib tuua või mille puhul edasises elus takistuseks osutada. Otseselt ei olnud vastajatelt küll küsitud, kust nende teadmised alkoholi kohta pärinevad, kuid mitmetest vastustest selgus, et nende hoiakuid on mõjutanud nii vanemad, kool kui meedia.

Suurem osa uuringus osalenud noortest märkis, et alkoholiga kaasneda võivad tagajärjed hirmutavad neid, kuid siinkohal tasub silmas pidada, et hoolimata statistikast, mis näitab, et noored puutuvad esmakordselt alkoholiga kokku üha varasemas eas (Aasvee ja Tael, 2012; Hibell jt., 2012; Riskikäitumise..., 2014), ei pruugi 11-14aastastel olla veel välja kujunenud sellised seltskonnad ja tegemised, kus alkohol tihti esindatud oleks. Varasemas uuringus (Ogenchuk, 2012) on pisut vanemad, 11. klassi õpilased, välja toonud, et kui nooremate klasside õpilased esialgu ka ütlevad, et ei tarvita alkoholi ega plaanigi seda tegema hakata, võib see suhtumine muutuda kõigest aasta või paari jooksul. Ka praegusel juhul on seda oluline arvesse võtta, sest kuigi noored mainisid enamasti, et alkohol võib olla väga ohtlik, maitseb sageli halvasti ning on muidu hirmus, võivad nende hoiakud muutuda, kui nad näevad eakaaslasi ümberringi rohkem tarbimas ning alkohol muutub neile kättesaadavamaks näiteks täisealiste tuttavate kaudu. Seetõttu on oluline, et ennetusprogrammide koostamisel ja läbiviimisel arvestataks eelkõige kahe asjaga: esiteks noorte üha langeva esmase kokkupuute eaga, mis tähendab seda, et alkoholi potentsiaalseid negatiivseid tagajärgi tuleks tutvustada varem kui alles 7. või 8. klassis ning teiseks sellega, et erinevate ennetusprogrammide

läbiviimisega jätkataks kuni kooli lõpuni, kuna noored läbivad oma teel täiskasvanuks saamisel mitmeid erinevaid etappe, mis võivad neile alkoholi ja muid meelemürke tutvustada.

Nagu varasemadki uuringud välja on toonud, on vanematel märkimisväärne mõju noore suhtumisele alkoholi ja muudesse meelemürkidesse. Noored kujundavad oma hoiakud alkoholi suhtes, võttes arvesse seda, kuidas nad näevad ja kuulevad kodus oma vanemaid sellesse suhtuvat (Eddy jt., 2012; Miller-Day, 2008). Noored võivad vanemate tarbimismustritest saada inspiratsiooni enda tarbimiseks, kuid uurijad (Clark ja Loheac, 2007) on ka väitnud, et on võimalik, et nii alkoholi- kui tubakatarbijatest vanemate lapsed võivad just vähem huvituda meelemürkide tarbimisest, kuna on paremini informeeritud riskidest, mis meelemürkidega kaasneda võivad (*ibid.*). Antud uuringus osalenud noored tõid vanemate hoiakuid välja nii hirmu tundmise kui hirmu mittetundmise kontekstis: kui ühe vastaja puhul oli perekonnaliikme liigtarbimine teda hirmu tundma pannud, siis teine leidis, et alkohol pole hirmus, kuna tema vanemad seda tarvitavad. Leidus ka noori, kes olid esmalt segaduses, märkides vastuseks “ei oska öelda”, kuid põhjendades seda hiljem sellega, et tema vanemad tarbivad alkoholi. Seesugused vastused tõestavad varasemalt välja käidud mõtet (Ogenchuk, 2012), et kui kooli ja vanemate poolt noortele edastatavad sõnumid ei ole omavahel sarnased, võib see nii noores inimeses segadust tekitada, mistõttu on oluline, et koolid pööraksid lisaks õpilaste harimisele tähelepanu ka lapsevanemate teavitustööle. Kuna lapsevanemaid on nende kiirete ajagraafikute (ja mõnel juhul tõenäoliselt ka huvipuuduse) tõttu keerulisem füüsiliselt kooli saada, võib teavitamiseks kasutada lastevanemate koosolekuid, kus pühendatakse spetsiaalselt aega arutamiseks uimastiennetuse teemadel. Tervise Arengu Instituudi hallatud veebilehel terviseinfo.ee on saadaval juhendmaterjal uimastiennetuseks koolides, mis toob samuti välja lapsevanemate olulisust noore uimastitarvitamise ennetamisel. Vanemad on enamasti noortele kõige usaldusväärsemaks ja eelistatumaks allikaks terviseteemadel info saamiseks, kuid võib juhtuda, et mõnikord vanemad pelgavad kodus uimastite teema käsitlemist või lihtsalt ei tea sellest piisavalt. Sellisel juhul võiksid koolid neid julgustada noortele uimastitest rääkima, võimaldades sealjuures infomaterjale ka vanematele endile. (Streimann ja Pertel, 2014)

Arvestada tuleb muidugi sellega, et kõigil lapsevanematel ei ole huvi ega võimalust koolipoolses ennetuses ise kaasa lüüa ning on ka vanemaid, kes enda lapsest uimastavate ainete tarbimist ei usu. Seda, et tegelikult on päris suur osa lapsevanemaid huvitatud sellest,

mida nemad oma lapse meelemürkidest hoidumiseks teha saaksid, näitab pisut hetkel vältav kampaania “Tark Vanem”. Mai alguse seisuga oli kampaania veebilehte külastatud üle 35 000 korra ning iga huviline oli sellel veetnud keskmiselt neli minutit. Ligi 80% külastajatest olid ka täitnud lapsevanematele mõeldud alkoholiteadlikkuse testi (Oja, 2015).

Käesoleva uuringu tulemustest selgub, et noored arvavad, et alkohol on enamasti kahjulik vaid siis, kui seda tihti ning suurtes kogustes tarvitada. Seetõttu leiavad nad, et kui ise kogustega liialdada ei plaani, pole ka põhjust tagajärgi karta. Kuigi uuringus osales noori, kelle suguvõsas on esinenud alkoholi liigtarbimist, mis on neid omakorda pannud alkoholi ees hirmu tundma, leidsid ka neid, kes olid samuti alkoholitarvitamisega kokku puutunud, kuid ei olnud kogenud sellega seoses vägivalda ega ebameeldivat käitumist oma lähedaste poolt. See tõenäoliselt panebki neid arvama, et alkoholi tarbimise juures on olemas nii-öelda mõõdukas tarbimispraktika, mida järgides negatiivseid tagajärgi ei kaasne. Samas ei saa antud juhul noorte vastustele tuginedes kindlalt väita, et nende arvates mõõdukas tarbimine seda ka tegelikult on. Võimalik, et noori ümbritsevad inimesed tarbivad tegelikult rohkem kui soovituslikud tarbimiskogused ette näevad, kuid noored ei ole nende juures märganud ei tugevat joovet, käitumise muutumist või endaga hakkama mittesaamist. Seetõttu ei pruugi näiteks igal õhtul paari klaasi veini joomine neile veel liigse alkoholikogusena tunduda ning nad võivad järeldada, et kui eeskuju tarbib sellises koguses alkoholi ja temaga midagi märkimisväärselt ei juhtu, ei saa see ka noorele endale kuidagi teisiti mõjuda.

Mitmed uuringus osalenud noortest tunnistasid, et on kuulnud, et alkohol on tervisele kahjulik ning see hirmutab neid, kuid ometi leidsid nad, et hakkavad täiskasvanuikka jõudes üritustel veini tarbima. Sellest võib välja lugeda teatavat pinget tarbida ja oletada, et noored näevad, kuidas neid ümbritsevad täiskasvanud tarbivad erinevatel seltskondlikel üritustel alkoholi ning samuti näevad nad veiniklaasiga poseerivaid inimesi meedias kajastatud seltskondlike ürituste fotodel ning videolõikudel. Kõik see võib neile aga saata signaali veiniklaasist kui üritustel vältimatust aksessuaarist, mis ühel hetkel ka nende täiskasvanuelu juurde kuuluma peaks.

Ühe huvitava tõsiasjana ilmnis uuringus osalenud vastuste põhjal, et noored peavad alkoholi kolmest uimastavate ainete grupist (alkohol, tubakas, narkootikumid) kõige leebemaks. Ilmselt on narkootikumide puhul noortel selge, et need on tänapäeva ühiskonnas vägagi taunitud ning sellele on tõenäoliselt kaasa aidanud ühiskonna nulltolerants narkootiliste ainete

suhtes – narkootilisi aineid ei leia vabalt poest müügilt ning nende tarbimist ei näe ka meedias kajastatud seltskonnaürituste piltidelt või videolõikudelt. Tubakatooted on samuti mitteaktsepteeritavate ainete hulka loetud, olgugi et suitsetamist näeb igapäevaselt tänavatel, meedias ja tõenäoliselt rohkem ka lähikonnas. Selline tendents võib olla tulnud sellest, et tubakatoodetele on viimastel aastatel tehtud tugevamat antireklaami, samal ajal kui alkoholi puhul selles suunas üha tugevamalt alles töötatakse. Näiteks on tubakatoodete reklaam meedias keelatud, samal ajal kui alkoholireklaam on alates kella üheksast õhtul lubatud; mitmed toidupoed on sigaretileti viinud “laua alla” või eemalasuvasse letti, samal ajal kui alkoholiriiulid asetsevad mitmetes poodides kohe kassa kõrval. Seega ei ole tegelikult kuigi imestamapanev, et noored ei mõista alkoholiga kaasneda võivaid negatiivseid tagajärgi, kui alkoholitarbimist võib silmata kohvikusse kooki sööma minnes ning õhtul pärast kella üheksat televiisorit vaadates keelitavad alkoholitootjad ilusat ja lõbusat elu lubavate reklaamidega inimesi alkoholi ostma.

Veel üks põhjus, miks alkohol noortele kõige leebemana võib tunduda, on Kanada noorte poolt välja pakutud põhjus, et kõigist meelemürkidest räägitakse sageli koos, mistõttu võib mõni kahjulikum neist, näiteks heroiin, varjutada pisut leebema uimastava aine, näiteks alkoholi, mõjud (Ogenchuk, 2012). Nende noorte väidetele vastupidiselt on samal aastal leidnud Midford ja kaasautorid (2012), et programmid, mis käsitlevad kõiki uimasteid üheskoos, on efektiivsemad. Mina arvan, et siin võib erinevus tuleneda sellest, et noored peavad ehk silmas seda, kui ühe loengu või koolitunni jooksul räägitakse kõigist uimastavatest ainetest korraga. Midford ja kaasautorid (2012) viisid aga läbi kaks aastat kestva programmi, mille jooksul käsitleti küll erinevaid uimasteid, kuid alati nii, et ühes koolitunnis räägiti ühest konkreetsest meelemürgist ning sellele ühele meelemürgile pühendati mõnikord mitu järjestikust tundi. Näiteks räägiti ühes tunnis alkoholi olemusest ja selle mõjudest ning järgmises tunnis mõõdukatest kogustest.

5.2. Alkoholiennetuse-teemalised tegevused ja üritused koolides

Kuigi vastustest selgub, et noored paistavad alkoholitarvitamise tagajärgedega suhteliselt kursis olevat, leiab suurem osa neist, et alkoholi-teemalisi üritusi on nende koolides aset leidnud pigem vähe ning neid võiks toimuda tihedamini kui korra või paar aastas, nagu senine praktika mitmetes koolides paistab olevat. Samas hakkas silma ka noorte erinev hinnang ürituste toimumise piisavusele: kui üks noor võis üht toimunud üritust pidada liiga väheks,

siis teine võis leida, et see on piisav ja kolmas sootuks, et üritusi on toimunud palju. See tuleneb tõenäoliselt sellest, et noored on erinevalt informeeritud ja mõned neist tunnevad, et teavad meelemürkidest juba kõike, mida neist teada võiks, kuid teised samal ajal leiavad, et saaksid neist veel teada.

Selle põhjal, et suurem osa noori märkisid, et nende koolides pole erinevaid üritusi kuigi palju olnud, võib järeldada, et nendes koolides pole kasutusel mingit konkreetset programmi, millest ennetustöös lähtutakse. Õpetajate enda vastutus on välja tulla mingi ennetuskavaga, leida selleks vahendid ja teadmised ning võimalus need teadmised ka noorteni viia. Kuna aga uimastiennetusprogrammi kui sellist ei ole ametlikult õppekavas ette nähtud, pole selleks eraldatud ka vastavat aega, mis võib tundide läbiviimisel takistuseks saada. Sarnast probleemi on välja toonud ka Kanada koolide õpetajad – hoolimata vastava väljaõppe puudumisest on uimastiennetus koolis täiesti nende enda vastutada ning samuti on suureks probleemiks ajapuudus, kuna õpilastele tuleb ka muud ained samal ajal selgeks õpetada (Ogenchuk, 2012).

See, et käesolevas uuringus osalenud noored ütlesid, et nende koolides üritusi eriti toimunud ei ole, ei tähenda samas, et neid kogu koolis üldse aset leidnud poleks. On võimalik, et väheste ürituste taga võib peituda see, et üritused ei ole toimunud suunatuna kuuendikele ja neist noorematele, vaid pigem vanematele klassidele. Enamasti kiputakse sihtrühmaks lugema murdeikka juba sisenenud noori, 7.-9. klassi, kuna ka inimeseõpetuse õpikud hakkavad just selles vanuses neid teemasid käsitlema. Paraku näitavad erinevad uuringud (Aasvee ja Tael, 2012; Hibell jt., 2012; Riskikäitumise..., 2014), et noorte esimesed kokkupuuted alkoholiga toimuvad üha varasemas eas, mis tähendab, et selleks ajaks, kui 7. klassis uimastiennetusest räägitakse, on paljudel neist esimesed kokkupuuted (ja võib olla ka mõningad negatiivsed tagajärjed) juba tõenäoliselt ära olnud.

Eesmärki ei kanna ei liiga hilja alustatud ega liiga vara lõpetatud ennetustöö. See on järjepidev protsess, mis peab arvestama noore inimese erinevate arenguetappidega, mil tema hoiakud kergesti muutuda võivad ning ta varasemalt kuuldut ignoreerida võib. Igal koolil peaks olema vastava meeskonna poolt koostatud projekt, mis toimub ettemääratud aegadel (loeng korra kuus, praktiline projekt ühe semestri vältel jne) ning asjaosalised (õpetajad, sotsiaalpedagoogid) peavad olema selleks saanud vastava väljaõppe, et nad oskaksid noortele neid teadmisi efektiivselt edasi anda. On oluline, et uimastiennetusest saaks osa

kooliharidusest, millega hakataks süsteemselt tegelema juba varem kui 6. klassis ning et sellega tegeletakse järjepidevalt igal aastal.

5.3. Noorte soov ise alkoholiennetuseks midagi ära teha

Suurem osa uuringus osalenud noori ei osanud seiskohta võtta, kas nad ka ise midagi ennetustööks ära teha sooviksid. See võis tuleneda sellest, et noortel puuduvad teadmised, mida ennetustöö endast kujutab ning milliseid teadmisi-oskusi neilt selleks vajatakse. Oli mitmeid vastuseid, kus noored tõid välja, et ei soovi aidata, kuna neil puuduvad vajalikud oskused, nad ei soovi vastutust võtta või et neile ei meeldi esineda. On võimalik, et mõned sellised vastused võiksid noorte motiveerimise ning ennetustöö olemuse selgitamise järel muutuda isegi nõustuvateks.

Samuti selgub vastustest, et noortel on lisaks koolikohustustele veel huviringid, mille kõrvalt on neil raske muid kohustusi omale juurde võtta. Seetõttu tõid mitmed vastajad välja, et ei soovi aidata, kuna arvavad, et see võtab liiga palju aega, mida neil huvialaringide ja koolikohustuste kõrval ei ole. Ka äsja ilmunud laste subjektiivset heaolu käsitlevast uuringust “Children’s Worlds” ilmnes, et Eesti noored on kõigist osalenud 15 riigist kõige hõivatamad koolitööde ja huvialaringidega (Rees ja Main, 2015). Ennetustööd oleks võimalik aga tuua tavapärase koolipäeva sisse. Näiteks võiksid noored viia inimeseõpetuse tunni raames läbi mõnd väiksemat projekti. Heaks eeskujuks on siinkohal Norra 8. klassi õpilaste seas proovitud ennetusprogramm, milles kaheksandikud pidid tegema seitsmendikele õpetliku video alkoholist hoidumise kohta (Natvig ja Aaro, 2014). Viimane eeldas küll palju tundidevälist aega, kuid midagi sarnast praktilist ja lõbusat on võimalik ka tavalisse koolitundi sisse tuua, jagades see ära mitme koolitunni või suurema projekti puhul semestri peale.

5.4. Kooli roll noorte alkoholiennetuses

Hoolimata sellest, et mitmed uuringus osalenud noored leidsid, et eakaaslased, kes juba alkoholi ja/või muude uimastavate ainetega tutvust teinud on, ei huvitu tõenäoliselt kooli püüdlustest tarbimist vähendada, selgus siiski, et suurem osa vastajatest ootab kooli poolt rohkem märkamist ning uimastavate ainete teema laiemat käsitlemist. Päris mitmed õpilased mainisid erinevate loengute vajadust, kus räägitaks alkoholiga kaasnedes võivatest negatiivsetest tagajärgedest. Kanada 11. klassi noored soovisid leida, et loengud ei ole just

kuigi efektiivne meetod ennetuseks, vaid üritused peaksid olema huvitavad ning tähelepanu köitma - lihtsalt auditooriumi ees faktide ettelugemisega seda ei saavuta (Ogenchuk, 2014). Erinevus Kanada ja käesolevas uuringus osalenud 6. klassi õpilaste arvamuste vahel tuleb esmalt ilmselt vanusest. 6. klassi noortel ei pruugi paljudel veel piisavalt faktilisi teadmisi olla, kuna inimeseõpetuse tundides pole sellest veel räägitud ja loenguid on kas vähe või üldse mitte olnud. Seetõttu oskavad nad esmalt esile tuua faktiliste teadmiste vajaduse. Vanemad õpilased on ilmselt teemat lisaks toimunud loengutele jõudnud käsitleda ka terviseõpetuse tundides, seega neile tundub, et teavad fakte juba päris hästi, samuti on enamikel neist tõenäoliselt füüsiline kokkupuude alkoholiga olemas ning nad on viibinud teiste alkoholi tarvitavate noorte seltskonnas. Loenguvormis faktide esitamise eelistamine võib tuleneda ka sellest, et nii noored õpilased ei oska veel muud esitusmeetodit tahta, vanematel õpilastel võib aga juba olla kogemusi teistest tundidest ja projektidest, kus nad on näinud, et kõike igavat on võimalik esitada ka hoopis lõbusamas võtmes ning nii mõjub see efektiivsemalt. Kuigi autorid (Bandura, 2004) on leidnud, et kirjeldamine on oluline, kuna inimesed teevad vastavalt olemasolevale infole otsuseid oma käitumise suhtes, tunnistavad nad, et ainult kirjeldamisele rõhku panevad programmid ei ole siiski niivõrd efektiivsed.

Mitmed käesolevas uuringus osalenud noored, kes tõid välja loengute vajaduse, leidsid, et neid võiks pidama tulla keegi ekspert, kes oleks teemaga rohkem kursis. Sellest võib mingil määral järeldada, et lapsed tajuvad isegi, et õpetajad ei ole neile selles valdkonnas piisavalt autoriteetsed, mistõttu kõlaks neile kolmanda isiku, eksperdi, jutt tõsiseltvõetavamana. Kahtlus õpetaja pädevuses uimastitest rääkimaks võib noortes tekkida eriti siis, kui rääkivaks inimeseks ei juhtu olema tervise- või inimeseõpetuse õpetaja, kes muidu ka sarnastel teemadel räägib, vaid õpetaja, kes annab muidu hoopis teist õppeainet, näiteks matemaatikat või eesti keelt. Seega on oluline, et programmide läbiviija oleks järjepidevalt kas tõepoolest keegi kolmas isik või spetsiaalse väljaõppe saanud vastava aine õpetaja või sotsiaalpedagoog. On oluline, et õpilane usaldaks selle inimese juttu ning selleks peaks see inimene neile mõjuma kui vastava teema ekspert, kellelt saab ka vajadusel abi paluda.

Lisaks ekspertidele tahaksid noored näha ning kuulda reaalsete inimeste kogemusi. Sama soovi tõid välja ka Kanada 11. klassi noored (Ogenchuk, 2012). Üks seletus sellele võib olla usutavuse küsimus: kõik faktid tuleb ka näidetega tõestada, muidu neid ei usuta. Teisalt võib noorte (eelkõige poiste) puhul rolli mängida meelelahutuslik efekt: koledad pildid

tagajärgedest või jutud on samal ajal nii šokeerivad (ja ehk ka mõtlemapanevad) kui meelelahutuslikud. Kanada noored arvasid, et nii-öelda reaalsete inimeste tagajärgedest rääkimas nägemine ja kuulmine võimaldab neil teemaga paremini seostuda (Ogenchuk, 2012).

Käesoleva uuringu tulemustest selgus, et noortele on oluline, et kool võtaks uimastite osas kindla seisukoha ja järgiks seda. Teisisõnu peaksid koolis olema kehtestatud kindlad reeglid, millest üleastumine toob kaasa tagajärjed. On oluline silmas pidada, et püüdlusel õpilasi alkoholist ja muudest kahjulikest ainetest eemal hoida, peavad koolitöötajad ka enese käitumispraktika üle vaatama, kuna noortele ei jää nende tegemised vahetunnis või erinevatel kooliterritooriumil aset leidvatel sündmustel märkamata.

Vastustest ilmnes, et koolil peavad olema võimalused ja tahe jälgida õpilasi kaameratega ja ennetada seeläbi meelemürkide tarvitamist, tehes sealjuures vajadusel koostööd ka seaduslike organisatsioonidega. Õpetajad ja teised koolitöötajad peaksid vahele astuma olukordades, kus nähakse sõltuvusainete väärkasutamist, et reeglite rikkujatele ka karistus järgneks, kuna vastasel juhul on tõenäosus, et nad seda uuesti teevad, suurem, kuna nad arvavad, et see on neile mingil määral isegi lubatud. Mitmete noorte vastustest kumab hetkel läbi pettumustunne koolitöötajate senise tegevusetuse suhtes.

Noored ootavad, et õpetajad lisaks halbadest tagajärgedest rääkimisele ja noomimisele ka siirast tähelepanu õpilastele pööraksid nt märkaksid õpiraskustes noori ning püüaksid omalt poolt tagada läbi individuaalvestluste selle, et noores inimeses ei tekiks soovi haarata alkoholi järele. Kindla seisukoha kujundamise, reeglite paikaseadmise, nendest ise kinnipidamise ning tarbimisele reageerimise olulisust toob välja ka terviseinfo.ee veebilehel leiduv juhendmaterjal (Streimann ja Pertel, 2014).

5.5. Eeskujude roll noorte alkoholiennetuses

Vastajad leidsid, et sarnaselt koolile peaksid ka eeskujud neile eelkõige alkoholi väärarvitamisega kaasnevatest tagajärgedest rääkima. Mitmel juhul võis vastustest välja lugeda, et eeskujude all peavad noored enamasti silmas oma vanemaid, seega võib öelda, et kuigi koolil on tähtis roll noortele eeskuju näitamises ning õigele teele suunamises, siis kõige suuremat eeskuju annavad ikkagi kodused, nagu ka juba eespool mainitud sai.

Käesoleva uuringu kontekstis vanemate klasside õpilasi eeskujudena ei mainitud, mis võib tuleneda mingil määral vanusest – kuuenda klassi õpilased on vanuseliselt veel napilt selle piiri peal, mil vanemate arvamus loeb neile kõige rohkem. Seitsmendaks klassiks ja edasi võib see aga juba muutunud olla ning vanemate kõrvale on tekkinud ka eakaaslased, kelle hinnang võib kohati isegi tähtsamaks osutuda.

Nagu juba alapeatüki alguses mainisin, ootavad noored oma eeskujudelt eelkõige alkoholiga kaasnevate tagajärgede tutvustamist. Mitmes küsimuses olid vastajad taaskord välja toonud, et soovivad kuulda eeskujude või nende tuttavate endi kogemustest, et jutt usutavamana mõjuks.

Näib, et vastajad mõtlevad vaatamata küllaltki noorele vanusele juba tulevikule – nende unistustesse kuulub hea töö, perekond ning terved lapsed ja lapselapsed. Noored, kellel on seoses huviringidega või millegi muuga juba varakult seatud mingi eesmärk, soovivad kuulda just reaalsest tagajärgedest, mis võivad mõjutada nende sihini jõudmist. Näiteks on spordiga tegelevatele noortele oluline, et miski nende arengut selles vallas ei takistaks, mistõttu ootavad nad eeskujudelt alkoholist eemale hoidmise vajalikkuse rõhutamist just seoses spordiga.

Kuigi noorte vastustest selgub, et nad enamasti teavad, mida alkohol endaga kaasa võib tuua ning oskavad alkoholi negatiivsetele tagajärgedele tõestust ka oma lähikonnast leida, ei arva suurem osa neist, et neid enam kuidagi harida või mõjutada selles vallas ei saaks. Teatav osa seda aga siiski arvab, tuueski enamasti põhjuseks piisava teadmiste hulga alkoholi mõju, omaduste ja tarbimispraktikate kohta. Kuna mõningad noored mainisid, et on juba ise alkoholi tarbinud ning oskavad seetõttu alkoholi “õigesti” tarbida, siis tuleb ennetusprogrammides kindlasti keskenduda sellele, et need ainult lakoonilise “Alkohol kahjustab tervist!” sisuga sõnumeid ei edastaks. Sellel peatusin eespool pisut pikemalt, leides sarnaselt Bandurale (2004), et ainult kirjeldavad programmid ei ole efektiivsed ei alkoholiga veel mitte kokkupuutunud noorte ega noorte, kellel endal juba mingi kogemus olemas on, puhul.

Noorte vastustes esines kõige enam hirmu just surma ja sõltuvuse ees, mida alkohol nende teada põhjustab. Mõned noored mainisid seda kui suurimat hirmu, teised leidsid, et see ei ole niivõrd tõenäoline. Kuna siin jagunevad noorte arusaamised kaheks, tuleb silmas pidada, et kui edastada sõnumeid, mis räägivad, kuidas alkohol võib tappa või sellest koheselt sõltuvusse jääb, saavad noored õige pea aru, et see päris nii ei ole. See võib neid panna mõõda

vaatama muudest probleemidest, mida alkoholi varane tarbimine põhjustada võib ning tekitada kahtlust ülejäänud saadud informatsiooni õigsuses, kuna neil on juba isiklik kogemus, mis näitab, et seni kuuldu ei ole reaalsusele vastanud.

Vastustest ilmneb, et uuringus osalenud noored enamasti mõistavad, et alkoholi tarbimine nende vanuses ei ole sobilik ega seadusega lubatud. Mõned neist ka ütlesid, et ei mõtle alkoholile, kuna on liiga noored ning mitmed leidsid, et ka eeskujud peaksid rõhutama, et noorena on alkohol neile kahjulik ning enne täisealiseks saamist seda tarvitada ei tohiks. Mõningatest vastustest jääb pisut segaseks, kas noored arvavad, et igasugune tarvitamine alaealisena on kahjulik ning täisealisena kaob see kahju ära või mitte, kuid liigset tarbimist tajuvad nad igal juhul ohuna alkoholismi ning sellest tingitud raskustele elus tekkele.

See, et noored uuringu toimumise ajal on öelnud, et leiavad end veel lapsed olevat, kellele alkohol ei sobi, ei tähenda, et nad järgmisel õppe- või eluaastal tingimata samamoodi mõtlevad. Puberteedieas toimuvad noores inimeses mitmed muutused, tehes seda üpris kiiresti ning sealjuures võivad muutuda ka tema vaated ja mõttemaailm. Mingil hetkel võib neil nägemus endast kui lapsest hajuda ning süveneda arvamus endast kui isemõtlevast inimesest, kes võib vaatamata seadusele alkoholi tarbida.

Nagu juba eelnevalt mainisin, on noored teadlikud, et tarbida saab ka mõõdukalt. Oma vastustes väljendavad nad taunivat suhtumist liigsesse tarvitamisse, kuid leiavad, et vahepeal ja natukene juua on sobilik ning seda peaksid ka nende eeskujud mainima. Vaatamata negatiivsetest tagajärgedest teadlik olemisele, paistab uudishimu alkoholi proovida neis olemas olevat, kuna mitmed mainisid, et eeskujud võiksid lubada neil proovida, et nad siis ise aru saaks, et selles midagi head pole.

Alkoholitarvitamise puhul on tõepoolest olemas mõõdukad kogused, kuid tuleb kindlaks teha, et ka noored teaksid neid mõõdukaid koguseid õigesti. Midfordi ja kaasautorite (2012) poolt läbi viidud kaheaastases programmis oli ettenähtud tervelt üks tund, mis oli pühendatud mõõdukale tarbimisele. Mõõdukale tarbimisele pikemalt tähelepanu pööramine on tõenäoliselt efektiivsem ja meeldejäavam, kuna alkoholiteemast üldiselt rääkides ning sealjuures põgusalt mõõdukaid koguseid mainides võib see noortel kõrvust mööda minna.

Selleks, et noor ei hakkaks eksperimenteerima alkoholiga, on talle oluline eeskujude toetus, mis ei tähenda ainult keelamist ja piiridest üle astumise korral karistamist, vaid huvi lapse

käekäigu vastu ning toetavat suhtumist ja abi alkoholist hoidumise osas. Samuti on oluline, kuidas mõjub nende tarbimine eeskujudele, kuna head suhted vanematega on neile tähtsad, seega tuleks mõnikord lisaks keelamisele ka rääkida sellest, kuidas noore tarbimine tekitab eeskujus muret. Ka Ogenchuk (2012) on välja toonud, et noored otsivad oma vanematelt heakskiitu ja tuge, mistõttu on vanemate halvaks panu üks olulisemaid põhjuseid alkoholi mitte tarbida, kuna neile ei soovita pettumust valmistada.

5.6. Meetodi kriitika ja edasised uurimisvõimalused

Andmete kogumisel kasutatud ankeetküsitluse üheks plusspooleks loetakse respondentide võimalust oma vastuseid põhjalikult läbi mõelda, kuid teisest küljest võib seda lugeda ka miinuseks, kuna seetõttu võisid saamata jääda mõningad esmased reaktsioonid, mis võinuksid kvalitatiivse analüüsi käigus anda rohkem infot selle kohta, mis ühe või teise vastuse taga peitus. Ankeetküsitluse juures on probleemiks see, et ei saa päris kindel olla, et küsimustikule vastaja on teemasse tõsiselt suhtunud ning et ta ise, ainult oma arvamusest lähtuvalt, need vastused kirja pannud on (Lewis-Beck jt., 2004). Sama kriitikat toob välja ka Hirsjärvi ja kaasautorid (2010).

Antud uurimistöö kontekstis on see märkimisväärne kriitika, kuna sellises vanuses noored võisid koos arvutiklassis küsimustikku täites omavahel naljatada ja küsimusele mitte tõsiselt vastata, mis mõnest vastusest ka tõepoolest ilmnis. Näiteks oli paar sellist respondent, kelle vastustelahtrisse oli kirjutatud üks ja sama internetiaadress. Samuti võisid vastajad üksteise pealt “spikerdada” ja enda jaoks segase või ebameeldiva küsimuse puhul pidada nõu lähedal istuva naabriga ning oma vastuse sellest lähtuvalt kirja panna. Mõned vastused olid isegi sõna-sõnalt sarnased, mis tähendab, et need võisid olla naabriga koostööd tehes kirjutatud, kuid selles ei saa siiski päris kindel olla, kuna identne sõnastus võis olla juhuslik.

Hirsjärvi ja kaasautorid (2010) on veel välja toonud, et ei ole selge, kui õnnestunuks vastaja esitatud vastusevariante peab ning küsimuste valesti mõistmist on raske avastada. Ka mina ise leidsin mitmeid nihkes küsimusi, kus kood oli ühtemoodi määratud, kuid avatud vastus andis edasi vastupidist mõtet. Leidsin ka mitmeid küsimusi, milles noor oli küll sisukalt vastanud, kuid vastanud “kuidas?” asemel küsimusele “miks?”. Kuna ankeetküsitluse puhul on võimalik küsimusi lihtsalt vahele jätta, võib ka vastamata küsimuste hulk kujuneda küllaltki suureks

(Hirsjärvi jt., 2010), mis samuti antud töö puhul silma hakkas, kuna esines küsimusi, mille domineerivaks vastusevariandiks oli “vastus puudub”.

Ankeetküsitluse puhul omab olulist tähendust ka uurija tõlgendamisoskus, kuna laused võivad olla segaselt formuleeritud, kiirest klaviatuuri kasutamisest tingitud trükivigade tõttu arusaamatud ning mõningaid lauseid võib sageli erinevat moodi tõlgendada. Kui intervjuu läbi viimisel abistab uurijat vastuste tõlgendamisel respondendi kehakeele, hääletooni, näoilmete märkamine ja analüüsimine, siis ankeetküsitlusel neid võimalusi pole, mis teebki tõlgendamise uurija jaoks keerukamaks. Samuti ei ole võimalik napisõnalise või segaselt väljendatud vastuse kohta täpsustust paluda. Üllataval kombel ei olnud antud juhul noored eriti palju ka erinevaid levinud interneti emotikone kasutanud, mis oleks võinud pisut aidata mõista emotsioone ühe või teise vastuse taga.

Käesolevas uurimistöös on analüüsitud peamiselt avatud küsimusi, mille plussiks on vastajate võimalus väljendada oma tegelikku arvamust, samal ajal kui valikvastustega küsimused teda kammitsevad võivad. Märkimisväärne kriitika siinkohal on aga sisult kirju andmestik, mida on raske töödelda (kodeerida) (Hirsjärvi jt., 2010). Antud juhul osutus avatud vastuste kodeerimine tõepoolest keerukaks, kuna vastused olid mitmel juhul noorte poolt segaselt kirja pandud ning sisaldasid korraga mitut mõtet. Oli märgata, et noored ei viitsi pikalt kirjutada, kuna valdav enamus vastuseid olid kirja pandud ühe lühikese lausega. Leidus vastuseid, mida oli raske tõlgendada, kuna need võisid erinevate tõlgenduste korral erinevate koodide alla kuuluda. Näiteks oli küsimuse juures, kust noortelt sooviti teada, mida kool nende arvates alkoholitarvitamise vähendamiseks teha saaks, vastustelahtrisse kirjutatud “2”. Seda vastust saab aga tõlgendada nii küsimusele otseselt mitte vastamiseks, kuna sisuline vastus justkui puudub, kuid on ka võimalik, et number kaks tähistas mõtet, et õpetajad võiksid selle eest halbu hindeid panna.

Kuna standardiseeritud kontentanalüüsi, mida ankeetküsitluse puhul kasutatakse, kriitikaks on loetud seda, et suurtes valimites jäävad uurija tähelepanuta harva esinevad, kuid unikaalsed ja potentsiaalselt mõjusad tekstinähtused ning et suurte tekstihulkade läbitöötamisel võivad kodeerijad teha kodeerimisotsuseid kiirustades ja esmamuljele tuginedes (Kalmus, 2015), on lisaks standardiseeritud kontentanalüüsile abiks võetud ka temaatiline sisuanalüüs, kuna see võimaldas vastused lisaks numbriliste väärtuste leidmisele ka üksipulgi lahti võtta ning ridade vahele peidetud leida. Antud juhul ei saa ma kindlalt väita, et suutsin 1033 vastuse seast kõik

olulise ära märgata, kuna vastuseid korduvalt läbi kodeerides leidsin tihtipeale, et mõnd vastust saab hoopis teisiti tõlgendada, kui algselt märkinud olin. Siiski püüdsin kodeerimisel aega võtta ning mitte kiirustada ja vastustesse süveneda, et neid võimalikult täpselt mõista. Nagu eelnevalt meetodi peatükis mainitud, on temaatilise sisuanalüüsi plussiks paindlikkus, mis võimaldab analüüsida mitmeid olulisi esile kerkinud teemasid, kuid samal ajal võib seda lugeda ka meetodi miinuseks, kuna võib uurijale teha keeruliseks materjali fookusseerimise (Braun ja Clarke, 2006). Päril esimesi kordi andmeid kodeerides osutus tõepoolest keeruliseks leida täpne fookus, kuna erinevaid alateemasid tundus ilmnevat päris mitu. Pärast korduvat andmete läbikodeerimist suutsin fookust siiski veidi kitsendada ning mõned väiksemad koodid suuremate alla koondada.

Edaspidi tasuks sarnast teemat uurides kasutada ka intervjuu meetodit, kuna seeläbi võib noori saada avaldama sisukaid ning huvitavaid mõtteid, mida nad ankeetküsitluses välja ei osanud või viitsinud kirjutada. Samuti saab intervjuu kasutamisega vältida vastamata jäänud küsimuste hulka, mis praegusel juhul oli päris suur, kuna saab näiteks respondentidele, kes küsimusest aru ei saa ja seetõttu vastamata jäta, seda lähemalt selgitada. Lisaks võib intervjuueerimisel veel esile kerkida mõningaid teisi huvitavaid teemasid, mida ankeetküsitluses küsimusena esitatud pole, kuid mis aitavad vastuste kvalitatiivsele analüüsile siiski kaasa.

Kindlasti annaks antud uurimistööle juurde ekspertintervjuu kasutamine, et mõista paremini, millised võimalused üldsegi on koolidel hetkel uimastiennetuseks. Praegu jääb see noorte vastuste ning minu kui uurija enda seniste teadmiste põhjal tehtud oletuste tasandile. Kuna aga bakalaureusetöö puhul tuleb ette mahupiirang ning antud juhul on valim väga suur ning kaardistatavaid andmeid palju, ei tulnud ekspertintervjuu kõne alla, kuid tulevikus võiks seda kindlasti kaaluda.

Kokkuvõte

Võtmesõnad: noored, alkohol, uimastiennetusprogrammid, kool

Uurimistöö eesmärgiks oli välja selgitada, millised on kuuenda klassi õpilaste arvamused ja hoiakud seoses alkoholiennetusega ning milline on kooli roll noorte alkoholiennetuses.

Selleks analüüsisin kvantitatiivset ja kvalitatiivset meetodit kombineerides Tartu Ülikooli haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskuse poolt 2012/2013. õppeaastal aastal 1033 kuuenda klassi õpilase seas läbi viidud ankeetküsitluse uimastavate ainete tarvitamist puudutava osa viit küsimust. Esmalt analüüsisin küsimust, mis puudutas noorte hirme seoses alkoholitarvitamisega kaasneda võivate negatiivsete tagajärgedega, et saada aimdus noorte teadmistest ning suhtumisest alkoholi. Seejärel analüüsisin kooli rolli puudutavaid küsimusi: kuivõrd tegelevad uuringus osalenud noorte koolid nende sõnul hetkel alkoholiennetusega; kas nad ise sooviksid alkoholiennetuseks midagi ära teha ning mida kool nende arvates ennetustööks teha saaks ja/või peaks. Seejärel analüüsisin eeskujude rolli noorte alkoholiennetuses ning –tarbimises puudutavat küsimust.

Analüüsi tulemusel selgus, et noored on küll teadlikud alkoholi kahjulikkusest, kuid nende teadmised on veel küllaltki pinnapealsed, mistõttu tuleb nende teadmiste arendamiseks jätkuvalt tööd teha. Eriti tuleb tähelepanu pöörata informatsioonile, mis puudutab mõõdukaid tarbimiskoguseid, kuna noored tõid välja, et selline tarbimismuster on aktsepteeritav ning kahju ei too, kuid vastustest ei selgunud kindlalt, kas nende arusaam mõõdukast tarbimisest vastab ametlikes materjalides välja toodud kogustele.

Suurem osa uuringus osalenud noortest leidis, et nende koolides toimub erinevaid uimastiennetusega seotud üritusi ja ettevõtmisi vähe, mistõttu võiksid uimastavate ainete tarvitamisega kaasneda võivate kahjude kohta rohkem rääkida nii õpetajad tunnis kui ka spetsiaalselt kooli tulnud eksperdid või kahjusid ise kogenud inimesed. Samuti ootavad noored kooli poolt tugevamat seisukoha kujundamist, mis väljendub õpilaste kontrollimises, vahelesekkumises ning märkamises. Tagajärgedest soovivad noored kuulda ka oma eeskujude käest, kelleks nad paistavad pidavat ennekõike oma vanemaid.

Ise ennetustööga abistamisest noored enamjaolt huvitatud pole, kuid on võimalik, et mingi osa neist ei ole seda seetõttu, et ei tea, millised võimalused on abistamiseks ja arvavad, et peavad

selleks omama liiga spetsiifilisi teadmisi. Väga palju kurtsid noored ka ajapuuduse üle suure koolitöö ning huviringide koorma tõttu, mispärast ei ole neil ka tahtmise olemasolul võimalik ise ennetustöös kaasa lüüa.

Käesoleva uuringu tulemuste põhjal võib seega väita, et noortel on küll üldine teadmine alkoholi kahjulikest omadustest olemas, kuid neil ei pruugi olla piisavad teadmised mõõdukast tarbimisest ega alkoholi kahjulikkuse erinevusest noorele ja täiskasvanule. Noored väitsid, et nende koolides on uimastite teemat ka suhteliselt vähe käsitletud, mis võib tähendada seda, et koolides puuduvad põhjalikud uimastiennetusprogrammid või seda, et need algavad veidi hilisemates klassides. Kuna aga esimesed tarbimised leiavad aset üsna vara ning ka antud juhul paistsid mitmed noored alkoholi vähemalt maitanud olevat, siis tuleks omadustest ning kaasnevatest potentsiaalsetest tagajärgedest rääkima hakata pisut varem.

Noored veedavad suurema osa oma ajast koolis, mistõttu on koolil võimalus ja kohustus neile lisaks muudele õppeainetele ka meelemürkidest rääkida. Erinevalt vanematest on koolil paremad võimalused ennetustöösse kaasata eksperte, kellel on laialdasemad teadmised ning mõjuvad õpilastele seetõttu autoriteetsemalt ning usutavamalt. Hoolimata usutavate ekspertide kaasamise võimaluse tõenäolisest puudumisest on lapsevanematel noorte hoiakute kujundamises siiski oluline roll, mistõttu on tähtis, et kool ei unustaks ära ka nende harimist, kuna kooli poolt edastatav sõnum võib kaotada oma efektiivsuse, kui vanema poolt edastatav otsene või kaudne sõnum sõltuvusainete tarvitamise kohta on sellele vastupidine või puudub sootuks.

Summary

Sixth-graders' thoughts on alcohol prevention

Keywords: adolescents, alcohol, school, alcohol-prevention programs.

The aim of this bachelor thesis was to investigate sixth-graders' thoughts and attitudes about alcohol prevention programs.

At first, it was necessary to ask adolescents about their fears towards alcohol and its potential dangerous consequences and whether or not their role-models in life can do anything to keep them from experimenting with alcohol. The sixth-grade students were also being asked about alcohol prevention programs in their schools; whether they would like to help with drug prevention themselves; and how do they see school's role in adolescents' alcohol prevention.

Alcohol consumption in Estonia is a serious problem – in 2013 11,8 liters of absolute alcohol per adult (15+) was consumed (Orro et al., 2014). Studies have shown that 75% of 13-year-olds have at least tried alcohol during their lifetime and 33% of 13-year-olds have been drunk at least once during their lifetime (Aasvee and Tael, 2012). This percent is even higher among 15-year-olds – 95% of them have consumed alcohol during their lifetime (Hibell et al., 2012).

To understand students' thoughts and expectations on alcohol prevention, a survey among 1033 Estonian sixth-graders (11-14-year-olds) was carried out by Centre for Educational research and Curriculum Development at University of Tartu. In the current thesis, five questions from that survey were being analysed by using quantitative and qualitative methods.

The results indicate that students are quite aware of the fact that alcohol can seriously harm their health, however, they know there is such thing as moderate drinking but the answers in this survey do not show whether students' perception of moderate drinking is equivalent to what it really is. The results also show lack of alcohol prevention programs and general rules about substance use in participants' schools.

It turns out that besides school, role models, who were mostly said to be their parents, play a big role in shaping adolescents' attitudes towards alcohol. Young people see their parents consuming alcohol and that may either scare them; make them think it is okay to drink to a

certain amount or necessary at certain events; or even make them feel confused about consuming alcohol.

The main conclusions of this study were that alcohol prevention programs need to start earlier than in 7th or 8th grade because students may start experiencing with alcohol much earlier. Programs must be continued throughout the period an adolescent is still in school, high school included. That is because young people experience different changes in their life on their way of becoming an adult which may affect or even pressure them to experiment with alcohol or other drugs. Programs must be mixed with lectures and some practical assignments for students to do. It is important that adolescents have all the information about alcohol and other drugs – for an example, they need to know about moderate drinking and the consequences that may occur over a longer period of time and therefore cannot be seen right away. Since parents play an important role in child's development in life, it is necessary to make sure that adolescents get the same information about alcohol from their parents that they do at school for the information to be effective.

Kasutatud kirjandus

Aasvee, K. ja Tael, M. (2012). Alkoholi tarvitamine. M. Raias (toim.), *Eesti kooliõpilaste tervisekäitumine. 2009/2010. õppeaasta Eesti HBSC uuringu raport*. (lk 52-56) Tallinn.

Kasutatud 08.12.2014

https://intra.tai.ee/images/prints/documents/135591995867_Eesti_kooliopilaste_tervisekaitumine.pdf

Alkoinfo.ee kodulehekülg. Kasutatud 15.12.2014 <http://www.alkoinfo.ee/>

Bandura, A. (2004). Health Promotion by Social Cognitive Means. *Health Education & Behavior*, 31(2), 143-164.

Bond, L., Butler, H., Thomas, L., Carlin, J., Glover, S., Bowes, G. ja Patton, G. (2007). Social and school connectedness in early secondary school as predictors of late teenage substance use, mental health, and academic outcomes. *Journal of Adolescent Health*, 40, 9-18.

Borlagdan, J., Freeman, T., Duvnjak, A., Lunnay, B., Bywood, P. ja Roche, A. M. (2010). *From Ideal to Reality. Cultural contradictions and young people's drinking*. Flinders University, Adelaide. Kasutatud 08.01.2015

<http://www.geelongaustralia.com.au/library/docs/bps/FIR.pdf>

Botvin, G. J. (2000). Preventing drug abuse in schools: Social and competence enhancement approaches targeting individual-level etiologic factors. *Addictive Behaviors*, 25(6), 887– 897.

Braun, V. ja Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.

Charmaz, K. (2010). *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis*. London: Sage.

Clark, A. E. ja Loheac, Y. (2007). “It wasn’t me, it was them!” Social influence in risky behavior by adolescents. *Journal of Health Economics*, 26, 763–784.

Comasco, E., Berglund, K., Orelund, L. ja Nilsson, K. W. (2010). Why Do Adolescents Drink? Motivational Patterns Related to Alcohol Consumption and Alcohol-Related Problems. *Substance Use & Misuse*, 45, 1589-1604.

- Denny, S. J., Robinson, E. M., Utter, J., Fleming, T. M., Grant, S., Milfont, T. L., ...Clark, T. (2011). Do schools influence student risk-taking behaviors and emotional health symptoms? *The Journal of adolescent health:official publication of the Society for Adolescent Medicine*, 48(3), 259–67.
- Eddy, J. J., Gideonsen, M. D., McClafin, R. R., O'Halloran, P., Peardon, F. A., Radcliffe, P. L. ja Masters, L. A. (2012). Reducing alcohol use in youth aged 12-17 years using the strategic prevention framework. *Journal of community psychology*, vol 40(5), 607-620.
- Flay, B., ja Petraitis, J. (1994). The theory of triadic influence. A new theory of health behavior with implications for preventative interventions. *Advances in Medical Sociology*, 4, 19–44.
- Gogek, J. ja Hopkins, D. (2011). *Global status report on alcohol and health*. World Health Organization. Kasutatud 03.12.2014
http://www.who.int/substance_abuse/publications/global_alcohol_report/msbgsruprofiles.pdf
- Gruenewald, P. J., Johnson, F. W. ja Treno, A. J. (2002). Outlets, drinking and driving: A multilevel analysis of availability. *Journal of Studies on Alcohol*, 63(4), 460-468.
- Health21. The Health for all policy framework for the WHO European Region*. (1999). World Health Organization. Kasutatud 28.11.2014
http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0010/98398/wa540ga199heeng.pdf
- Hibell, B., Guttormsson, U., Ahlström, S., Balakireva, O., Bjarnason, T., Kokklvi, A. ja Kraus, L. (2012). *The 2011 ESPAD Report. Substance Use Among Students in 36 European Countries*. Kasutatud 10.12.2014
http://www.espad.org/uploads/espad_reports/2011/the_2011_espad_report_full_2012_10_29.pdf
- Hirsjärvi, S., Remes, P. ja Sajavaara, P. (2010). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.
- Kairouz, S. Gliksman, L. Demers, A. & Adlaf, E. M. (2002). For all these reasons, I do... drink: A multilevel analysis of contextual reasons for drinking among Canadian undergraduates. *Journal of Studies on Alcohol*, 63(5), 600–608.

Kalmus, V. (2015). Standardiseeritud kontentanalüüs. Kasutatud 02.04.2015

<https://sisu.ut.ee/samm/kontentanalyyis>

Kalmus, V., Masso, A. ja Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. Kasutatud 02.04.2015

<https://sisu.ut.ee/samm/kvalitatiivne-sisuanalyyis>

Kuntsche, E., Knibbe, R., Gmel, G. ja Engels, R. (2005). Why do young people drink? A review of drinking motives. *Clinical psychology review*, 25(7), 841–61.

Lewis-Beck, M., Bryman, A. ja Liao, T. (2004). *The Sage Encyclopedia of Social Science Research Methods: Volume 2*. Thousand Oaks: Sage.

Markina, A. ja Kask, K. (2013). The Effects of Family Factors on Alcohol Consumption in Three East-European Countries. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 29, 53-69.

Midford, R., Cahill, H., Ramsden, R., Davenport, G., Venning, L., Lester, L., ...Pose, M. (2012). Alcohol prevention: What can be expected of a harm reduction focused school drug education programme? *Drugs: education, prevention and policy*. 19(2), 102-110.

Miller-Day, M. (2008). Talking to Youth about Drugs: What Do Late Adolescents Say about Parental Strategies? *Family Relations*, 57(1), 1-12.

Natvig, H. ja Aaro, L. E. (2014). Effects of induced compliance on alcohol use: Evaluation of a school-based intervention among Norwegian 8th graders. *Nordic Psychology*, 66 (1), 2-19.

Ogenchuk, M. J. (2012). High School Students' Perceptions of Alcohol Prevention Programs. *Canadian Journal of Education*, 35(1), 156-170.

Oja, S. (2015). Eeskujulikuks vanemaks läbi sotsiaalkampaania. Best Marketing, 06.05.2015.

Kasutatud 14.05.2015 <http://www.best-marketing.ee/article/2015/5/6/eeskujulikuks-vanemaks-labi-sotsiaalkampaania>

Orro, E., Martens, K., Lepane, L., Josing, M. ja Reiman, M. (2014). *Alkoholi turg, tarbimine ja kahjud Eestis. Aastaraamat 2014*. Eesti Konjunkturiinstituut. Kasutatud 21.01.2015

https://intra.tai.ee/images/prints/documents/142140211311_Alkoholi_aastaraamat_2014.pdf

Parder, M.-L. (2011). *Kuidas rääkida teismelistele alkoholist? Kommunikatsioonisoovitused Tervise Arengu Instituudile*. Magistritöö. Tartu Ülikool, Ühiskonnateaduste instituut.

Poznyak, V. ja Rekve, D. (2014). *Global status report on alcohol and health*. World Health Organization. Kasutatud 28.11.2014

http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/112736/1/9789240692763_eng.pdf?ua=1

Rees, G., ja Main, G. (2015). *Children's views on their lives and well-being in 15 countries: An initial report on the Children's Worlds survey, 2013-14*. UK, York. Kasutatud 20.05.2015
http://www.isciweb.org/_Uploads/dbsAttachedFiles/ChildrensWorlds2015-FullReport-Final.pdf

Riskikäitumise teadlikkuse uuring kolmes sihtriühmas. (2014). AS Emor. Kasutatud 18.04.2015 <https://www.politsei.ee/dotAsset/331164.pdf>

Rolando, S., Beccaria, F., Tigerstedt, C. ja Törrönen, J. (2012). First drink: What does it mean? The alcohol socialization process in different drinking cultures. *Drugs: education, prevention and policy*, 19(3), 201-212.

Sassi, F. (2015). *Tackling Harmful Alcohol Use. Economics and Public Health Policy*. OECD. Kasutatud 21.05.2015 http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/tackling-harmful-alcohol-use_9789264181069-en#page1

Streimann, K. ja Pertel, T. (2014). *Soovitud uimastiennetuseks ja uimastitega seotud juhtumite lahendamiseks koolides*. Kasutatud 04.12.2014
http://www.terviseinfo.ee%2Fimages%2Fprints%2Fuimastiennetus-koolidele%2FUimastiennetus_koolis_juhendmaterjal.pdf&ei=CZxIVfuPBYuWUbzBgTg&usg=AFQjCNG0E6neByYapUUCE4bpakLq9gE8ZA&bvm=bv.93990622,d.d24

Tucker, J. S., Green, H. D. Jr, Zhou, A. J., Miles, J. N. V., Shih, R. A. ja D'Amico, E. J. (2011). Substance use among middle school students: associations with self-rated and peer-nominated popularity. *Journal of Adolescence*, 34, 513-519.

Weitzman, E. R., Nelson, T. F. ja Wechsler, H. (2003). Taking up Binge Drinking in College: The Influences of Person, Social Group and Environment. *Journal of Adolescent Health*, 32, 26-35.

Lisad

Lisa 1. Kodeerimisjuhend

Hirm alkoholi tarbimisega kaasneda võivate tagajärgede ees

1. Vastus puudub
2. Ei vasta otseselt küsimusele
3. Ei saa küsimusest aru
4. Ei oska öelda (põhjenduseta)
5. Ei oska öelda (lisanduvad erinevad sisulised põhjendused)
 - alkohol rahustab närve
 - alkohol pole tervislik, kuid on hea
 - ei tea, mis juhtuda võib
 - sest need on vähem kahjulikumad
 - paljud ju tarvitavad
 - teatud kogustes on okei
 - toob välja positiivse või negatiivse omaduse
 - alkohol pole nii hull
 - alkohol ei meeldi
6. Ei hirmuta (põhjenduseta)
7. Ei hirmuta (järgneb sisuline põhjendus, miks)
 - kõik ju tarbivad/proovivad ära
 - alkohol on hea
 - plaan täiskasvanuna tarbida
 - ei plaani ise tarbida sellepärast
 - on ise proovinud ja teab
 - sest ei tea, kas tarbib tulevikus või mitte
 - alkohol ei tee midagi
 - vanemad tarbivad
 - tuttavad tarbivad, kellel pole terviseprobleeme, vägivaldset käitumist vms
 - alkohol ei ole nii halb kui suits või narkootikumid
 - mingi konkreetne jook meeldib
 - purjus olemine pole nii hull/alkoholist jääb purju (peab purjus olemist positiivseks)
8. Hirmutavad (põhjenduseta)
9. Hirmutavad (järgneb sisuline põhjendus, miks)
 - sest on ohtlikud (tervisele, käitumisele)
 - põhjustab terviseprobleeme
 - sest peres on esinenud alkoholi liigtarbimist
 - on kuulnud nende kahjulikkusest, tagajärgedest (kodust, koolist, meediast)
 - käitumine, mis ainete tarbimisega kaasneb

- sõltuvus
 - liiklusõnnetused
 - halb maitse/lõhn
 - terviseprobleemid võivad kanduda lastele
 - halb enesetunne pärast tarbimist, pohmell
 - vanemad võivad teada saada
 - teatud joogid teatud kogustes hirmutavad (nt pudel viina)
 - on näinud inimesi, kes ise tarvitavad ja see on olnud ebameeldiv
10. Mõned aspektid selle juures hirmutavad, mõned mitte
- kui mõõdukalt ja/või täisealisena tarbida, pole ohud nii suured
 - alkoholimürgitus hirmutab, kuid see on harv nähtus
 - plaanib täiskasvanuna tarvitada, kuid alkoholism hirmutab
 - kui purju ei joo, pole hullu
 - kuigi maitseb hästi, on ikkagi hirmutav
 - mõned joogid on halvad (viin), aga mõned ei ole nii hullud (lahjemad magusad joogid)
 - see on halb alles pärast pikka aega

Noorte hinnang oma koolis toimunud ürituste kvantiteedile

1. Vastus puudub
2. Ei vasta otseselt küsimusele
3. Ei saa küsimusest aru
4. Ei oska öelda
5. Üritusi-tegevusi on olnud vähe
6. Üritusi-tegevusi on olnud piisavalt
7. Üritusi-tegevusi on olnud palju

Noorte soov aidata kaasa alkoholi tarvitamise vähendamiseks

1. Vastus puudub
2. Ei vasta otseselt küsimusele
3. Ei saa küsimusest aru
4. Ei oska öelda (järgneb sisuline põhjendus, miks)
5. Ei oska öelda (põhjenduseta)
6. Ei soovi aidata (järgneb sisuline põhjendus, miks)
 - sellel ei ole mõtet
 - pole oskusi
 - keegi ei kuulaks
 - pole aega
 - ei viitsi
 - ei näe põhjust, miks tema peaks tegema
 - teema ei paku huvi

- üritusi on juba piisavalt, teema on kõigile tuttav
 - puudub julgus
 - puuduvad teadmised-oskused
 - ei soovi vastutust
 - ei meeldi korraldada
 - ilma uimastavate aineteta on igav
 - ei soovi uimastavate ainetega kokku puutuda (kardab)
 - ei puuduta ennast ega oma tuttavaid
 - ei näe, et see oleks probleem
 - puuduvad ressursid
 - sellega peaksid tegelema spetsialistid
 - uimastavate ainete tarbimine on igaühe enda asi
7. Ei soovi aidata (põhjenduseta)
 8. Soovib aidata (järgneb sisuline põhjendus, mida soovib teha)
 - hoiduks ise neist
 - korraldada üritusi, väljasõite jms
 - tahaks koostada visuaalset õpetlikku materjali
 - olla moraalne tugi
 - aidata neid, kes abi ise soovivad
 - paigaldaks kaamerad vähemalt kooli ümbrusesse
 - sooviks klassiga koos teha midagi õpetlikku
 - tahaks hirmutada
 - tõstaks meelemürkide hinda
 - alternatiivsed tegevused (ühisjalgpall)
 - tahaks just lähedaste inimestega tegeleda
 9. Soovin aidata (põhjenduseta)
 10. Hetkel ei soovi aidata, kuid võib-olla tulevikus
 11. Tahaks tarbimise vähenemist, kuid ise sekkuda ei soovi

Kooli roll noorte alkoholitarvitamise vähendamises

1. Vastus puudub
2. Ei vasta otseselt küsimusele
3. Ei saa küsimusest aru
4. Ei oska öelda (põhjenduseta)
5. Ei oska öelda (järgneb sisuline põhjendus, miks)
 - inimesed teeksid seda ikka edasi, neid ei huvita
 - õpetajad pole seni märkustele reageerinud
 - kool püüab tegeleda, aga alati on meelemürkide tarbijaid
 - see on kooli enda asi
6. Mitte midagi (põhjenduseta)
7. Töö vanematega

- julgustada vanemaid kontrollima lapsi
 - teatada lapse tarbimisest vanematele
8. Tugevam kontroll
- (kaamerategega) jälgimine, valvamine
 - läbiotsimine
 - koostöö seaduslike organisatsioonidega (politsei, narkokoerad, turvamehed, mupo)
 - õpilaste kontroll: hingeõhk, õpilaste käigud jms
 - vahetunnis koolimajast lahkumise piiramine (üldiselt)
 - arstlik kontroll
9. Kogemuse pakkumine (maitsta andmine, tarvitada lubamine)
10. Kool juba tegeleb probleemiga
11. Alternatiivse tegevuse pakkumine
- jagada nanni (põrkepallid jms)
 - maiustused lõunaks
12. Karistada (alati ei täpsustatud)
- reageerida õpilaste vihjetele meelemürkide tarbijatest
 - füüsiline karistus, “peksa anda”
 - teolt tabatuid karistada
 - tarvitavad õpilased koolist välja visata
 - vanematele teatada
 - trahv
 - karistus seaduslike organisatsioonide poolt
 - käskkirjad
 - halvad hinded
 - “istuma” jätmine
13. Koolipoolne ennetustöö
- üritused (loenguid, seminarid, koolituspäevad, väljasõidud), mis tutvustavad omadusi, tagajärgi jne
 - tundides rääkimine (inimeseõpetus, terviseõpetus)
 - individuaalvestlused õpilastega
 - visuaalse materjali pakkumine (plakatid, filmid), mis tutvustavad omadusi, tagajärgi jne
 - lõbusad tegevused (mängud jms), mis tutvustavad omadusi, tagajärgi jne
 - reaalse inimeste kogemused
 - eksperdid
 - õpilaste käitumise märkamine õpetaja poolt (stress, masendus jms), et ennetada tarbimist
 - analüüside, uuringute läbiviimine
 - kampaania
 - sotsiaalpedagoog
 - osalemine erinevates projektides (Suitsuprii klass jne)
14. Reageerimine tarbimisele

- õpilaste keelamine
 - koolipoolsed kindlad, karmid reeglid (nulltolerants uimastavate ainete suhtes)
 - suhtumise kujundamine (“võtaks teemat tõsiselt”)
 - reageerimine õpilaste vihjetele kaaslaste tarbimise kohta
 - piirata õpilaste koolimajast väljumist vahetundidel (probleemsed lapsed)
 - saata tarvitav õpilane ravile
 - individuaalvestlused probleemsete õpilastega
15. Hirmutamine (üldjuhul puudub selgitus, kuidas või millega)
- seadusega
16. Kooli kui institutsiooni tegevus
- tähelepanu suunamine kooliterritooriumilt väljapoole
 - võtta ette midagi lähedal asuva alkoholipoodidega (kaotada alkoholipoed kooliümbrusest, kontrollida nende alaealistele müümist)
 - hoida diilereid eemal
 - tõsta hinda
 - luua alkoholiravim
 - keelata/piirata müüki
17. Koolipere kui eeskuju
- õpetajate suitsetamine koolis
18. Mitte midagi (põhjendusega, miks nii arvab)
- koolil puudub selle üle võim
 - see pole kooli asi
 - kõik on inimese enda teha
 - iga hinna eest karistamine paneb rohkem tarbima
 - “maha rahuneda”
 - juba on tehtud, kuid see ei aita

Eeskujude roll noorte alkoholitarvitamise vähendamises

1. Vastus puudub
2. Ei vasta otseselt küsimusele
3. Ei saa küsimusest aru
4. Ei oska öelda
5. Eeskuju puudub
6. Noomimine, keelamine
 - “Ära tarbi alkoholi!”
 - “See ei tee sind lahedaks!”
 - “Tahad olla joodik?”
 - “Pudel maha!”
 - jms keelavad-noomivad ütlused, millele ei järgne otseselt selgitust-põhjendust
7. Mitte midagi
 - see on noore enda asi

- noor peab sellest ise aru saama
 - mõistab ise, et ei tohiks tarbida ja et see kahjustab
 - see ei muudaks teda (tarbib siis, kui tuju on)
 - täisealisena plaanib kindlasti tarvitada
 - midagi, sest ta ei tahagi alkoholi tarbida
8. Rääkida kaasnevatest tagajärgedest ning omadustest
- sõltuvus
 - terviseprobleemid
 - tume tulevik
 - lühenev eluiga
 - käitumine joobes olekus
 - õnnetused, pahandused
 - halb maitse
 - jagada oma kogemusi
 - jagada kellegi alkoholi käes vaevelnud inimese kogemusi, näited elust
 - näidata filmi
 - raskused koolis
 - seadusega pahuksisolek (vangla)
 - alkoholi peale kulub palju raha
 - tülid/probleemid lähedastega
 - alkohol ei paranda midagi
 - pärsib huvitegevusi
 - alaealisele/noorele ei sobi tarbimine, pole seadusega lubatud
9. Reageerida tarbimisele, kujundada suhtumine kodus
- taskuraha äravõtmine
 - materiaalseste esemete piiramine (arvuti, telefon)
 - mitte alkoholi osta
 - psühholoogi juurde saatmine
 - jälgimine, et noor ei tarbiks
 - ähvardamine (täpsustamata, millega või kuidas)
10. Pakkuda oma moraalset tuge, innustust ja julgustust tarbimisest hoidumiseks, lapsele tähelepanu pöörata
- “Oled veel noor, elu on ees”
 - tunda huvi lapse käekäigu vastu
 - tunda uhkust, kui noor ei tarbi
 - julgustada iseendaks jääma
 - jälgida, et noor ei tarbiks ega oleks kiusatuse ees tarbida
 - soovitada alternatiivseid jooke ja näidata, et need on “ägedamad”
 - toetada, aidata kinni pidada tervislikust eluviisist
11. Lubada tarbida
- “ise tead, mis teed oma eluga” st anda tarbimiseks vabad käed
 - anda natukene maitsta, et noor ise aru saaks

- anda natukene tarbida, kuid rõhutada kahjulikkust
 - lubada tarbimist/proovimist täisealisena, kuid muidu mitte
 - eeskuju juba lubab tarbida
12. Rõhuda südametunnistusele (rõhutada noore joomise mõju eeskujule)
- noore tarbimine kurvastab eeskuju
 - “ära joo minu pärast”
 - “ma ei taha, et sinust saaks alkohoolik!”
 - “ma ei austa sind, kui sa jood/vihkan sind, kui sa jood!”
13. Anda oma käitumisega eeskuju
- eeskuju peaks olema atleet
 - eeskuju ei tohiks ise ka tarbida
 - eeskuju peaks vähe tarbima
 - tõestada oma mittetarbimisega, et neil on parem tervis
14. Eeskujud on juba kõigest halvast rääkinud

Lisa 2. Küsimustik

Uuringu läbiviija, Tartu Ülikooli haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskuse, poolt on palutud uuringu küsimustikke käesolevas töös tervenisti mitte välja tuua. Seetõttu on esitatud vaid analüüsi all olevad küsimused, kuid soovi korral on ülejäänud küsimustik kättesaadav projekti juhtiva üksuse käest.

Kontaktisik:

Margus Tõnissaar

5354 4127, 737 6125

margus.tonissaar@ut.ee

Hea 6. klassi õpilane!

Sinu klass osaleb Eestis läbiviidavas õpilaste tervisekäitumise küsitluses. Palume Sul täita allpool oleva küsimustiku uimastavate ainete ja koolikeskkonna kohta. Sinu vastused aitavad meil paremini aru saada, mida Eesti kooliõpilased uimastavatest ainetest teavad, kuidas neisse suhtuvad, kui palju uimastavate ainetega kokku puutuvad ning kuidas koolis uimastavate ainete teemat käsitletakse.

Küsimustele vastamiseks loe palun hoolikalt küsimuste ees olevat tööjuhendit. See ei ole test, siin ei ole õigeid ega valesid vastuseid. Meid huvitab Sinu arvamus, seepärast püüa vastata võimalikult ausalt. Soovi korral võid ebamugavale küsimusele vastamata jätta. Kui Sa ei saa mõnest küsimusest aru, siis palu abi küsitluse läbiviijalt.

Peaaegu kõik küsimused on esitatud koos valikvastustega. Märgi ära Sulle sobiv vastusevariant. Mõne küsimuse puhul võib valida mitu varianti, märkida sobiv vastusevariant igal real või vastata sõnadega.

Küsimustikule ei ole vaja lisada oma nime, selle asemel on kood. Sinu vastuseid näevad ainult uuringus osalevad inimesed, kes ei tea Sinu nime. Täidetud küsimustikku ei näe õpetajad ega Sinu vanemad.

Küsimustele vastamine on vabatahtlik, aga Sinu panus uuringu õnnestumiseks on väga oluline! Täname Sind väga, et meid aidad!

Uuringu koordineerija

Maria Isabel Runnel

maria.isabel.runnel@ut.ee

7376126

Õpilase kood

Uimastavad ained ja koolikeskkond

Järgnevad küsimused on psüühikat mõjutavate ehk uimastavate ainete kohta. Tubakatooted on kõik tubakataime sisaldavad tooted, mida kas suitsetatakse, näritakse, imetakse või muul moel tarvitatakse, näiteks sigaretid, piibutubakas, vesipiibutubakas, huuletubakas (snus) ja nuusktubakas. Alkoholi sisaldavaid jooke nimetatakse küsimustikus lühidalt alkoholiks, need on näiteks siider, õlu, vein, viin, Long Drink, Fizz, Kiss. Narkootikumid on nii kooliõpilastele kui täiskasvanutele keelatud aineid, näiteks kanep (marihuaana), Ecstasy, amfetamiin, heroiin.

U6. (FGH20) Palun märgi, kui hirmutavad on Sinu jaoks uimastavate ainete tarvitamisega kaasneda võivad kahjulikud tagajärjed?

	Need hirmutavad mind väga (1)	Pigem hirmutavad mind (2)	Ei oska öelda (3)	Pigem ei hirmuta mind (4)	Ei hirmuta mind üldse (5)
U6.1. Suitsetamise/tubakatoodete tarvitamise tagajärjed					
U6.2. Alkoholi joomise tagajärjed					
U6.3. Narkootikumide tarvitamise tagajärjed					

U8. Palun põhjenda, miks Sa nii tunned alkoholi tarvitamise kohta?

Märgi ära üks Sulle sobiv vastusevariant

U22. (UE1) Minu jaoks on meie koolis põnevaid uimastiennetuse teemalisi tegevusi ja üritusi (näiteks külaliste loengud, filmid, projektid jne) olnud ... (palun põhjenda)

1. Liiga vähe
2. Vähe
3. Piisavalt

- 4. Palju
 - 5. Liiga palju
 - 6. Ei oska öelda
-

U23. (UE2) Kas Sa tahaksid ise midagi ette võtta või välja mõelda (näiteks korraldada mõnda lahendat vabaaja üritust, abistada probleemseid kaaslasi vms), et uimastavate ainete tarvitamine väheneks?

1. Jah. Mulle meeldiks (kirjuta, mida Sa tahaksid teha)

.....
.....

2. Ei. Miks?

.....
.....

3. Ei oska öelda

U24. (UE3) Mida kool saab Sinu arvates teha selleks, et õpilased hoiduksid suitsust, alkoholist ja narkootikumidest?

.....
.....
.....

U78. (H65) Mida peaksid eeskujud ütlema, selleks et Sa ei tarvitaks alkoholi? Mis oleks see, mis Sind toetaks ja tunnustaks? Kirjuta see siia.

.....
.....

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Hebe Paas (21.03.1991)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose “Kooli roll noorte alkoholiennetuses: 6.klasside õpilaste arvamuse põhjal”, mille juhendaja on Mari-Liisa Parder,
 - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 6. mai 2015